

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Výchovný vliv předmětu tvořivá dramatika na psychosociální vývoj žáků se SPU na 1. st. waldorfské školy.

Educational influence of Drama in Education on social and mental
development of pupils with learning difficulties of the 1st grade at
Waldorf school

Lenka Špelinová

Vedoucí práce: Mgr. Radmila Svobodová
Studijní program: Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Výchovný vliv předmětu tvořivá dramatika na psychosociální vývoj žáků se SPU na 1. st. waldorfské školy vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: 18. dubna 2018

podpis: Lenka Špelinová

Poděkování:

Ráda bych chtěla zvláště poděkovat Mgr. Radmile Svobodové za její cenné rady, podněty a trpělivost při vedení mé práce. Dále děkuji celé své třídě, ve které jsem vyučovala tvořivou dramatiku, sbírala cenné zkušenosti a materiály k sepsání této diplomové práce. Velké poděkování za podporu a lásku během tvorby práce patří také mému partnerovi, rodině, přátelům.

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje výchovnému vlivu předmětu tvořivá dramatika na psychosociální vývoj žáků se SPU na 1. st. waldorfské školy. Práce je zaměřena zejména na rozvoj komunikačních schopností, respektování hranic, pokynů a spolupráce v třídním kolektivu za využití metod a technik dramatické výchovy u žáků se SPU ve 2. pololetí 2. třídy a 1. pololetí 3. třídy.

Teoretická část vymezuje čtyři základní části této diplomové práce, psychosociální vývoj dítěte mladšího školního věku, specifické poruchy učení (SPU), průvodní jevy a jejich vliv na psychosociální vývoj dítěte, charakteristiku waldorfské školy, metody a techniky dramatické výchovy.

Praktická část se věnuje sledování vývoje komunikace, spolupráce, dodržování pravidel, porozumění tématu a schopnosti jeho interpretace jednotlivců i celé skupiny v hodinách tvořivé dramatiky. V hodinách jsme prožívali stěžejní témata daných ročníků ve waldorfské škole. Celý proces je zaznamenán a vyhodnocen pomocí záznamových archů z jednotlivých hodin.

KLÍČOVÁ SLOVA

Specifické poruchy učení, waldorfská pedagogika, metody a techniky dramatické výchovy, psychosociální vývoj, komunikace, spolupráce, porozumění, interpretace, pravidla.

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the educational influence of the subject of creative drama on psychosocial development of pupils with special learning difficulties (SLD) on 1st grade of Waldorf school. The work is focused mainly on the development of communication skills, respecting the boundaries, instructions and cooperation in the classroom using methods and techniques of drama education with pupils with SLD in 2nd half of 2nd grade and 1st half of 3rd class.

The theoretical part defines the four basic parts of this diploma thesis psychosocial development of children of younger school age, special learning difficulties (SLD), accompanying phenomena and their influence on the psychosocial development of the child, characteristics of Waldorf school, methods and techniques of drama education.

The practical part deals with the development of communication, cooperation, observance of rules, understanding of the topic and the ability of its interpretation of individuals and the whole group in the lessons of creative drama. In the lessons, we experienced key themes of the Waldorf School. The whole process is recorded and evaluated using record sheets from each lesson.

KEYWORDS

Specific Learning Disabilities, Waldorf Pedagogy, Methods and Techniques of Dramatic Education, Psychosocial Development, Communication, Collaboration, Understanding, Interpretation, Rules.

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 Psychosociální vývoj dítěte.....	10
1.1 Definice pojmu psychosociální vývoj.....	10
1.2 Psychosociální vývoj dítěte mladšího školního věku.....	10
1.3 Socializace a emocionální vývoj dítěte mladšího školního věku.....	11
1.4 Socializace a emocionální vývoj dětí s lehkou mozkovou dysfunkcí.....	11
2 Specifické poruchy učení (SPU).....	12
2.1 Základní pojmy a příčiny vzniku SPU.....	12
2.1.1 Dyslexie.....	12
2.1.2 Dyspraxie.....	14
2.1.3 Dysgrafie.....	14
2.1.4 Dysortografie.....	15
2.1.5 Dyskalkulie.....	15
2.2 Průvodní jevy SPU.....	16
2.3 Komunikační schopnosti jedinců se SPU.....	17
2.4 Další poruchy spojené se SPU.....	18
2.4.1 Attention Deficit Hyperactivity Disorder – ADHD.....	18
3 Dramatická výchova.....	20
3.1 Vymezení pojmu dramatická výchova.....	20
3.2 Cíle dramatické výchovy.....	21
3.3 Metody a techniky dramatické výchovy.....	22
3.3.1 Pojmy metoda a technika.....	22
3.3.2 Typy třídění metod.....	23
3.4 Hra v roli.....	27
3.4.1 Typy rolí jako základ metod DV.....	28
3.5 Strukturované drama.....	30
3.5.1 Tvorba a příprava strukturovaného dramatu.....	30
3.6 Hodnocení v hodinách TvDr.....	31
4 Waldorfská pedagogika.....	33
4.1 Rudolf Steiner.....	33
4.2 Vznik waldorfské školy.....	35

4.3	Specifika waldorfské pedagogiky.....	35
4.4	Charakteristika předmětu TvDr v ŠVP Waldorfská škola.....	36
4.5	Ročníková témata jako inspirace v hodinách TvDr na 1. stupni WŠ.....	37
5	Výzkumný cíl.....	39
	PRAKTICKÁ ČÁST.....	40
6	Charakteristika skupiny ve 2. pololetí 2. třídy.....	40
6.1	Stanovení cílů v tvořivé dramatice pro 2. třídu.....	41
6.2	Charakteristika jednotlivých žáků na počátku práce.....	41
7	Realizované hodiny ve 2. třídě – bajky.....	43
7.1	O lišce a sýru.....	43
7.2	O lišce a čápu.....	47
7.3	Devět kuřátek.....	50
7.4	Jak se sojka chlubila cizím peřím.....	54
7.5	Městská a polní myška.....	57
7.6	Čtvrtletní hodnocení skupiny.....	60
7.7	Lev a Slunce - 1. část.....	61
7.8	Lev a Slunce - 2. část.....	64
7.9	Lev a Slunce - 3. část.....	69
7.10	Lev a Slunce - 4. část.....	71
7.11	Stručný průběh dalších hodin nácviiku krátkého divadla Lev a Slunce.....	73
8	Hodnocení skupiny na konci 2. třídy.....	73
8.1	Hodnocení jednotlivých žáků na konci 2. třídy.....	74
9	Charakteristika skupiny na začátku 3. třídy.....	77
9.1	Stanovení cílů pro 3. třídu.....	78
10	Realizované hodiny ve 3. třídě – příběhy ze Starého zákona.....	79
10.1	O Luciferovi – 1. část.....	79
10.2	O Luciferovi – 2. část.....	83
10.3	Živel ohně.....	87
10.4	Živel vzduchu.....	90
10.5	Vodní a zemský živel.....	94
10.6	Adam a Eva – pád do hříchu (1. část).....	98
10.7	Adam a Eva – pád do hříchu (2.část).....	101
10.8	Noemova archa – 1.část.....	105
10.9	Noemova archa – 2. část.....	109

10.10	Čtvrtletní hodnocení skupiny.....	114
10.11	Střevíčky pro Marii – 1. část.....	115
10.12	Střevíčky pro Marii – 2.část	119
10.13	Střevíčky pro Marii – 3. část	122
10.14	Střevíčky pro Marii – 4. část.....	126
10.15	Střevíčky pro Marii – 5. část.....	129
11	Závěrečné hodnocení skupiny v pololetí 3. třídy.....	133
11.1	Hodnocení jednotlivých žáků v pololetí 3. třídy.....	133
12	Závěr.....	136
12.1	Vyhodnocení výzkumných otázek.....	136
13	Seznam zkratk.....	139
14	Seznam použitých informačních zdrojů.....	140
15	Seznam příloh.....	142

ÚVOD

Ve své práci se zabývám výchovným vlivem předmětu tvořivá dramatika na psychosociální vývoj dětí se specifickými poruchami učení. Tomuto tématu se věnuji z důvodu stále přibývajících množství dětí se specifickými poruchami učení. Téměř v každé třídě základní školy bychom alespoň jedno takové dítě našli. Často se potýkají s výchovnými i vzdělávacími problémy a nepochopením ze strany učitelů i ostatních žáků. Je ovšem důležité nést na paměti, že i takové děti k profesi pedagoga patří a my musíme být schopni jim poskytnout dostatečné zázemí nejen k intelektuálnímu rozvoji, ale také k jejich rozvoji sociálnímu. Ve své třídě mám hned několik takových dětí, jinak se učí, chápou, komunikují, jednají i prožívají. Na běžných základních školách je často obtížné najít si prostor ke vzájemnému hlubšímu poznávání a respektu, ke hře, ke vstupování do příběhů, které nám poskytnou potřebné prožitky a poznatky, které děti mohou posunout v jejich psychosociálním rozvoji. V této problematice nám velice pomohly právě hodiny tvořivé dramatiky. Čas, kdy jsme se vzájemně objevovali a poznávali, kdy jsme měli prostor spolu hovořit, hrát si, tvořit a sdílet zážitky v bezpečném prostředí. Někdo by mohl říci, že hodiny hraní jsou rozmařilost, ale pro nás je to nutnost k tomu, abychom společně mohli fungovat v jedné třídě.

V teoretické části své diplomové práce nejprve definuji pojem psychosociální vývoj a seznámím Vás se specifickými poruchami učení, jejich formami, průvodními jevy a úskalími v psychosociální oblasti. Dále představím metody a techniky dramatické výchovy, které jsou stěžejním pilířem pro praktickou část. Vzhledem k tomu, že celá praktická část se odehrává v prostředí waldorfské školy, musím se také zmínit o jejím zakladateli, specifikách a ročníkových tématech pro výuku tvořivé dramatiky.

Praktická část je inspirována bajkami a příběhy ze Starého zákona, které jsem zpracovala pomocí metod a technik dramatické výchovy. Ve 2. ročníku s dětmi prožíváme téma bajek, hrajeme hry, vstupujeme do jednoduchých příběhů a rolí, postupně poznáváme různé charaktery, o kterých dále debatujeme, rozvíjíme je, učíme se vzájemně respektovat, spolupracovat a adekvátně komunikovat. 3. ročník se nese v duchu příběhů ze Starého zákona, témata nabírají na dramatickosti a také na obtížnosti. Děti se prostřednictvím příběhů seznamují s autoritami, s dobrem i zlem ve světě lidí a s jejich charaktery. Více pracujeme s tělem, na základě hudby prožívají čtyři základní temperamenty. Poprvé se setkávají s metodou strukturovaného dramatu, která jim umožňuje hlouběji pronikat do příběhů. Učí se jednat v různých situacích, rozhodovat v rolích a nahlížet na následky činů stěžejních postav.

Jelikož si myslím, že problémy v kolektivu se vyskytují nejen u dětí se specifickými poruchami učení, ale také ve spoustě běžných tříd základních škol, doufám, že by moje práce mohla inspirovat další učitele k zařazení předmětu tvořivá dramatika do vyučování.

Vzhledem k zákonu o ochraně osobních dat ve své práci neuvádím reálná jména, nespecifikuji diagnózy jednotlivých žáků ani nezveřejňuji jejich fotografie. Rodiče žáků souhlasí se zveřejněním průběhu práce v hodinách tvořivé dramatiky a výsledků z nich plynoucích.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Psychosociální vývoj dítěte

Pro pochopení obtíží dětí se specifickými poruchami učení je nutno nejprve získat přehled o psychosociálním vývoji zdravého dítěte.

1.1 Definice pojmu psychosociální vývoj

Výraz psychosociální se skládá ze dvou slov psyché a sociální. Psyché = duše (z řečtiny), sociální = společenský. Volně bychom tento výraz tedy mohli přeložit jako duševní vývoj související se životem mezi lidmi. Psychosociální vývoj zahrnuje proměny osobnostních charakteristik a mezilidských vztahů. Je ve značné míře ovlivněn vnějšími faktory, především sociokulturními. Jde např. o působení rodiny, ale i dalších sociálních skupin, do kterých jedinec patří. Socializace dítěte je naprosto zásadní pro jeho veškeré fungování a působení v lidské společnosti.

Jaromír Odehnal definuje slovo socializace zcela vyčerpávajícím způsobem:

„Socializace je souhrn procesů vzájemné interakce mezi společností a jedincem, u nichž společnost působí na jedince tak, aby v sobě svým učením vytvořil psychologické předpoklady nezbytné k participaci ve společnosti současně jako člen společnosti i jako relativně samostatná osoba schopná řídit své jednání a odpovídat za ně; v důsledku toho se jedinec postupně přeměňuje z biologického organismu novorozeněte v dospělého kulturního člověka, který je určitým způsobem začleněn do společnosti a který pak postupně tento svůj způsob začlenění do společnosti v dospělosti a ve stáří mění a ve shodě s tím neustále mění i sám sebe.“

(Odehnal, J. in Janoušek, J. a kol., 1988, s. 134)

1.2 Psychosociální vývoj dítěte mladšího školního věku

Mladším školním věkem označujeme časový úsek od 6 do 11 let ve vývoji dítěte. Pokud dítě vyrůstá ve zdravém sociálním prostředí, můžeme říci, že se jedná o nejstabilnější období v dětském životě. Nejvýraznějším rysem sociálního vývoje dětí v této etapě života je převažující extraverte a touha po družnosti v dětském kolektivu. Pozornost jedince se obrací k okolnímu světu, který touží pochopit a poznávat. Erikson charakterizuje období mladšího školního věku jako období snaživosti. Také ve vývoji poznávacích procesů můžeme sledovat velké pokroky, které se projevují ve vnímání, prodlužující se pozornosti, lepší představivosti, paměti a nastartování procesu myšlení, jež dále ovlivňuje vývoj řeči.

1.3 Socializace a emocionální vývoj dítěte mladšího školního věku

S nástupem do školy se mění celkový režim dne a sociální role dítěte. Jedinec začíná mít povinnosti, zodpovědnost a jsou na něj kladeny určité nároky, které u labilnějších dětí mohou prvotně způsobovat stres. Od 2. třídy lze pozorovat plynulý přechod od spontánního chování k více zacílenému a vědomějšímu jednání. Děti zatím mají omezenou schopnost sebereflexe, její rozvoj lze sledovat přibližně ve 3. třídě.

Oproti předškolnímu věku ustupuje citová labilita, impulzivita a dětský egocentrismus. Jedinec je schopen lépe regulovat své chování dle předem nastavených pravidel. Přibližně ve 2. – 3. třídě dochází k sebepoznávání a dítě se začíná srovnávat s ostatními vrstevníky. Vztah s rodiči je zdrojem citové jistoty, ale na druhou stranu touží více vstupovat do světa. Vyhledává interakce s vrstevníky, osvojuje si nové sociální dovednosti jako je spolupráce, schopnost empatie, nebo pomoc druhému. Dítě je nastaveno na proces učení a touží vědět, ale hra v jeho životě stále zaujímá důležité místo a to hra s vrstevníky. Formy hry jsou bohatší, diferencovanější a svět fantazie čím dál více dostává jasnější linie reality.

(Vágnerová, M., Valentová, L., 1994)

1.4 Socializace a emocionální vývoj dětí s lehkou mozkovou dysfunkcí

Příčinou lehké mozkové dysfunkce (dále jen LMD) je postižení nezralého mozku projevující se již v kojeneckém věku různými poruchami např. aktivační úrovně, rytmu přijímání potravy, spánku a bdění, zvýšeným neklidem a vyšší dráždivostí.

S nástupem do školy se tyto abnormality stupňují. Svým neklidem mnohdy narušují pracovní atmosféru třídy. Dítě s LMD se obtížně adaptuje na školní prostředí a všechny jeho požadavky. Následkem toho je ještě více impulsivní, dráždivé a nepozorné, protože nedokáže dodržovat požadovaná pravidla v dlouhých intervalech. Ve škole se potýká s problémy v dětském kolektivu, s učitelem a také s neúspěchem ve školních požadavcích, což zapříčiňuje jeho následnou nelibost ke svému okolí a škole samotné. Nerovnoměrný vývoj kognitivních schopností ovlivňuje školní neúspěšnost zejména v předmětech, jako jsou jazyky, nebo matematika, i přes to, že dítě disponuje inteligencí v pásmu průměru. Obtíže v učebním procesu u těchto dětí nazýváme specifické poruchy učení (dále jen SPU), jež jsou stěžejním tématem mé práce.

(Vágnerová, M., Valentová, L., 1994)

2 Specifické poruchy učení (SPU)

2.1 Základní pojmy a příčiny vzniku SPU

„Poruchy učení je termín označující heterogenní skupinu obtíží, které se projevují při osvojování a užívání řeči, čtení, psaní, naslouchání a matematiky. Tyto obtíže mají individuální charakter a vznikají na podkladě dysfunkcí centrální nervové soustavy.“

(Perspectives on Dyslexia, 1991, in Zelinková, O., 2003, s. 16)

„Předpona dys- znamená rozpor nebo deformace. Dysfunkce je špatná, deformovaná funkce. Z hlediska vývoje znamená dysfunkce funkci neúplně vyvinutou.“ (Zelinková, O., 2003, s. 9)

Příčiny vzniku SPU:

- Genetická – v rodinách, kde se vyskytují lidé se SPU je větší pravděpodobnost narození dítěte s touto poruchou.
- Nepříznivý nitroděložní vývoj způsobený závažnějším onemocněním matky v průběhu těhotenství, dlouhodobý stres, užívání drog, rizikových léků, alkoholu a kouření.
- Komplikace při porodu – těžký porod s přidušením.
- Úrazy hlavy a těžká infekční onemocnění během raného dětství.
- Dlouhodobé nepodnětné rodinné prostředí v předškolním a mladším školním věku.

Údaje o výskytu SPU se u různých autorů velmi liší, oscilují mezi 4 – 20 % celé školní populace, pedagogové se spíše přiklánějí k 15 – 20 %. U některých žáků se totiž tato porucha objevuje jen v mírnější formě a často není diagnostikována.

Mezi specifické vývojové poruchy učení patří zejména dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie a dyspraxie. Tyto poruchy, se svými specifiky, mají také v určité míře řadu společných projevů např. poruchy řeči, poruchy pozornosti, poruchy pravolevé prostorové orientace, nízkou úroveň zrakového a sluchového vnímání, potíže s automatizací úkonů při psaní a čtení. (Zelinková, O., 2003)

2.1.1 Dyslexie

Dyslexie – porucha osvojování čtenářských dovedností, jež postihuje rychlost, správnost, techniku čtení a porozumění čtenému textu. Jedinec je unavitelnější a obtížně se soustředí.

Specifické chyby při čtení:

- snížená schopnost spojovat psanou a zvukovou podobu hlásek

- odchylky ve zrakovém vnímání
- nedostatek schopnosti diferencovat optické obrazy; obtížné rozeznávání tvarů, záměna podobných písmen
- t, f, se, zrcadlově podobné útvary, p, b, d...
- záměna zvukově blízkých hlásek, znělosti
- obtížně rozeznává měkké a tvrdé slabiky
- nedostatečná schopnost pravolevé orientace
- nedostatečná analyticko-syntetická schopnost, obtíže při spojování písmen do slabik a slov
- vynechávání písmen, slabik, částí slov
- problém číst skupiny souhlásek
- nedodržení délek hlásek, vynechání interpunkce
- dvojí čtení, domýšlení textu
- nejistota, těžkopádnost
- kompenzace (umí text zpaměti, orientuje se podle klíčových slov)
- neporozumění, čtení bez porozumění
- odlišné oční pohyby při čtení
- odchylky ve sluchovém vnímání
- deficit v oblasti jazyka

„Vývojová dyslexie je speciální defekt čtení, podmíněný nedostatkem nebo poruchou některých primárních schopností, jež skládají komplexní schopnost pro učení, čtení za dané výukové metody. Objevuje se u dětí obvykle od samých počátků výuky a působí, že úroveň čtení je v nápadném rozporu se zjištěnou úrovní intelektových schopností dítěte.

(Matějček, Vágnerová (ed.), 1975, s. 20)

Dyslektické děti velmi často mají obtíže se zpracováním fonologicky a ortograficky podávaným informacím.

Fonologické povědomí a poruchy zpracování fonologických informací.

Zásadním problémem dyslektických dětí ve čtení je, že některé hlásky neslyší. Neslyší, ze kterých hlásek se jednotlivá slova skládají. Aby mohlo dítě číst, musí pochopit, že každé slovo se skládá z jednotlivých hlásek, fonémů, které mají ve slově svoje místo a význam. Hlásky, slabiky i slova jsou řazeny v určitém sledu, z jejich uspořádání vyplývá smysl věty a

porozumění významovým celkům. Tito jedinci jsou často opoždění v řeči, objevují se u nich specifické artikulační obtíže, např. špatně vyslovují s, š, z, ž, r, ř. Nedokáží je potom v mluveném projevu dekodovat a porozumět textu ani je následně správně písemně zaznamenat.

Jejich vlastní mluvený i čtený projev bývá mnohdy nekoordinovaný, jsou znatelné výkyvy v rytmu řeči, mnohdy nediferencují krátké a dlouhé slabiky, nesprávně skloňují a užívají chybné tvary slov.

„Dyslexie je specifickou poruchou jazyka a řeči, která se vyznačuje potížemi při dekodování slov, obvykle odrážejícími nedostatečnou schopnost jejich fonologického zpracování.“

(Z. Matějček, M. Vágnerová (ed.) a kolektiv, 2006, s. 23)

Problémy ve zpracování ortografické informace:

Dítě nerozumí jednotlivým fonémům a nedokáže si je spojit se správnými grafémy. Mají obtíže se zafixováním si vizuální podoby písmene a se zněním příslušné hlásky. Zaměňuje grafémy, které jsou si tvarově podobné, b / d, p / b. V případě, že dostanou text příliš obtížný, tištěný malými písmeny, s příliš malými mezerami mezi slovy a jinak nepřehledně uspořádaný text, nemohou jej dekodovat, chybují, zadrhávají, domýšlejí si.

(Z. Matějček, M. Vágnerová (ed.) a kolektiv, 2006)

2.1.2 Dyspraxie

Dyspraxie - porucha, která postihuje osvojování, plánování a provádění volných pohybů. Děti mají obtíže zejména ve školních pracovních činnostech – stříhání, lepení, pletení, šití, ale i v běžném životě např. při zavazování tkaničky.

(Zelinková, 1994)

2.1.3 Dysgrafie

Dysgrafie - porucha osvojování psaní, postihuje zejména grafickou stránku písemného projevu. Jedinec si obtížně pamatuje tvary písmen i ve vyšších ročnících ZŠ. Zraková představivost je výrazně oslabena, následkem toho je pomalé tempo psaní, nebo naopak příliš spěchá, často škrtná a přepisuje. V psacím písmu chybně navazuje písmena na sebe, písmo je příliš velké, malé, nebo kolísavé, neupravené a těžko čitelné. Písemný projev jej z těchto důvodů stojí mnoho energie, proto dochází k rychlejší unavitelnosti a ztrátě pozornosti.

(Zelinková, 1994)

2.1.4 Dysortografie

Dysortografie – porucha osvojování pravopisu, jejíž příčinou je opožděný, nebo nedostatečný rozvoj řeči. Jedinec má problémy s rozlišováním krátkých a dlouhých samohlásek, sykavek, měkkých a tvrdých slabik, vynechává hlásky i celé slabiky, nedokáže respektovat hranice slov v psaném projevu. Má obtíže se zautomatizováním gramatických a syntaktických pravidel. Tato porucha je zejména ovlivněna postižením sluchové percepce. Jedinec těžko vnímá rytmus řeči či hudby a nelehko jej sám reprodukuje. Týká se ovšem jen určitých jevů, ne celkové schopnosti zvládnout gramatiku.

Příklady specifických chyb:

- záměna tvarově podobných písmen (tiskacích, psacích apod.)
- záměna zvukově blízkých hlásek, znělosti
- nerozlišování měkkých / tvrdých slabik: di, ti, ni, dy, ty, ny
- chyby ve zvukových celcích (přehazování, vynechávání, přidávání písmen, slabik)
- nerozlišování sykavek
- problémy ve slabikách se slabikotvornými r, l
- špatné rozlišování konce slova
- umí gramatickou poučku ústně, neumí ji použít v písemné podobě
- nedodržení délek samohlásek, vynechání interpunkce

(Zelinková, 1994)

2.1.5 Dyskalkulie

Dyskalkulie – porucha osvojování matematických dovedností. Jedinec nechápe základní matematické postupy, má omezené matematické představy, často dlouho setrvává u počítání na prstech, kde je to možné, osvojuje si početní spoje na základě paměti např. násobení a dělení. V případě grafomotorické poruchy nezvládá rýsování.

„Osvojování matematických dovedností je ovlivněno úrovní rozvoje poznávacích funkcí, mezi něž patří motorika, zraková a sluchová percepce, prostorová orientace, vnímání tělesného schématu, řeč, paměť, rozumové schopnosti.“

(Zelinková, O., 1994, s. 111)

Dle charakteristiky konkrétních obtíží rozlišujeme dyskalkulii:

- Praktognostická - narušená schopnost manipulace s předměty konkrétními či nakreslenými a jejich přiřazování k symbolu čísla, postižena může být i schopnost řadit předměty podle velikosti nebo rozpoznávat vztahy v dimenzi více a méně.
- Verbální - vážně schopnost slovně označovat operační znaky, pochopení matematické terminologie ve smyslu určování o...více, o... méně, ...krát více / méně. Nezvládá slovně označovat matematické úkony, množství a počet prvků nebo i jen odpočítat číselnou řadu. Na slovní výzvu není žák schopen ukázat počet prstů, označit hodnotu napsaného čísla apod.
- Lexická - typická je neschopnost číst matematické znaky a jejich kombinace, symboly, jako jsou číslice, vícemístná čísla s nulami, hlavně uprostřed, tvarově podobná čísla apod. Jedná se o podobu dyslexie v oblasti čtení číslic a čísel.
- Grafická - se projevuje narušenou schopností psát numerické znaky, žák se neumí vyrovnat s příslušným grafickým prostorem, mívá problémy v geometrii.
- Operacionální - nezvládá provádění matematických operací, zaměňuje je, nahrazuje složitější operace jednoduššími, písemně řeší i velice lehké úkoly.
- Ideognostická - porucha v chápání matematických pojmů a vztahů mezi nimi, v chápání čísla jako pojmu. Jedinec nedovede z paměti vypočítat příklady, které by vzhledem ke své inteligenci a dosaženému fyzickému i mentálnímu věku, měl.

(Zelinková, O., 1994)

2.2 Průvodní jevy SPU

K těmto poruchám neoddelitelně patří také jejich průvodní jevy, které neovlivňují pouze školní život jedince, ale kompletně celý jeho sociální a citový život. Tyto průvodní znaky nejsou mnohdy ihned zřejmé, ale jedinec se může často jevit, jako nepozorný, asociální, neposedný, nepřítomný, až líný, na vše potřebují více času. Mají obtíže s navazováním sociálních kontaktů, s komunikací a neadekvátně reagují na běžné sociální situace, z čehož pramení jejich následné pocity méněcennosti a nepochopení ze strany okolí. Pokud dospělý nenajde pochopení pro vlastní individuální vývoj takového dítěte, dochází často k různě silným a závažným traumatizacím, k fixaci nesprávných pracovních návyků a návyků v chování. Co považují za nejzávažnější, je ztráta sebevědomí dítěte, která se projevuje, buď jako

zakřiknutost, úzkostnost, nedůvěra ve svoje vlastní schopnosti, nebo na druhé straně jako agresivní obrana ve snaze ukázat, že dokáže dostát představám svého okolí.

(Zelinková, O., 1994)

2.3 Komunikační schopnosti jedinců se SPU

Komunikace je specifickým lidským znakem v lidské společnosti. Lidé komunikují denně při různých příležitostech a v různých situacích. Prostřednictvím komunikace na sebe vzájemně působí, předávají si informace, utváří a řeší mezilidské vztahy. Je důležitá pro každého jedince, který chce být součástí lidského společenství.

Rozlišujeme tři druhy komunikace (Mareš, Křivohlavý, 1995):

- Komunikace verbální
- Komunikace nonverbální
- Komunikace činem

Komunikační schopnost znamená:

„Schopnost využívání jazykových prostředků mluvčím v reálných podmínkách komunikačního kontextu a pro konkrétní komunikační účely. Znamená schopnost účastníka komunikace zvládnout v dostatečné míře příslušné soustavy pravidel.“ (Kocourová, 2002, s. 90)

Během pozorování úrovně komunikačních schopností v mé třídě, kde mám děti se SPU, jsem vysledovala snížené komunikační schopnosti v následujících oblastech:

- K získání pozornosti vytrvale vykřikují mé jméno, dokud nezareagují.
- Na veškeré své otázky potřebují odpověď ihned, ačkoliv se vůbec netýkají tématu.
- Užívají nesprávná pojmenování předmětů, nesprávně utvářejí věty a skloňují.
- Vyprávějí útržkovitě, bez vysvětlení situace.
- Dávají průběh svým tělesným pochodům (říhání, plynatost). Někteří mají potřebu hovořit o svém vyměšování.
- Obtížné situace řeší neverbálně – strkáním a bitím, verbálně - užíváním vulgarit.
- Upozorňují na sebe šaškováním, podivnými opakujícími se naschvály. Uvědomují si, že je to nevhodné, ale čekají na reakci.
- Při práci ve skupině, či dvojicích mají obtíže se dohodnout, rozdělit si a naplánovat práci.
- Skáčou si do řeči, mají obtíže se vzájemným nasloucháním.

- Mají obtíže s porozuměním nonverbální komunikaci.
- Nedokáží si poradit se složitějším zadáním.
- Při práci potřebují dopomoc k prvnímu kroku.

Marie Kocurová (2002) ve svém rozsáhlém výzkumu uvádí další projevy snížené schopnosti komunikace u dětí se SPU, které jsem ve své třídě pozorovala spíše během první třídy:

- Úroveň reakcí byla nižší, než odpovídá věku, dominoval nižší zájem o komunikaci a preferování neverbálních prostředků.
- Interakce dítěte byly problematičtější co do rozsahu, povahy i účinnosti.
- Pokud jedinci žádali o pomoc, nedovedli přesně vyjádřit, co potřebují, nebo pasivně čekali.
- Málo se ptali za účelem získání informací.
- V oblasti interakce a konverzace potřebovali více podněcování. Konverzace nebyla bezprostřední a často končila ztrátou zájmu.
- Často nerozuměli záměrům mluvčího, neporozumění bylo spojeno s malou motivací k naslouchání.

2.4 Další poruchy spojené se SPU

2.4.1 Attention Deficit Hyperactivity Disorder - ADHD

Attention Deficit Hyperactivity Disorder je neurovývojová porucha známá pod zkratkou ADHD, v češtině také pod názvem; porucha pozornosti s hyperaktivitou. Existuje také forma poruchy pozornosti bez hyperaktivity označována jako ADD. ADHD se řadí ke specifickým poruchám chování. K těmto vývojovým poruchám se často přidružují i další specifické poruchy učení jako je dyslexie, dyskalkulie, dysortografie atd. ADHD a ADD jsou poruchy typické neurovývojovým opožděním s odchylkami ve vývoji centrální nervové soustavy a porušenou regulací na úrovni neurotransmiterových systémů, což omezuje kognitivní funkce. Výzkumy prokazují zmenšený objem mozku, mozečku a bazálních ganglií. Tato porucha je pozorovatelná již v raném dětství a vrcholí ve školním věku, kde se dítě musí hodně soustředit. V dnešní době je tato porucha diagnostikována u 4 -7 % dětí. Ovšem, podle pedagogů počet může přesahovat 10%, neboť u některých jedinců se nemusí projevovat v tak silné formě, což závisí na mnoha dalších faktorech. Za vznik ADHD je přibližně z 80% zodpovědná zděděná genetická výbava, dále se na tom může podílet užívání návykových látek v těhotenství, rizikové těhotenství, dále

jej podporuje nadměrné požívání cukru a brilantních potravinových barviv, dlouhodobé sledování televize, hraní počítačových her a příliš podnětné a hlučné prostředí.

2.4.2 Projevy ADHD a ADD

Již samotný název Attention Deficit Hyperactivity Disorder zcela vystihuje problematiku této neurovývojové poruchy. Attention Deficit, neboli porucha pozornosti se projevuje její omezenou schopností soustředění se na úkony. U ADD se nevyskytuje již zmíněná hyperaktivita, naopak dítě může být hypoaktivní, čili naopak méně aktivní až pomalejší než průměrné dítě. Příčinou poruch pozornosti je přílišné vnímání vnějšího světa. Dítě je neustále vyrušováno svým okolím a vlastními rušivými myšlenkami. Je pro něj těžké dokončovat započaté činnosti, neboť jeho pozornost je velmi rychle zaujata podnětem dalším. Lehko podléhají svým emocím, jsou impulsivní, nedočkaví, špatně se ovládají, nerozumí vlastním pocitům a často jednájí dříve, než přemýšlí nad důsledky svých činů. U dětí s hyperaktivitou navíc přibývá psychomotorický neklid a potřeba zvýšené řečové a pohybové aktivity, velmi často v nevhodných situacích. Slovo disorder charakterizuje celkovou chaotičnost této poruchy. Dítě nemá systém, nedokáže plánovat, rozfázovat si činnosti, špatně se orientuje v čase i prostoru, pohyby jsou nekoordinované a vybočují z rytmu.

U dítěte v předškolním věku lze pozorovat tyto symptomy: nevydrží u hry, rychleji střídá činnosti, svojí impulzivností a náladovostí ruší své okolí. Špatně se začleňuje do kolektivu, nedokáže dodržovat pokyny, těžko se soustředí, nechce se dělit, je vztahovačné a chová se nepředvídatelně. Zvýšené množství adrenalinu způsobuje hyperaktivitu a agresi, neboť takový jedinec vnímá vnější podněty, které nedokáže odfiltrovat, mnohem intenzivněji. To jej unavuje a následně uvádí do stavu ohrožení, kdy tělo produkuje zvýšené množství adrenalinu a kortizolu. V takovém případě reaguje buď agresivitou, emotivností nebo nadměrnou potřebou pohybu. Objevují se poruchy řeči, koktání, špatné vyslovování některých hlásek, kvůli nesoustředěnosti trpí i jemná motorika, neboť pro takové dítě je těžké soustředit se na detail.

S nástupem do školy se tyto tendence ještě zvyšují, neboť dítě je nuceno sedět klidně na místě, soustředit se a rozvrhnout si činnosti. Jeho pozornost na rozdíl od „zdravého dítěte“ je stále velmi orientována na vnější svět. Proto, často zapomíná věci a myslí zdá se býti všude, jen ne u zadané činnosti. Při neúspěších propadá letargii, pokud se opakují, začne somatizovat nebo být agresivní vůči spolužákům. Somatické potíže se projevují zejména bolestmi břicha, průjmami, či nevolnostmi, kdy dítě psychicky již situaci nezvládá a chce se jí podvědomě vyhnout.

(Antal, M., 2013, Arcelus a Munden, 2002)

3 Dramatická výchova

3.1 Vymezení pojmu dramatická výchova

S metodami a technikami dramatické výchovy se v dnešní době můžeme na základních školách setkat spíše v rámci různých projektů spojených s předměty jako je vlastivěda, prvouka, dějepis, literatura, cizí jazyky, výtvarná a hudební výchova, nebo v různých dramatických kroužcích. Dramatická výchova jako samostatný předmět zatím v našich školách není příliš rozšířená. Co je to vlastně dramatická výchova? Pro mě osobně jsou hodiny dramatické výchovy místem vzájemného poznávání, prožívání, sdělování, tvoření, sdílení zkušeností a zážitků. Prostor pro vstupování do různých situací, tříbení názorů a sebe prezentace v bezpečném prostředí třídy. Pojetím dramatické výchovy se zabývá mnoho autorů.

Josef Valenta pohlíží na dramatickou výchovu takto:

„Dramatická (resp. divadelní) výchova je systém řízeného, aktivního, uměleckého, sociálního a antropologického učení dětí či dospělých založený na využití základních principů a postupů dramatu a divadla, se zřetelem na jedné straně ke kreativně -uměleckým (divadelním a dramatickým) a k pedagogickým (výchovným či formativním) požadavkům a na druhé straně: k bio-psycho-sociálním podmínkám (individuálním i společným možnostem dalšího rozvoje zúčastněných osobností).“ (Valenta, 2008, s. 40)

„Dramatická výchova klade do středu procesu žáka, dítě. Žák je vnímán jako subjekt procesu, jako individualita se svými potřebami, zájmy, znalostmi, dovednostmi, postoji a hodnotami. V ohnisku pozornosti je péče o proces, jeho kvalitu ve vztahu k dítěti, jeho možnostem a horizontům.“ (Marušák, 2008, s. 9)

Eva Machková dramatickou výchovu klasifikuje následovně: *„Dramatická výchova je učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt (představení). Cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, prostředky dramatické.“ (Machková, 1998, s. 32)*

„Obsahem dramatické výchovy je právě individuální a kolektivní lidská zkušenost, na „zkoušení“ života a světa, stavěla zejména pragmatická pedagogika, která jak známo stála u vzniku a kořenu dramatických aktivit výchovně pojatých a využitých.“
(Machková, 2007, s. 8)

Ačkoliv, každý z autorů klasifikuje dramatickou výchovu trochu jinak, všichni se shodují v tom, že je zaměřena na rozvoj osobnosti za pomoci dramatu.

3.2 Cíle dramatické výchovy

Pomocí cílů si pedagog jakéhokoliv předmětu stanovuje, čeho chce svojí pedagogickou činností dosáhnout např. v oblasti schopností, dovedností či vědomostí žáků v určitém období. Stanovení cílů poskytuje pedagogovi zpětnou vazbu v tom ohledu, zda bylo v hodině či časovém období kýženého záměru dosaženo, pokud ne, tak proč a co by měl změnit ve svých postojích, způsobu vedení a metodách. Konkrétní cíle jsou vždy závislé na konkrétní skupině, instituci a osobnosti učitele.

Cíle dramatické výchovy Machková formuluje ve třech základních rovinách:

- 1) V rovině dramatické
 - a) dovednosti v dramatické oblasti (hra v roli, výrazové prostředky)
 - b) vědomosti o dramatických aktivitách a divadle (dramaturgie, historie, teorie)
- 2) V rovině sociální
 - a) struktura skupiny, její dynamika, vztahy a kooperace
 - b) poznávání života, světa lidí
- 3) V rovině osobnostní
 - a) psychické funkce (pozornost, vnímání, obrazotvornost, komunikace, emoce, vůle)
 - b) schopnosti (inteligence, tvořivost, speciální schopnosti) a příslušné dovednosti
 - c) motivace, zájmy
 - d) hodnotový žebříček, postoje

Dále dělí cíle na:

- 1) cíle dlouhodobé – na rok a více let jsou obecného charakteru. Dlouhodobým cílem může být např.: osvojit si schopnost výrazu pohybem, rozvíjet vyjadřovací schopnosti, rozvíjet tvořivost a fantazii, prohlubovat sociální cítění a toleranci
- 2) cíle krátkodobé – týkají se cílů jednotlivých hodin, nebo výukových tematických bloků. Co chci dosáhnout ve vyučovací hodině? Př. stmelit skupinu, seznámit děti s žánrem bajky,

uplatnit kooperaci ve skupině, vyjádřit pohybem charakter zvířat, přijmout fiktivní prostředí, vstupovat do role, naslouchat druhému.

(Machková, 2007)

3.3 Metody a techniky dramatické výchovy

3.3.1 Pojmy metoda a technika

Pojem metoda může mít více významů, lze jím označit např. celý systém dramatické výchovy, základní koncepční metodický princip systému, na kterém dramatická výchova stojí, což je hra v roli. Může označovat specifický styl práce určité osobnosti, školy, dále soubor nebo skupinu dílčích postupů a jejich společné principy, nebo také konkrétní postup. Josef Valenta (2008) klasifikoval pojem metoda v dramatické výchově následovně:

„Metoda výchovy a vyučování je určitý způsob činnosti, kterým se žáci zmocňují v průběhu edukační akce určitého učiva tak, že u nich (ideálně) nastává učení a z něj vyplývající osvojení učiva; spojitě s tím tvoří jev zvaný „metoda“ též činnost učitele, kterým je žákova činnost, respektive žákovo učení navozováno a řízeno; tyto činnosti žáka i učitele tvoří (ideálně) společný celek, jímž je naplňovaný výchovný a vzdělávací cíl.“

Technika může být chápána jako:

- konkretizace metody (jako její dílčí součást)
- postup limitovaný z hlediska šíře záběru – naplňuje konkrétní část, jednu dovednost

„Technika je konkretizace metody, respektive operacionalizace metody, metodou může být pantomima (základní princip činnosti) a technikou je například částečná pantomima (prováděcí podoba tohoto principu).“ (Valenta, 2008)

Krista Bláhová velice srozumitelně definovala pojmy metoda a technika:

„Metodou rozumíme v nejobecnějším slova smyslu způsob, jak dosáhnout určitého teoretického nebo praktického cíle. Prostředkem k tomu je technika, která představuje konkrétní postup. Znamená to, že každá metoda může mít nejrůznější počet technik, a záleží pouze na tom, kterou z nich na daný problém zvolíme. Metoda však může existovat i sama o sobě, bez přispění té které techniky.“ (Bláhová in Kořátková, 1998)

Já si tyto dva pojmy vysvětluji následujícím způsobem. Metoda je slovem nadřazeným ke slovu technika a je to způsob, jak dosáhnout teoretických a praktických cílů, zatímco technika je prostředek, tedy konkrétní postup. Řekněme, že jedna metoda může v sobě obsahovat několik technik, ale naopak tomu už tak není. Zjednodušeně bych připodobnila metodu ke stavbě a techniku k jednotlivým cihlám, které onu stavbu utváří.

3.3.2 Typy třídění metod

Od vzniku dramatické výchovy vzniklo mnoho jejích směrů a také metod a technik ovlivněných osobností a prací jednotlivých pedagogů. Obsah, cíle, metody a techniky se mezi sebou liší také dle zaměření skupiny, jiné budou v mimoškolních dramatických kroužcích, ve speciální pedagogice a ve školní dramatické výchově na základní, střední, nebo vysoké škole. Mnoho metod DV vychází z hereckých průprav a systémů, z psychoterapeutických a sociálních výcviků, z fondu dětských lidových her atd. Vždy je třeba hledat ty nejvhodnější metody pro konkrétní skupinu, znát jejich silné i slabé stránky a dokázat využít jejich potenciál.

Strategie a techniky velice podrobně a obsáhle popisují anglické dramatičky Norah Morganová a Julia Saxtonová v příručce pro vyučování dramatu s názvem Vyučování dramatu – hlava plná nápadů. Ve své práci vycházejí z metod a technik Dorothy Heathcoteové a Gavina Boltona.

Strategie z hlediska výrazu:

- 1) Hry – s pravidly využití – rozvoj skupinových dovedností, diagnostických prostředek, funguje jako analogie.
- 2) Pohybová cvičení – rozvíjí výrazové prostředky.
- 3) Obraz – konkretizovaná myšlenka.
- 4) Taneční drama – pohyb individuální nebo celé skupiny vyprávějící příběh za doprovodu hudby.
- 5) Pantomima – prostředek k rozvinutí schopností žáků přesvědčivě naznačovat, síla gesta.
- 6) Zvuk beze slov – hra se zvukem, citlivost vůči zvukům, význam ticha, naslouchání.
- 7) Zvuk se slovy

Strategie z hlediska významu:

- Rozvíjet řeč jako prostředek vyjadřování myšlenek a emocí.

- 1) Diskuse - schůze, spor.
- 2) Interview – podněcuje tvorbu otázek.
- 3) Příběh – vyprávění příběhu, čtení.

- 4) Monolog – další forma vyprávění příběhů.
- 5) Scénář – práce se scénářem obsahuje: prozkoumávání, analyzování, interpretování.

Hraní v roli

- 1) Simulace – k nácviku životních dovedností v bezpečném prostředí.
- 2) Dramatické hraní – pomocí příběhu, žák nemusí být někým jiným.
- 3) Plášť experta – žáci se dívají na situace očima např. archeologa.
- 4) Rolové drama – rozvíjení sledu událostí, jimiž se buduje příběh.
- 5) Improvizace – rozvoj spontaneity, objevuje vztah mezi realitou svého vnitřního života.

Divadelní žánry

- zkoumání interakce mezi výrazem a významem, interpretační dovednosti.

- 1) Sborový přednes – ve dvojicích, skupinách, sólově – prolínají se.
- 2) Sborová dramaturgie – zvuková nebo vizuální.
- 3) Vyprávěné divadlo – třída předvádí příběh za doprovodu vyprávění nebo dialogu.
- 4) Čtené divadlo – imaginární divadlo, odehrává se v hlavě posluchače, pohyb omezen.
- 5) Interní divadlo – kombinace čteného a vyprávěného divadla, každá skupina jeden úsek.
- 6) Skupinové divadlo – interní divadlo ve větším vydání. Mohou se rozhodnout pro jakýkoliv divadelní žánr, kterým zpracují mýtus nebo folklórní příběh.
- 7) Divadelní hra – může být východiskem pro drama ve třídě za použití mnoha strategií.
- 8) Pásmo a dokumentární drama
 - Pásmo – sled krátkých scén vycházejících z různých pramenů, rozvíjející nějaké téma.
 - Dokumentární drama – sled krátkých scén vycházejících z historické události, využívá autentický pramen.
- 9) Loutky, masky, rukodělná činnost – prostředek interpretace pomáhající k většímu porozumění.

Rituály, reflexe a vytváření odstupů

- Strategie, které dokáží vyvolat u žáků zaujetí a mohou být prostředkem zvnitřnění.

- 1) Rituál - vede svojí vysoce strukturovanou formou k zaměření skupiny na význam.
 - Tradiční obřady spojené s krizí nebo změnou postavení člověka (odjezdy, příjezdy, oslavy, návraty atd.)
- 2) Reflexe – způsobuje, že žák přestane jednat v ději, ale vstoupí do akce z hlediska tématu.
 - Příležitosti k reflexi: psaní, čtení, naslouchání, mluvení, zobrazování vše v roli i mimo roli,

Techniky reflexe: hlasité myšlenky, kotva, rekapitulace, vytvoření atmosféry.

3) Vytváření odstupů - prostředek k vyhnutí se prožitku, a přitom k němu dospět. Umožňuje žákům objevit smysl v exponovaných situacích.

Analogie – odstup tvořen: časovým posunem, prostřednictvím příběhu, prostřednictvím toho, co žáci vědí.

Projekce – odstup může vzniknout: praktickou činností, řešením úkolu, předmětem.

Demonstrace – umožňuje žákům, aby viděli, jak to bylo.

- odstup vzniká: pomocí obrazu, pomocí scény

Představy – prostředek k vyjádření vztahu k velmi silné situaci, bez hraní scény.

Techniky

- to, co učitel používá k využití max. potenciálu strategií a aby žákům zprostředkoval podstatné zkušenosti.

a) Vytváření atmosféry

Nástroje: jazyk, intonace, práce s časem, vyvažování, uspořádání prostoru, důvěra

Klasifikace technik podle funkce:

1) Zpomalování – drží účastníky stranou akce, poskytuje čas k zamyšlení.

2) Doplnování – může zprostředkovat podstatné informace.

3) Naplnování – prohlubování významu, vidět situaci z více perspektiv, zvnitřnění.

4) Krystalizace – používá se k vyzvednutí toho důležitého.

5) Spojování – různých částí v celek (odlišnost názorů, kolektivní práce, společné směřování).

Techniky v nichž učitel používá mluvený projev se specifickým projevem

1) Hlas shůry – učitel dává pokyny v přítomném čase, kontrola děje a situací.

2) Vyprávění – líčení událostí tvořící příběh, tvorba atmosféry, posunutí, napětí, zhuštění.

3) Rekapitulace – k zahájení další lekce, uzavírání práce.

5) Zpráva

6) Zobecnění – k pojmenování toho, co se v dramatu právě odehrává.

Techniky podněcující žáky k mluvenému projevu:

1) Dotek rukou

2) Hlasová koláž – říkají, co si myslí určité postavy.

3) Mluvící deník – říkej, co píšeš do imaginárního deníku.

4) Vytváření vnitřních obrazů

Techniky, které jsou specifické pro rolové drama:

- 1) Uzavření smlouvy – zavazuje se k určitému druhu chování.
- 2) Prozrazení konce – rozhodnou společně.
- 3) Ticho
- 4) Kotva – k soustředění myšlenek a pocitů do předmětu, obrazu.
- 5) Demonstrování
- 6) Cizinec v roli – někdo, kdo není součástí dramatu.

(Morganová, Saxtonová, 2001)

Nejobsáhlejší rozdělení metod a technik je práce Josefa Valenty *Metody a techniky dramatické výchovy*. Základní pilíře vidí v osobní angažovanosti hráče a ve hře:

A/I - Metoda plné hry – metoda univerzální, při které se jedinec účastní hry celým svým psychofyzickým aparátem, pohybem i řečí, díky nimž dokáže naplňovat veškeré cíle dramatické výchovy (jedná se zejména o modelování situací a jednání v nich).

B/II - Metody pantomimicko-pohybové – metoda vyžaduje od hráčů zejména vyjádření pohybem částí celého těla např. samotného objektu, vykreslení jevu (předmětu), zdroje jevů, reakci na jev (reakce na ostré světlo) a použití jevů (krájení chleba), nevyžaduje zvuk a řeč. Jako doprovodný prvek se objevuje jen přirozený zvuk (dech, zvuky chůze) a rekvizity, případně neartikulované zvuky ústy.

- Příklady pantomimických technik: částečná, dotyková, mechanická, narativní, mechanická, ozvučná, plná, předávaná, sekvenční, zrychlená, taneční drama, zrcadlení, pantomimický dabing, živá loutka, živé obrazy

B/III – Metody verbálně zvukové

Jsou založené na tvorbě slova či zvuku.

Jde o zvuky:

- Paralingvistické – práce s pauzou a tichem, temporytmem řeči, intonací, dynamikou, akcentem, barvou hlasu a artikulací.
- Extralingvistické - zvuky vyluzované ústy (kašláním, mlaskáním, hlasitý dech, vokály)

C/IV – Metody graficko-písemné

Metody založené na vytváření písemných, kreslených, malovaných, rýsovaných artefaktů, které hráči tvoří pro hru, v roli, jako obecná motivace atd.

- Příklady technik: beletrie, deníky, dokumenty, dopisy, dotazníky, eseje, formuláře, foto a film, inzeráty, letáky, loga, mapy, obrazy, plakáty, recenze, reflexe, zprávy, životopis, scénář

C/V – Metody materiállově-věcné

Základem metody je práce s materiálem v prostoru v trojrozměrném provedení, které dotváří, mění prostředí, nebo vzhled.

- Jedná se o práci s: jakýmkoliv objekty – stavbami, kostýmem, loutkou, maskou, modelovacím materiálem, papírem, prostorem, rekvizitou, stroji a přístroji, světlem a stínem, zástupnými předměty.

3.4 Hra v roli

Hra v roli je základním principem dramatické výchovy. Hra je přirozenou činností každého jedince, s jeho vývojem se charakter hry mění. V životě každý z nás zastává své přirozené sociální role; role matky, syna, lékaře, kadeřnice... Dítě si prostřednictvím hry vytváří svůj fiktivní svět, ve kterém má možnost vykonávat to, co vidí ve svém okolí, přetváří jej, znovu do něj vstupuje, jedná, reaguje dle vytvořených okolností a vlastních možností. Je to proces, ve kterém jedinec v interakci se svým okolím získává zkušenosti a učí se jednat v různých situacích. Dramatická výchova pro tento proces vytváří bezpečný prostor.

Josef Valenta a E. Fink definovali hraní v roli následovně:

„Hraní rolí = výchovná a vzdělávací metoda, která vede k naplnění esteticko-výchovných, osobnostně a sociálně rozvojových a věcně vzdělávacích cílů na základě většinou spíše improvizovaného rozehrání a následné reflexe fiktivní situace (většinou dramatické) s výchovně hodnotným obsahem.

Tato situace se uskutečňuje prostřednictvím hry hráčů (aktérů, herců), zastupujících svým chováním a jednáním více či méně fiktivní objekty (zejména osoby, ale i jiné bytosti, jevy apod.) včetně možnosti hrát v různé míře autenticity sebe samého.“

(Valenta, 2008, s. 32 – 33)

„Ke každé hře patří hráč, který vstupuje do imaginárního světa hry, sebe sama převléká do hrané role... Člověk – jako hráč – existuje nejvíce otevřen pro svět právě tehdy, když se rozejde se všemi měřítky a vkročí do toho, co je bezmezná. V lidské hře vycházejí najevo momenty světa,

avšak v nalomené podobě, protože jsou zkresleny rozporem skutečnosti a neskutečnosti, která se ve hře kříží. Lidská hra je tedy symbol světa. “

(Fink, E., 1993 in Kořátková, 1998, s. 14)

3.4.1 Typy rolí jako základ metod DV

Typy rolí podle Josefa Valenty (2008):

- **Simulace** - hráč vstupuje do role, kdy hraje sám sebe a jedná v situaci s fiktivními okolnostmi.

Uvnitř simulace rozlišujeme:

- Hru na „já, respektive můj názor, postoj“ ve fiktivní, ale jakoby reálné situaci, (jak bych se rozhodl, kdyby...).
 - Hru „v kabátě experta“ – úkolem je vstupovat do role odborníka, kdy nemusíme měnit svůj charakter, ale musíme znát a radit.
 - Hru na „já jakoby v reálné, běžné životní situaci“, kdy musím uvažovat, komunikovat a jednat např. střet s agresorem (Jak bych jednal v takové situaci?).
 - Hru na „já jakoby v možné životní / sociální roli“ (např. já jako učitel, který řeší výchovný problém).
 - Hru na „já jakoby ve spíše ne-možné roli / situaci“ (např. Já jako vládce na Měsíci).
 - Hru na „jiné já“ – já jako kdybych reagoval jinak, než obvykle (př. jsem cholerik, ale ve vyhocené situaci se budu chovat jako flegmatik).
- **Alterace** – hráč vstupuje do role nějaké obecné postavy př. otec, učitelka, anděl nebo další jiné postavy s danými charakterovými vlastnostmi a profesními činnostmi a reaguje jako ona ve fiktivních situacích. Takové rolové hraní vyžaduje určité chování, jednání, vztahy a postoje k nějakému problému v roli postavy př. role policisty by měla v alteraci odkazovat na vlastnosti jako je: důslednost, znalost určitých pravidel, předpisů a autority.

Uvnitř alterace lze rozlišovat:

- Motivaci rolí – určitý rolový kontext pro usnadnění učení navozující vnitřní představy o proměně, případně modelování určitých dílčích charakteristik, (Př. při nácviku hlasových cvičení – jsi žízňivý pes).

- Prosté zobrazení – nemá nároky na složitější vyjevování vnitřních charakteristik. Hráč zobrazuje, napodobuje, zpřítomňuje svým tělem, nebo za pomoci různých materiálů a rekvizit nějakou skutečnost (radost, smutek, král, zvíře).
 - Zobrazení statusu, zobrazení jisté sociální role – role má již vnější a jevové atributy, vykonává činnosti odpovídající statusu postavy, které se promítají do vnitřní charakteristiky postavy př. lékař a pacient, prodavač a kupující.
 - Zobrazení postoje – zobrazení různých postojů k problému za daných okolností. Hráč nehraje tento postoj za sebe, ale postoj konkrétní postavy.
- **Charakterizace** – je v podstatě prohloubení alterace, hráč proniká hlouběji do vnitřních postojů, charakteristik a nuancí postavy, zkoumá je a postupně vytváří. Snaží se vystihnout specifika postavy v konkrétních situacích, odhaluje její individualitu za pomoci dílčích kroků, př. obecná role policisty v charakterizaci získává individuálnější rozměr, dochází k identifikaci se s postavou.
 - **Autentické sociální role v rámci dramatu** – role, kterým se žák učí, ale také role přijímané mimo hru, ovlivňující rozvoj osobnostní a sociální. Během procesu realizace dramatické práce se žák učí jednat, kooperovat, řešit rozpory, argumentovat, respektovat druhé, podřizovat se, být flexibilní atd.
- Role přijímané mimo hru vznikají:
- Samovolně – hráč má ve třídě určitou pověst (klaun, vůdčí).
 - Role získávané ve vyučování při mimorolových činnostech – koordinátor práce, mluvčí skupiny, žák – hráč, žák – režisér.

(Valenta, 2008, s. 54 – 59)

Soňa Kořátková ve své práci naopak peripetii ve výstavbě dramatu neopomíná a navíc přidává katarzi.

- 1) Expozice
- 2) Vznik akce – moment prvního napětí mezi expozicí a kolizí.
- 3) Kolize
- 4) Vrchol / krize
- 5) Peripetie – obrat přinášející nové okolnosti a možnosti variant vztahujících se k vrcholu.
- 6) Katastrofa a katarze – rozuzlení zápletky. Katarze je čas pro uvolnění a vymanění se z role a náročného procesu. Prostor pro reflexi a porozumění pocitům.

3.5 Strukturované drama

Strukturované drama je způsob práce v dramatické výchově vystavěný na základech divadla, pedagogiky, psychologie a sociologie. Významné propojení těchto čtyř směrů poskytuje velké pole působnosti ve vzdělávání nejen na základních školách, ale také na školách středních, vysokých a uměleckých, v různých kurzech pro nácvik sociálních dovedností, prevence šikany, užívání návykových látek a prohlubování učiva v různých předmětech apod. prostřednictvím metod a technik dramatické výchovy. Stěžejním prostředkem dramatu je hra v roli a simulace, které umožňují aktérovi prožít si různé situace a jejich řešení v bezpečném prostředí třídy. Hlavními představiteli strukturovaného dramatu jsou Dorothy Heathcoteová a Gavin Bolton. K nám se tato metoda dostává v roce 1989 z Velké Británie prostřednictvím Jonothana Neelandse.

3.5.1 Tvorba a příprava strukturovaného dramatu

Základem úspěchu práce se strukturovaným dramatem je právě schopnost učitele si drama pečlivě připravit a strukturovat podle Aristotelovy křivky (expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa).

Norah Morganová a Julia Saxtonová uvádějí ve své knize Vyučování dramatu – hlava plná nápadů tzv. „Čtyři fáze dobře udělané hry“, které z aristotelské křivky vycházejí, ale vynechávají peripetii:

- A. Expozice – část, kdy se skupina připravuje na vstup do prostředí dramatu prostřednictvím různých cvičení a diskusí. Podle Dorothy Heathcoteové slouží expoziční část k tomu, abychom umožnili účastníkům poznat, co se děje.
- B. Kolize / Narůstání akce – učitel seznamuje skupinu s prostředím dramatu a se situací postav. Pomocí metod a technik dramatické výchovy skupina postupně odhaluje problém, na který se pod vedením učitele, snaží nahlížet z různých úhlů pohledu.
- C. Krize / Vyvrcholení – učitel by měl navnadit emočně vypjatou situaci, která vybízí účastníky k potřebě ji vyřešit.
- D. Rozuzlení (katastrofa) – část dramatu, kdy by skupina měla dojít k prožití pocitů postav, na jejichž základě vyřeší vzniklý problém.

(Morganová, Saxtonová – Vyučování dramtu, 2001, s. 26)

3.6 Hodnocení v hodinách TvDr

Hodnocení by mělo učiteli DV sloužit jako prostředek k ucelenému náhledu vývoje a chování žáků v hodinách. Hodnocení probíhá vždy na konci výukové hodiny a jeho klasifikační schéma by žákům mělo být známo. Učitel by měl mít stanovený cíl, být schopen předvídat obtíže a dokázat s nimi zacházet, v případě potřeby být dostatečně flexibilní, citlivý a schopný formovat hodinu dle potřeb žáků a dané situace.

Ve své práci jsem se inspirovala hodnocením Norah Morganové a Julie Saxtonové v jejich knize Vyučování dramatu – hlava plná nápadů, kde hodnocení rozdělují do tří oblastí:

Škála hodnocení pro organizační část je 1 – 10 (10 je nejvyšší dosažitelný počet bodů) a pro posuzování obsahové části využívají škálu A, B, C, D, kdy A je nejlepší známka.

Hodnocení organizační části:

1. Dochvilnost – zda žák chodí do hodin včas.
2. Docházka - přítomnost v hodinách, v případě nepřítomnosti, následná schopnost zapojit se do procesu.
3. Vztah k prostoru – zda vrací věci zpět na své místo, přebírá odpovědnost za úpravu místnosti dle dohody.
4. Vztah k zařízení – chová se k zařízení zodpovědně.
5. Plnění úkolů ve třídě – práci vykonává včas a pečlivě, gramaticky a stylisticky správně.
6. Další pokyny – pracuje dle pokynů.

Posuzování obsahové části:

1. Znalost pravidel hry – zda vykazuje dobrou pracovní kázeň dle předem dohodnutých kritérií. Ví, o co v rolovém dramatu jde.
2. Znalost divadelní terminologie – ví, co znamenají technické termíny a běžně užívané termíny v divadle.
3. Znalost dějin divadla – žák zná charakteristické znaky řeckého, naturalistického a epického divadla.
4. Znalost divadelní literatury – žák čte kritiky, životopisy, hry a chodí do divadla.

Kompetence

- Žák hraje beze slov
- Žák ví, kdy promluvit, kdy zůstat potichu a kdy promluvit.
- Žák hovoří z paměti.
- Žák improvizuje.

- Žák správně používá divadelní terminologii.
- Žák využívá v dramatu různých prostředků (maska, kostým, rekvizita).
- Žák udrží roli.

(Morganová, Saxtonová, 2001)

Já jsem si pro svoji práci a skupinu sestavila hodnotící škálu, díky které mohu sledovat vývoj jednotlivých žáků.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti:
 - Vysoká – žák je schopen soustředit se na práci po celou dobu, body: 10 – 8.
 - Střední – žák je schopen soustředit se na práci v časově omezených úsecích, občas nevnímá a odbíhá od tématu, body: 7 – 5.
 - Nízká – žák se velmi obtížně soustředí na práci ve třídě, zajímá se, nebo dělá věci mimo zadání, často nevnímá a nezapojuje se do práce, potřebuje neustálou motivaci a dopomoc asistenta, body: 4 – 0.
- Kvalita dialogu:
 - Vysoká – žák je schopen vést dialog, je nápaditý, tvoří věty gramaticky správně a užívá správné slovní obraty, body: 10 – 8.
 - Střední – žák je schopen s mírnými obtížemi vést dialog, občas nesprávně utváří věty a užívá chybné slovní obraty, body: 7 – 5.
 - Nízká – žák není schopen vést samostatně dialog, k práci potřebuje intenzivní dopomoc asistenta, body: 4 – 0.
- Porozumění tématu:
 - Rozumí – žák rozumí ději, chápe souvislosti, vztahy mezi postavami, dokáže reflektovat chování a jednání postav, body: 10 – 8.
 - Částečně rozumí – žák rozumí ději, ale některé souvislosti a vztahy mezi postavami zcela nechápe, částečně reflektuje chování a jednání postav, body: 7 – 5.
 - Nerozumí – žák nerozumí ději, vztahům mezi postavami, ani jejich chování a jednání. K alespoň částečnému porozumění potřebuje pomoc asistenta, body: 4 – 0.
- Schopnost interpretace (vstup do role):
 - bez obtíží – žák je schopen samostatně interpretovat, vstoupit do role, tvořit a

využívat fantazie, body 10 – 8.

- mírné obtíže – žák je schopen samostatné interpretace a vstupu do role s dopomocí prvního kroku, tvoří a využívá fantazie, body: 7 – 5.
- s obtížemi – žák je s dopomocí schopen interpretace a krátkého vstupu do role, schopnost tvořivosti, rozvoje fantazie je omezená. body: 4 – 2.
- s velkými obtížemi – žák není samostatně schopen interpretace, ani vstupu do role, k práci potřebuje intenzivní dopomoc asistenta. body: 2 – 0.
- Schopnost spolupráce v kolektivu:
 - Spolupracuje – žák je schopen spolupráce v kolektivu, je aktivní, dokáže práci organizovat a plánovat, přispívá svými nápady, body: 10 – 8.
 - Částečně spolupracuje – žák je schopen částečně v kolektivu spolupracovat, ale nedokáže samostatně práci organizovat a plánovat. Je schopen přispívat svými nápady. body: 7 - 5
 - Spolupracuje s pomocí asistenta - žák není schopen spolupráce v kolektivu bez pomoci asistenta nebo učitele, neví, jak se zapojit, není schopen samostatně organizovat, plánovat a tvořit. body: 4 - 0
- Dodržování pravidel – četnost porušení pravidel 3 x, 4x ...

4 Waldorfská pedagogika

4.1 Rudolf Steiner

V úvodu této kapitoly se chci zmínit o jednom z velkých představitelů alternativní pedagogiky 20. století, zakladateli waldorfské pedagogiky; Rudolfu Steinerovi. Mysliteli, jež formoval základy tohoto výukového proudu. Vycházel z vlastních zkušeností, zejména z lásky k vědění a chápání člověka jako součásti světového řádu.

Rudolf Steiner se narodil 25. února 1861 v Kraljeveci na území tehdejších Uher. Jeho otec byl telegrafistou u rakouské dráhy a do Uher byl přeložen. Později se rodina přestěhovala do Pottschachu, kde strávila celkem šest let, zde malý Rudolf získal velmi silný vztah k přírodě, který významně ovlivnil jeho životní směřování. Poté byl jeho otec opět přeložen, tentokrát do Neudörfu poblíž Vídeňského Nového Města, kde se narodili Rudolfovi dva mladší sourozenci. Jeho mladší bratr byl hluchoněmým, což mělo vliv na jeho pozdější přístup k pedagogice. I přes to, že Steinerovi byli chudí, otec velmi silně dbal na synovo vzdělání. Poslal ho proto, na tehdejší poměry brzy do školy, aby se učil číst a psát, ale vzápětí jej začal vzdělávat sám, neboť nechtěl, aby byla synova individualita a láska k vědění pokřivena zastaralým přístupem tamních pedagogů.

Později se stal premiantem gymnázia, výborné výsledky mu zajistily bezplatné studium. Od svých patnácti let dával pravidelně hodiny doučování, aby alespoň málem ulevil rodinnému rozpočtu. Jeho motivace k výborným výsledkům vycházela jen a jen z vlastního zájmu a radosti z učení. Byl často sám sobě učitelem. Pro své vlastní potěšení studoval různá filozofická díla a zabýval se lidským „já“.

Na Vysoké škole technické ve Vídni studoval matematiku, přírodopis, chemii a fyziku. Také se velmi zajímal o medicínu. V tomto období se seznámil s učitelem Karlem Juliem Schröerem, který jej nadchl pro Goethovy myšlenky, na jejichž základě vzniklo Steinerovo první dílo: Teorie poznání vyvozená z Goethova světového názoru. Na studia si opět vydělával doučováním. Několik let byl dokonce domácím učitelem, to se pro něho stalo bohatým zdrojem učení. Po vysoké škole se začal věnovat filozofii na univerzitě v Rostocku, kde roku 1891 promoval na doktora filozofie. Poté se uchýlil do Výmaru, kde roku 1894 vzniká jeho nejdůležitější spis: Filozofie svobody. V tomto díle již můžeme sledovat první zárodky pedagogiky, neboť hlavní myšlenkou je tvořivá svoboda, jakožto podstata činící člověka člověkem, jejíž počátek je ve výchově ke svobodě. Tato myšlenka se silně odráží v principech waldorfské pedagogiky, proto jsou také waldorfské školy nazývány školami svobodnými. Roku 1897 přichází do Berlína, kde po večerech vyučuje na Škole pro vzdělávání dělníků, založené

Wilhemem Liebknechtem. Významnou roli v jeho práci sehrálo členství v Theosofické společnosti a přednášky pro veřejnost v mnoha zemích. Později zakládá Společnost anthroposofickou, postavenou na základech nové duchovní vědy; anthroposofie. V této fázi života vznikají jeho mysterijní dramata, eurythmie, léčebná a waldorfská pedagogika atd. Ve spolupráci s Dr. Itou Wegmanovou přednáší o léčebné pedagogice a vydává mnoho, opravdu mnoho dalších děl od medicíny až po zemědělství.

Rudolf Steiner zemřel ráno 30. března 1925 ve věku šedesáti čtyř let ve švýcarském Dornachu. (*Životopis Rudolfa Steinera* [online]. Praha: Anthroposofická společnost, 2002 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <http://www.anthroposof.cz/online/rudolf-steiner-zivotopis>) (Hradil, 2002)

4.2 Vznik waldorfské školy

První waldorfská škola byla otevřena 16. září 1919 ve Stuttgartu. Tvořilo jí 252 žáků, jejichž rodiče byli většinou dělníci továrny na výrobu cigaret Waldorf - Astoria, odtud také pochází název waldorfská škola. Působili zde pedagogové, kteří spolupracovali na formování tohoto nového pedagogického směru s Rudolfem Steinerem. O tři roky později se počet žáků zvýšil na 540. V nadcházejících dvou letech bylo založeno dalších 19 waldorfských škol. Nejvíce jich bylo v Německu, další pak v Anglii, Holandsku, Maďarsku, Portugalsku, Norsku i Americe. S nástupem fašismu roku 1938 byly tyto školy ve všech fašisticky orientovaných zemích zakázány. Na svoji práci opět navázaly po ukončení druhé světové války. Nyní po celém světě existuje zhruba 900 svobodných waldorfských škol.

V Československu se první waldorfské třídy objevily až po roce 1986 a po roce 1991 začaly vznikat jako samostatné školy. V České republice je nyní přibližně jedenáct základních škol tohoto typu, jedna speciální, čtyři střední a více než dvacet škol mateřských.

(Grecmanová, Urbanovská, 1996)

4.3 Specifika waldorfské pedagogiky

Waldorfská pedagogika vychází z rytmů roku, týdne a dne. Rytmus roku mají žáci šanci prožít prostřednictvím oslav různých svátků a prací k nim se vztahujícím. Každý z nás žije v určitém přirozeném rytmu, kde se střídá spánek s bdělostí, přijímání a dávání, zapomínání a vzpomínání, tak i den ve waldorfské škole má svůj rytmus. Opět vychází z potřeb pro přirozený a harmonický rozvoj osobnosti. Je potřeba, aby denní rytmus dýchal, nevyčerpal. Střídají se činnosti zaměřené na myšlení s činnostmi volnými, uměleckými a rozvíjejícími fyzickou

konstituci, tak aby rozvoj nebyl jednostranný. Ráno jsme většinou odpočatí, proto se snadněji budeme zabývat učivem, kde musí být naše myšlení nejvíce aktivní. Začínáme vždy epochou, to jsou první dvě vyučovací hodiny, ve kterých se denně věnujeme po dobu od 2 – 5 týdnů jednomu předmětu. Na 1. stupni je to zejména matematika, český jazyk a člověk a jeho svět. V pauzách mezi předměty mají žáci možnost získat si od učiva odstup a při další epoše jej opět vyvolat z paměti, ovšem již s jistým nadhledem a pochopením. Děti se tak mohou lépe ponořit do probíraného učiva a vnímat souvislosti. K předmětům jako je matematika a mateřský jazyk máme kromě epoch také tzv. doplňkové hodiny sloužící k procvičování učiva. Poté následují předměty, jako jsou cizí jazyky, eurytmie, hudební výchova a tělesná výchova. Odpoledne, kdy jsou děti již unavené, se věnují uměleckým a praktickým předmětům např. práci se dřevem, pěstitelství, keramice a ručním pracím. Takový rytmus, zvládají i děti s poruchami učení, není třeba, aby měly zvláštní program.

4.4 Charakteristika předmětu TvDr v ŠVP Waldorfská škola

Tvořivá dramatika vytváří protiváhu k intelektuálnímu, rozum rozvíjejícímu a zatěžujícímu školnímu vyučování. Úkoly, které zde vytyčujeme, jsou tyto: rozvoj obrazotvornosti (tj. podpora a uplatnění intuice, představivosti, fantazie, tvořivosti); výchova citová (uchopení příležitosti k legitimnímu způsobu ventilování citů a k jejich kultivaci); vedení k samostatnému a osobitému projevu (možnost rozvoje díky učení založeném na skupinové zkušenosti). Z toho pak vyplývá, že vztahy ve skupině, jejich fungování a kvalita, zapojení učitele i žáků v plně šíři, netvoří jen východisko k dobré, příjemné a tvořivost podporující atmosféře, ale je přímo obsahovou součástí dramatické výchovy, patří k jejímu jádru a k základním kritériím hodnocení její kvality. Kde toto chybí, ztrácí se i podstata a smysl tohoto předmětu.

Předmět Tvořivá dramatika tvořivě pracuje se základními pojmy z různých vzdělávacích oblastí. Vzbuzuje v žákovi ambici na postižení celku za současného propracování detailů, učí žáka samostatnému jednání v běžné životní situaci, rozvíjí citlivost k rozpoznání situace problémové a navrhuje možné způsoby k řešení. Ve vyšším věku vede k přijetí odpovědnosti za svá rozhodnutí a jednání.

V prvním období může obor přímo navazovat na individuální i skupinovou logopedii, doplnit výuku mateřského i cizího jazyka. Ve druhém období lze využít široké spektrum metod k obohacení a doplnění výuky jazyků, dějepisu, vlastivědy, prvouky a dalšího vyučování. Ve třetím období, kdy sledujeme hlubší rozvoj osobnostní a sociální, se do oboru promítá přesah

z vyučování humanitních předmětů: Českého jazyka, Etiky a výchovy k občanství. Snažíme se předcházet sociálně patologickým jevům či přispívat k jejich nápravě.

Proces výuky musí být plnohodnotný z hlediska zúčastněných dětí a umožňovat jim plnou aktivitu, možnost uplatnění spontaneity a osobnosti, experimentaci, emocionální účast na práci, okamžitý i dlouhodobější prožitek. Škála užívaných metod je za těchto okolností široká. (ŠVP Waldorfská škola, 2013)

4.5 Ročníková témata jako inspirace v hodinách TvDr na 1. stupni WŠ

Ročníková témata se prolínají každým ročníkem waldorfské školy, v každé třídě jsou podle příslušného tématu denně vyprávěny příběhy, na které máme v epoše přímo vyhrazený čas.

V 1. ročníku dítě potřebuje prožívat celistvost a bezpečí člověka ve světě, do kterého vstupuje. Svět pohádek sice nastiňuje jistá nebezpečí, ale dobro vždy vyhrává nad zlem. Dítě stále žije v obrazech jemu blízkým, u kterých bychom také v dramatece měli zůstat a začít od známých pohádek, na kterých se může aktivně podílet, společně vypravovat, jednoduše dramatizovat např. pohádky Boženy Němcové, K. J. Erbena. Děti jsou mnohdy schopny společně odvyprávět celé pasáže pohádek. Později lze přejít k pohádkám méně známým a sofistikovanějším, třeba od bratří Grimmů, či Hanse Christiana Andersena.

Ve 2. ročníku se celistvost člověka a světa diferencuje, dítě začíná odhalovat lidskou přirozenost prostřednictvím bajek, kde se ukazují lidské nedostatky jako je lstivost, lakota, nebo závist, které se mnohdy v životě nakonec nevyplácejí. Bajky hovoří k dětem jasnou řečí a k dramatizaci jsou jako stvořené, např. Ezopovy, nebo Lessingovy bajky. Jako protipól v tomto ročníku fungují legendy o životě a činech světců. Příběhy plné zázraků a vznešených činů, které dokáží děti oslovit. Mně se velice osvědčila kniha, Chci být tvým bratrem od Jacoba Streita, zejména legenda o sv. Kryštofovi, sv. Odýlii, sv. Martinovi a další, se kterými se dá v tvořivé dramatece velmi pěkně pracovat.

Průvodní téma ve 3. ročníku tvoří příběhy ze Starého zákona, stvoření světa a člověka jako bytosti, které Bůh předal Zemi pro působení lidského rodu v souladu s přírodou. Zde si opět mohou děti začít uvědomovat následky svých činů, prožít si důležitost splnění slibu, rozeznání a postavení se zlému atd. Já jsem náměty k hodinám tvořivé dramatiky čerpala z knihy Jacoba Streita, A bylo světlo, kde jsou velice srozumitelně popsány příběhy o stvoření světa, ale také o životě Adama a Evy a jejich synech. O tom, jak lidé ochočovali zvířata, stavěli domy a o velkých postavách, jako byl Noe a Abrahám.

Podstatnou část ročníkového tématu ve 4. třídě tvoří příběhy ze severské mytologie, např. Soumrak bohů od Heleny Kadečkové. Po příbězích o stvoření světa ze Starého zákona je podnětné dětem předkládat obrazy o stvoření světa ze severské mytologie. Pravděpodobně to v dětech vyvolá otázku: „Co je pravda?“ Postupně získávají povědomí o tom, že na různých místech žili lidé různě a věřili v různé bohy. Dalším tématem pro tento ročník jsou místní pověsti a příběhy, např. Staré pověsti české, Krkonošské pohádky a Veselé příběhy města Kocourkova. Mně se ve tvořivé dramatice krásně pracovalo se Starými pověstmi českými.

Ke čtení a vyprávění v 5. třídě jsou určena témata, která časově i zeměpisně přicházejí z daleka, vzbuzují údiv a úctu. Jedná se o texty starých východních kultur (Epos o Gilgamešovi, Ikarův pád, Princ Siddhártha, Illias a Oddyseas).

(Richter, 2013, s. 60 – 73)

(Učivo, kompetence a očekávané výstupy TvDr na 1. stupni waldorfské školy najdete v přílohách č. 1, 2, 3)

5 Výzkumný cíl

Cílem mé diplomové práce je ověřit výchovný vliv předmětu tvořivá dramatika na psychosociální vývoj žáků se SPU ve 2. a 3. třídě waldorfské školy. Konkrétně se budu zabývat rozvojem komunikace, spolupráce, vzájemného respektu a dodržování pravidel ve třídě. Se skupinou těchto žáků pracuji po dobu jednoho roku ve dvou na sebe navazujících ročnících.

Pro svoji práci jsem si vytyčila následující výzkumné otázky:

VO1: Má práce v hodinách tvořivé dramatiky pozitivní vliv na zlepšení komunikace v kolektivu žáků se SPU?

VO2: Ovlivňuje práce v předmětu tvořivá dramatika pozitivně spolupráci v kolektivu žáků se SPU?

VO3: Má práce v předmětu tvořivá dramatika pozitivní vliv na respektování a vnímání pravidel v kolektivu žáků se SPU?

VO4: Pomáhá práce v předmětu tvořivá dramatika žákům se SPU k lepšímu chápání a prožívání mezilidských vztahů, lidských charakterů a jejich interpretaci?

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Charakteristika skupiny ve 2. pololetí 2. třídy

Ke své práci jsem si vybrala svoji třídu, ve které jsem třídní učitelkou. Jedná se o třídu dětí se specifickými poruchami učení, jako je: dyslexie, dyskalkulie a různé poruchy pozornosti. Téměř všechny děti měly odklad školní docházky, tudíž jejich věk se pohybuje mezi 8 – 9 lety, protože někteří jsou narození v listopadu. Většina dětí postupně přicházela z různých základních škol, kde nestíhaly tempu výuky a často se nedokázaly uspokojivě zařadit do třídního kolektivu. Žáci se obtížně orientují v běžných sociálních situacích, na malichernosti mnohdy reagují neadekvátně a neumí mezi sebou uspokojivě komunikovat. Ve třídě bylo na začátku 2. ročníku 6 žáků: Richard, Dušan, Jára, Simona, Lydie a Táňa. Žáci jsou velmi specifictí, každý sám funguje bez obtíží, zatím nedokáží pracovat ve skupině, ale někteří jednotlivci, jako Richard, nebo Jára dokáží ostatním pomoci. Simona, Lucka a Táňa jsou celkově mentálně slabší než chlapi, spolupráce a vlastní invence je pro ně obtížnější. K práci potřebují vedení asistenta, nebo spolužáka. Řekla bych, že všichni žáci jsou spíše solitéři a komunikace ve třídě celkově vážne. Během 2. třídy k nám postupně přicházejí tři noví žáci, Zorka, Milan a Verča. Jsou velmi frustrovaní z neustálých neúspěchů v předešlé ZŠ, velmi nejistí a zranění. Zorčino začlenění je velice náročné, je často v opozici, neustále vyrušuje a hledá si různé důvody, proč zrovna nemůže dělat věci, které se po ní chtějí, také vyvolává konflikty s Dušanem, který reaguje křikem a pláčem. Celkem stabilní situace ve třídě se pomalu mění a dochází k četným náročným sociálním situacím. Na jednu stranu příchod nových žáků třídu oživuje, třída se stává dynamičtější a motivovanější, na druhou stranu se musíme vypořádat se specifiky jednotlivců a předcházet sklonům k šikaně. S výukou tvořivé dramatiky jsem začala ve druhé polovině 2. třídy. Stěžejním tématem tohoto ročníku jsou bajky, které děti v hodinách vůbec nedokázaly vnímat, uchopit, natož rozvíjet jakékoliv debaty a vytvářet si na věci nějaký náhled a názor. Standardně se ve waldorfských školách začíná s výukou dramatické výchovy až ve 3. třídě, ale moje třída akutně potřebovala prostor, kde se můžeme setkávat, projevovat a vzájemně poznávat v bezpečném prostředí s nastavenými pravidly. Na základě prožitých hodin dramatické výchovy na pedagogické fakultě jsem doufala, že by právě metody a techniky dramatické výchovy mohly být tou pravou cestou k práci na psychosociálním vývoji mé třídy.

6.1 Stanovení cílů v tvořivé dramatice pro 2. třídu

Pro práci s dětmi v dramatické výchově ve 2. třídě waldorfské školy jsem si stanovila následující krátkodobé a dlouhodobé cíle.

Cíle krátkodobé:

- stmelit skupinu
- seznámit děti s žánrem bajky
- uplatnit kooperaci ve skupině
- vyjádřit pohybem charakter zvířat
- přijmout fiktivní prostředí
- vstupovat do role
- naslouchat druhému
- respektovat pravidla

Cíle dlouhodobé:

- stmelit skupinu
- naučit se vzájemně komunikovat
- naučit se vzájemně respektovat

6.2 Charakteristika jednotlivých žáků na počátku práce

Richard: chlapec s přiměřeně rozvinutou fantazií, který je ve třídě vůdčí osobností. Richard je cílevědomý a trpělivý, dokáže reflektovat svoje chování, podělit se a poskytnout pomoc. O přestávce si hraje především s kostkami, nejlépe stranou od ostatních, nebo s Dušanem, ale po nějaké době vždy mezi nimi dojde k roztržce.

Dušan: chlapec se obtížně orientuje v běžných sociálních situacích, často reaguje neadekvátně, pokud ho někdo ruší v jeho činnostech. Je pro něj obtížné s někým spolupracovat a tolerovat jeho chyby, nebo nedostatky. Nedokáže se ve větším kolektivu prosadit. Každou přestávku si hraje s kostkami, nejraději sám, nemá rád, když mu někdo zasahuje do hry.

Jára: velmi uzavřený chlapec, citově visí na autoritě třídní učitelky, nerad chodí do školy, o spolužáky nemá zájem, pouze o ty mnohem starší. Pracuje vždy tiše a rychle, někdy o něm ani nevím, pokud nemá záchvat úzkosti. Záchvaty se projevují srdceryvným pláčem, který trvá až 30 minut. Pokud je v nepohodě, objevuje se i agrese vůči spolužákům.

Milan: Do naší třídy přichází ve 2. pololetí 2. třídy z jiné ZŠ, kde nestíhal tempu výuky, je velmi frustrovaný, bojí se projevit, chce se zavděčit, touží po přijetí. O přestávkách navazuje kontakty zejména s dospělými, nebo se honí po chodbě.

Táňa: Velmi milá, sociální, submisivní dívka, její chápání významů a souvislostí je však omezené, podstatě práce často nerozumí a spolužákům intelektově nedostačuje. O přestávkách si hraje se Simonou na rodinu, nebo na postavičky z dětských seriálů. Řeč je hodně nesrozumitelná, utváří jen dvouslovné věty.

Lydie: Dívka s tělesným postižením. Chodit začíná krátce před vstupem do 1. třídy. Vyžaduje neustálou pozornost dospělých, o spolužáky ani o spolupráci s nimi zatím nemá zájem, nechce se s nimi dělit o pozornost. Často si hraje sama s míčem, nebo se snaží přimět ke hře někoho dospělého. Komunikační schopnosti jsou omezené, zatím nedokáže adekvátně požádat o pomoc, vzhledem k dlouhodobé závislosti na pomoci, bere veškerou pomoc jako samozřejmost.

Simona: Dívka, která se o přestávkách vyjadřuje zcela přirozeně, má velkou fantazii, ale v hodinách se bojí projevit. Chápe, co se po ní chce, ale z nějakého důvodu si je velmi nejistá. Do naší školy přišla v pololetí 1. třídy. Spolupráce se spolužáky jí nevádí, ale neví, jak se aktivně zapojit, potřebuje hodně motivovat.

Zorka: Přichází ve 2. pololetí 2. třídy z jiné ZŠ, kde nestíhala tempu výuky, frustrovaná a ukřivděná. Vyžaduje mnoho pozornosti, je vůdčí osobnost s mnoha nápady, ale často překračuje hranice a má sklony k šikaně. O přestávce se ráda honí a řeší témata dospělých lidí. Má neustálou potřebu komunikovat a prosazovat si svou různými prostředky.

Verča: Přichází 2 měsíce před koncem školního roku. Dívka v předešlé škole nestíhala a začaly se u ní projevovat psychosomatické obtíže. Je ostýchavá a nejistá, ale ke spolužákům se chová velice pěkně. O přestávkách je klidná a empatická.

7 Realizované hodiny ve 2. třídě

Při tvorbě hodin tvořivé dramatiky jsem se inspirovala Ezopovými bajkami.

7.1 O lišce a sýru

Téma: vypočítavost

Věková skupina: 2. třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: šátky, Orffovy nástroje, kostky (sýr)

Úvod do tématu: žáci si sednou na zem do kruhu a zavřou oči, učitel vytváří zvuky lesa, může použít Orffovy nástroje. Žáci by měli vydržet se zavřenýma očima, kdo má pocit, že to nevydrží, může si oči zavázat šátkem. Snažíme se být zcela potichu, abychom se nerušili mluvením.

Kruh: Kde jsme se ocitli? Co jste všechno slyšeli? Kdo vydržel mít po celou dobu zavřené oči a komu se to nevedlo a proč?

***Reflexe práce:** Pro žáky je to zcela nové a nadšeně poslouchají zvuky lesa a vykřikují jeden přes druhého, co slyší. Mnohdy slyší zcela něco jiného. Dušana rozrušují špatné interpretace. Zorka neustále hlučí a všechny překřikuje, strhuje na sebe veškerou pozornost. Práci přerušujeme a ještě jednou stanovujeme pravidla. Daří se nám to o trochu lépe, ale děti jsou příliš nadšené a stále vykřikují, nedaří se jim vzrušením udržet zavřené oči, šátky odmítají. V kruhu jsme již s otevřenýma očima mluvili o tom, co jsme slyšeli, objevovaly se asociace od silnice až po vlak. Dušan to velmi těžce nesl, protože správně poznal každý zvuk a věděl, že to byly zvuky lesa. Opět chce každý říct, co slyšel, opět přerušujeme práci a připomínáme si znovu pravidla.*

Seznámení se s prostředím: Přeneseme se teď do našeho lesa, staneme se stromy, někdo je malý strom, někdo velký, jehličnatý nebo listnatý. Stromy se kymácejí podle síly větru. Koho se teď dotknu, promění se ve zvíře, které žije u nás v lese a zůstane v pozici zvířátka.

Pohyb po prostoru. Pohybujeme se po prostoru jako zvířátka, zatím bez zvuků, hledáme potravu, jíme, posloucháme, jestli nám nehrozí nebezpečí, čicháme atd. Na cinknutí přidáme zvuky. Koho se dotknu, řekne, co je za zvíře.

Reflexe práce: Tyto dvě aktivity již proběhly ve větším klidu. Žáci byli aktivní a téměř se nepřekřikovali. Každý dokázal interpretovat nějaké zvířátko. Pokyny byly žákům zcela srozumitelné.

Představení hlavních postav:

Krátký brainstorming: V našem lese se jednoho dne objevila liška. Co víme o lišce?

Narativní pantomima: Všichni se teď staneme liškou, lehce našlapujeme (chodíme po dvou, rukama jen umocňujeme lehkost pohybu). Nasloucháme a rozhlížíme se kolem, zda nenajdeme nějakou potravu. Najednou slyšíme nějaký šustot, raději se přikrčíme a čicháme, co se bude dít dál. Když nehrozí žádné nebezpečí, pokračujeme v cestě. Čicháme a hledáme potravu, nikde nic, když tu se objeví ptáček. Přikrčíme se a hop, máme ho. Pěkně si na něm pochutnáme, olížeme tlapky a jdeme lesem dál pěkně lehounce. Dojdeme až k doupátku, kde se stočíme do klubíčka a po vydatném obědě si odpočineme.

Krátký brainstorming: Liška často vídala u lesa vránu, která si ze světa lidí vždy přinesla nějakou dobrotu. Co o vráně víme?

Narativní pantomima: Tentokrát se všichni staneme vránou. Čechráme si zobákem peří, protahujeme si křídla, hledáme něco k snědku, když nic nenajdeme, popolétneme si o kus dál a zase hledáme potravu, občas se někde objeví drobek nebo žížalka, kterou sezobneme. (cvičení 2 – 3x opakujeme)

Učitel v roli: Jednoho dne vrána našla kus sýra. Sedla si s ním na větev, držela ho v zobáku a těšila se, jak si na něm pochutná. (učitel je v roli vrány, má na hlavě černou čepičku a v ruce, jako v zobáku, sýr).

Žáci v roli: Jenže vránu viděla liška a ta dostala na sýr velikánskou chuť. Vy se teď stanete liškou, zkuste chodit kolem dokola, jako liška, které se sbíhají sliny na sýr.

Zkuste vymyslet, jak byste ten sýr mohli, jako lišky, získat. Přistupujte jednotlivě.

Reflexe práce: U některých dětí sleduji lehkou ztrátu pozornosti, důsledkem únavy, při oslovení ji získávají zpět. Narativní pantomima pomáhá nést i ty nejslabší žáky tématem.. Snaží se napodobovat pohyby lišky i vrány, někteří si přidávají pohyby, které u zvířat již viděli, inovují, vžívají se pozorně do příběhu. Žáci se snažili všemožně po sýru chňapat, Richarda dokonce

napadlo vráně lichotit, jiní ji přemlouvali, ať jim dá ochutnat. Jen Zorka na sebe neustále strhává pozornost hlasitými zvuky a potřebou kontaktu s učitelem.

Jak získala sýr liška v našem příběhu?

Pokračování v příběhu: Liška chodila kolem a vráně lichotila: „Tedy vráno, ty jsi tak krásný pták, jaké máš krásné lesklé peří a takové ladné nožky. Vrána se dmula pýchou. Nakonec mazaná liška řekla: „Zdalipak máš také takový krásný hlas, ještě jsem tě nikdy neslyšela zpívat.“ A protože byla vrána pyšná, tak se chtěla pochlubit svým hlasem: „Kráááá!“, otevřela zobák a sýr spadl lišce přímo do huby. Moc si na něm pochutnala.

Krátká improvizace: Žáci vstoupí do role lišek, učitel do role vrány. Žáci se snaží nejprve lišce lichotit a přesvědčit ji, aby zazpívala a oni získali kus sýra. Poté lze cvičení provést ve dvojicích.

Ujasnění si nových pojmů: Co to znamená být pyšný? Co je to někomu lichotit? Děj a význam příběhu nechám znít v žácích.

Reflexe práce: *Někteří žáci nejprve nevěděli, co vráně říct, tudíž jsme požádala svoji asistentku, aby se stala vránou a vstoupila jsme s nimi do úkolu skrze narativní pantomimu. Poté již byli schopni sami improvizovat a vymýšlet, čím by mohli vránu obalamutit. Simona, Táňa a Lydie tuto část zvládly jen za mé pomoci, zejména, co se týče samostatného verbálního projevu. Také Jára hodně váhal, nechtělo se mu moc do práce ve dvojici, raději spolupracuje s dospělými, ale nakonec to pěkně zvládl se Zorkou, která jej vedla. Richard před improvizacemi odchází na své místo s prohlášením, že je to blbost. Když jsme skončili improvizace, téměř se rozplakal, že si nemohl zkusit scénku. Pomoc mu nabízí Dušan, který se ochotně vrhá do role lišky a Richard s úsměvem vstupuje do role vrány. Na velké většině žáků jsem viděla, že příběhu rozumí. Lydie s Táňou si určitě odnesly prožitek, ale podstatu se jim zcela nepodařilo uchopit.*

Závěrečná reflexe práce ve skupině: Co jsme se dnes naučili, nebo dozvěděli? Co se nám líbilo a co ne?

Reflexe práce: *Při závěrečné reflexi, nejprve děti nevěděly, co říct, proto jsem začala sama a postupně se začali přidávat ostatní. Téměř každý, až na Táňu a Simonu, byl schopen říct, co se*

mu v hodině podařilo, nebo líbilo. Richard konstatoval, že ta vrána byla pěkně mazaná a vůbec se mu nelíbila. Zatím je pro děti těžké reflektovat to, co se jim nedařilo.

Pro větší přehlednost a srozumitelnost je ke každé tabulce hodnocení hodiny přiložena škála hodnocení.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti – vysoká, střední, nízká.
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká.
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi.
- Schopnost spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, s pomocí asistenta.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x (porušení)

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	8	5	7	6 x	7	7
Jára	8	6	8	2 x	6	6
Richard	6	8	8	6 x	6	8
Milan	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Zorka	9	7	8	9 x	9	8
Lydie	5	3	5	0 x	3	3
Simona	6	3	6	1 x	5	4
Táňa	6	2	5	1 x	3	3

7.2 O lišce a čápu

Téma: škodolibost

Věková skupina: 2. třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: džbánky, talíře, dřevěné tyčky

Hra: Čáp ztratil čepičku – upravená verze, jeden z žáků je liška, ostatní jsou čápi. Liška stojí v rohu místnosti a říká: „Čáp ztratil čepičku, měla barvu, barvičku, (modrou, hnědou.....). Jakmile, to dořekne, snaží se chytit toho, kdo se nedrží dané barvy, ten se pak stává liškou místo něho.

Krátký brainstorming: Co víme o čápech?

Pohyb po prostoru v roli čápa: Napodobujeme chůzi čápa, klapeme zobákem, v rukou máme dlouhé tyčky symbolizující zobák, zkusíme stát na jedné noze a na druhé, chytáme žabky.

Uvedení do příběhu: Čáp občas potkával lišku, ale raději se jí vyhýbal, protože byla pěkně mazaná a už ho jednou pěkně převezla.

Pohyb po prostoru v roli lišky: Chodíme, jako liška mazaná po prostoru. Lehce našlapujeme (chodíme po dvou), posloucháme, co se kde šustne, čicháme a obhlížíme loviště.

Krátká improvizace ve skupině: Jednoho dne liška viděla čápa a dlouho přemýšlela, co by mu provedla a tak ho řádně celý den pozorovala. Rozdělíme se na půlku, jedna půlka budou čápi, kteří se pohybují po prostoru a druhá půlka budou lišky, které čápy budou nenápadně pozorovat a obhlížet, potom se vyměníme. Je dobré vytvořit si provizorní les např. z židlí, aby se žáci v rolích lišek měli kam schovávat.

***Reflexe práce:** Při pohybu v roli čápa byla skupina neustále vyrušována Dušanem, který se velmi hlasitě dožadoval toho, abych mu ukázala, jak se pohybuje orel a snaží se jej sám napodobit. Později krásně vypráví o životě čápa a snaží se jej napodobovat. Všem dětem se daří zvířátka jednoduše napodobovat i samostatně improvizovat dle svých možností.*

Učitel v roli: Po celém dni pozorování přišla liška k čápu a pozvala ho na oběd. Já se teď stanu čápem (kostýmní znak – zobák z dřívěk) a vy se mě, jako lišky budete snažit přesvědčit, abych k vám přišla na oběd. Čáp nakonec pozvání přijme.

Reflexe práce: Žáci nejprve nevěděli, jak na to, za pomoci třídní asistentky to nakonec zvládli, začali čápmi různě lichořit, jako to dělali v bajce O lišce a sýru. Pro Simonu, Lydii a Táňu jsme musely vytvořit prostor, aby se mohly také projevit.

Čáp u lišky na obědě, improvizace: Čáp přišel k lišce na oběd a ta mu přichystala mělký talíř s řídoučkou kaší (přineseme opravdové talíře, dlouhý zobák čápa znázorňují tyčky v natažených rukou). Rozdělte se do dvojic, jeden z vás bude liška a druhý čáp. Zkuste si, jestli se čáp zobákem z talíře nají a jak je to s liškou. Poté se ve dvojicích vyměňte.

Kruh: Jak to dopadlo? Najedl se čáp?

Pokračování v příběhu: Čáp byl, ale velice moudrý, lišce nedal znát, že ho opět převezla. Na oplátku pozval lišku druhý den také na oběd a připravil jí velmi hustou kaši do úzkého, těžkého a vysokého džbánu.

Oběd u čápa, improvizace: rozdělte se opět do dvojic, do dvojice dostanete džbán. Zkuste si teď, jak vypadal oběd u čápa.

Kruh: Jak dopadl oběd u čápa? Najedla se liška?

Uchopení celého příběhu, připravené improvizace: Žáci se snaží ve dvojicích přehrát v krátkosti celý příběh. Na tabuli si napíšeme krátké body:

- Liška pozoruje čápa.
- Liška zve čápa na oběd.
- Čáp u lišky na obědě.
- Čáp zve lišku na oběd.
- Liška u čápa na obědě

Prezentace etud – Každá dvojice předvede svoji etudu O lišce a čápmi.

Reflexe práce: Žáci okamžitě reflektovali, že se čáp u lišky nemohl najíst a že to od ní nebylo pěkné. Dušan nechápal, proč čáp lišku také pozval na oběd, když na něj byla tak zlá. Zorka mu to ochotně vysvětluje a vede jej ve společné improvizaci. Táňa se Simonou potřebují vedení třídní asistentky. Simona podstatu děje částečně chápe, Táňa pouze prožívá činnost, ale souvislosti jí unikají. Richard spolupracuje celou hodinu, improvizuje s Milanem a vede ho. Jára se mě hodně drží, ale je aktivní, nerad cokoli dělá ve dvojici s ostatními dětmi, preferuje kolektiv dospělých lidí, ale pomalu se ho snažíme začleňovat do dětské skupiny, nakonec spolupracuje s Lydií. Pohyby při ztvárnění zvířátek jsou jistější. Celkově je skupina

aktivnější. Již tuší, co se od nich očekává, jsou si při práci jistější. Simona hodinu narušuje velmi specifickým způsobem, má neustálé nutkání plácát Táňu a Lydii, nebo se nepřirozeně chechtá. Zatím se snažím vyzorovat, zda se to neobjevuje v situacích, se kterými si neví rady, protože to dříve vůbec nedělala.

Vzkaz lišce: Co byste každý lišce vzkázal, co si o jejím chování myslíte? Hovoří jeden po druhém.

Závěrečné hodnocení skupiny: Co se vám dařilo, co nedařilo v komunikaci, v práci ve dvojici?

Reflexe práce: *Většinou lišce vzkazovali, že je zlá, neměla by to dělat, měla by dostat na zadek. Některé děti byly schopné reflektovat celkem dobře svoji práci ve dvojici. Táňa, Simona, Lydie a Milan zatím nejsou sebereflexe schopní, spíše opakují, to co již řekli ostatní. Vidím na nich, že je pro ně obtížné sledovat i celkový proces v hodině a zrekapitulovat si ho.*

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Schopnost spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, s pomocí asistenta
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ... (porušení)

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 – 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	míra pozornosti	schopnost komunikace	porozumění tématu	dodržování pravidel	spolupráce v kolektivu	schopnost interpretace
Dušan	9	7	6	7 x	7	8
Jára	9	7	9	1 x	6	8
Richard	9	8	9	3 x	6	9
Milan	8	6	6	2 x	9	6
Zorka	9	8	8	0 x	9	8
Lydie	6	4	5	0 x	4	4
Simona	8	4	5	8 x	6	5
Táňa	5	3	3	0 x	4	2

7.3 Devět kuřátek

Téma: lakomství

Věková skupina: 2. třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: obruč, čepička pro Pipku

Pohyb po prostoru: (pro malou skupinu) Pohybujeme se po prostoru, snažíme se zaplňovat celý prostor, střídáme rychlosti od 1 – 3. 1 je pomalá chůze, 2 normální chůze a 3 rychlá chůze. Na cinknutí trianglu uděláme „štronzo“, rozhlédneme se po prostoru, kde jsou díry a zaplníme je. Další fáze je na „štronzo“ zavřít oči a ukázat směrem, kde např. stojí Dušan.

Reflexe práce: Skupina pracovala velmi pěkně, Zorka, Milan a Simona zatím nemají odvahu oči zavřít úplně. Zorka se k tomu přiznává, což oceňuji.

Honička: Na zem položíme obruče, musí jich být o jednu méně, než je žáků. Pohybujeme se po prostoru podle rychlostí. Jeden z žáků ostatní sleduje, ve chvíli, kdy cinkne na triangel, se žáci, včetně toho s trianglem, rychle musí schovat do jedné z obručí. Komu se nepodaří obsadit obruč, přebírá triangel a hra pokračuje. Učitel určuje rychlosti chůze.

Reflexe práce: Zorka hned na začátku začala neúnavně poskakovat a upozorňovat na sebe. Nabídla jsem jí, jestli nepotřebuje trochu klidu. Šla se uklidnit chvíli za dveře. Během dvou

minut se sama vrátila zpět a pracovala velmi vzorně. Při pohybu po prostoru žáci dodržovali pravidla, jen při rychlosti 3 Dušan s Richardem přecházeli do zbrklého běhu, tudíž jsme si museli znovu upřesnit pravidla, že se jedná o rychlou chůzi, nikoliv o běh.

Úvod do prostředí:

Naslouchání: Žáci naslouchají se zavřenými očima zvukům, vše probíhá v tichosti. Učitel dělá zvuky v kurníku: zvuky slepic, kohouta, kuřátek i sedláka, který se o drůbež stará. „Ááá, tak už se konečně vylíhla. Kolik jich tu máme? Jedna, dva, tři, čtyři.....devět. To je krása.“

Kruh: Co jsme všechno slyšeli? Kde jsme se ocitli? Co víme o slepicích?

Reflexe práce: *Simona při naslouchání zvukům neustále vykřikuje a není k utišení, nedokáže udržet oči zavřené. Strhuje ostatní ke komentování zvuků. Musela jsem činnost přerušit, utiřit Simonu, ujasnit znovu pravidla, poté jsme mohli pokračovat dále. Na kruhu žáci korektně popisují vše, co slyšeli. Dušan s Richardem jsou velmi aktivní a dokáží říct, jak taková slepice žije.*

Narativní pantomima: Stanete se teď těmi kuřátky a já budu maminka slepička. Taková kuřátka pořád běhají za maminkou slepičkou a napodobují vše, co dělá (napodobujeme pohyby slepice, pohyb hlavou, chůze, čechrání peří, hledání zrníček, přidáváme zvuky, atd.). Když maminka našla zrníčko, kuřátka se radovala a ona vždy dala zrníčko jednomu z nich.

Pokračování v příběhu: Mezi kuřátky bylo jedno, které se však nikdy neradovalo, říkali mu Pipka. Když maminka našla zrníčko, vždy si Pipka posteskla: „Škoda, že je nás devět, kdybych bylo samo, mělo bych všechna zrníčka jen pro sebe.“

Krátké improvizace: Žáci vstoupí do rolí kuřátek, jeden z nich bude maminka slepička. Kuřátka opět napodobují svoji maminku, maminka hledá zrníčka a dělí se o ně. Učitel vstupuje do role Pipky. Pipka si neustále stěžuje, ostatní se radují.

Reflexe práce: *Zorka velmi toužila být také Pipkou, tak jsem jí roli propůjčila, šlo jí to báječně. Richard se ihned vrhl do role maminky slepičky. Dušan chce také vstoupit do role Pipky, ale nakonec si s ní vůbec neví rady a odstupuje od ní, chce být raději maminkou slepičkou. Roli Pipky přebírá Jára, snaží se komunikovat, ale jeho projev je velice tichý. Poté si žáci role vyměnili, spíše si věděli rady s rolí slepičky a ostatních kuřátek. S Pipkou se nikdo nechtěl příliš ztotožňovat, až na Dorotku. Mým záměrem ani nebylo, aby žáci do role Pipky vstupovali, ale toužili si jí vyzkoušet. Milan, Simona i Lydie si byli v rolích velice nejistí, ale velmi se snažili.*

Táně obsah bajky naprosto uniká, pracovala za pomoci asistentky. Velmi zajímavé bylo počinání Lydie v roli kuřátka, které dostávalo zrníčka od slepičky. V této fázi byla naprosto blažená. V roli slepičky se projevovala naprosto opačně. Tyto postoje u ní pozoruji i v běžném životě, velmi ráda přijímá, nerada dává. Simona opět vyrušuje hodinu, má nutkání neustále něco provádět Lydii, nebo Táně.

Pokračování v příběhu: Jednoho dne maminka slepička kuřátkům slíbila, že přelétne plůtek a dojde jim na pole pro klásek obilí, aby se na všechna hned dostalo. Všichni se radovali, jen Pipka si řekla: „Půjdu tajně mamince naproti a celý klásek na ní vyloudím.“

Učitel v roli Pipky: Vy, děti, budete kuřátka a já Pipka. Pipka běžela přes zahradu a báb do jamky! (učitel hraje, jako jamku použije jednu z obručí, kterou si drží v úrovni krku). Pipka volá o pomoc, najdou ji kuřátka. Žáci v roli kuřátek se snaží vymyslet, jak by mohli Pipece pomoci ven. Příběh Pipka zakončí větou: „Jsem ráda, že je nás tolik, bez vás, bych se bratříčkové a sestřičky, nikdy nedostala ven. Děkuji vám.“ Od té doby, už si nikdy Pipka nestěžovala a se všemi se dělila.

Reflexe práce: Richard hlasitě konstatoval, že Pipka je pěkně lakomá a již se s ní nechtěl vůbec ztotožňovat. Celou hodinu byl aktivní a přicházel s řešeními, také Dušan se Zorkou přicházeli s podnětnými nápady. Jára s Milanem vykonávali vše téměř s posvátnou tichostí. Při zachraňování Pipky se jí snažili vytáhnout, drželi se za ruce a podávali jí látky.

Závěrečný kruh: Kdo z vás má sourozence? Dělíte se rádi? Není žádná ostuda, když někdo přizná, že se nerad dělí. Učitel může vyprávět svůj zážitek z dětství. Co se nám dnes dařilo / nedařilo?

Reflexe práce: Jára se přiznává, že se občas se sestrou nerad dělí, toho si vážím. Richard s láskou hovoří o tom, jak se se svojí starší sestřičkou dělí a jak jí pomáhá. Zorka hovoří o dělení, jako o samozřejmosti, má dva sourozence. Ostatní žáci se k tématu nijak květnatě nevyjadřují, ale rádi se dělí. Závěrečná sebereflexe tentokrát byla o něco rozmanitější, už to nebylo jen opakování po Richardovi, nebo Zorce. Dušan a Jára tentokrát byli schopní proces reflektovat sami.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti – vysoká, střední, nízká

- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Schopnost spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, s pomocí asistenta
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušení).

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	míra pozornosti	schopnost komunikace	porozumění tématu	dodržování pravidel	spolupráce v kolektivu	schopnost interpretace
Dušan	9	7	8	2 x	7	7
Jára	9	7	8	0 x	6	7
Richard	9	8	9	2 x	9	8
Milan	8	6	7	0 x	7	7
Zorka	9	9	8	6 x	9	8
Lydie	6	5	6	0 x	5	4
Simona	7	5	7	6 x	6	6
Táňa	7	4	4	0 x	6	4

7.4 Jak se sojka chlubila cizím peřím

Téma: pýcha

Věková skupina: 2. třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: papírová peříčka, barevný šátek na páva

Rozehřátí:

Chůze po prostoru – pohybujeme se po prostoru, snažíme se jej rovnoměrně zaplnit. Pohybujeme se třemi rychlostmi, 1 - velmi pomalá chůze, 2 – normální chůze a 3 - rychlá chůze. Všimáme si spolužáků, na „štronzo“ se zastavíme a zavřeme oči. Učitel se pak ptá: „Ukažte tím směrem, kde je červené tričko.“

***Reflexe práce:** Žáci již aktivitu dobře znají a mají ji rádi, proto také z velké části pravidla dodržují. U Zorky, Milana a Simony stále pozorují, že se zatím špatně vyrovnávají s neúspěchem, a proto při „štronzu“ nezavřou oči zcela, ale mají je „nenápadně“ přivřené.*

Úvod do prostředí – Co víme o pávovi?

Paví chůze – Chodíme po prostoru jako pávi s vypnutou hrudí, zdviženou bradou a ladnou chůzí. Můžeme použít velké kusy látek, jako peří, které si děti přehodí přes ramena.

Pokračování v příběhu – Žila, byla jedna sojka, která se z lesa zatoulala až do města, do jednoho dvorce, kde chovali páva. Líbilo se jí, jak je páv vznešený, jaké má krásné peří a jak je jeho chůze ladná. Páv si sojky všiml a záměrně se před ní předváděl.

Paví přehlídka – S žáky vytvoříme špalír a vždy jeden z nich se stane pávem, který půjde vznešeně a bude dávat na obdiv své krásné peří. Ostatní jej mohou obdivovat.

***Reflexe práce:** Na žácích jsem pozorovala, že při paví přehlídce sami se sebou hodně bojovali. K průchodu uličkou potřebovali notnou dávku sebevědomí. Každý prošel uličkou dvakrát, poprvé byli všichni poměrně ostýchaví a přesně nevěděli, jak vlastní tělo narovnat, aby působilo sebevědomě. Učili jsme se správně stát, rozsvítit hrudník a podsadit pánev. Většina dětí chodí často se svěšenými rameny, různě pokroucení, končetiny jim vlají podél těla. Bylo zajímavé sledovat, jak se mění celkový výraz jejich těla, jak si začínají své tělo více uvědomovat.*

Pokračování v příběhu – Co víme o sojce? Sojka zatoužila po pavím peří. Všimla si, že pávovi občas nějaké to pírko vypadne. Když se nedíval, honem běžela a pírka sebrala, aby se jimi mohla ozdobit.

Hra dostaň pírko – Učitel má vyrobená peříčka z papíru a vstupuje do role páva. Páv chodí po prostoru a vytrácí peříčka. Žáci jsou sojky a snaží se peříčka sesbírat, ale páv je při tom nesmí vidět. Ve chvíli, kdy je páv uvidí, řekne: „Pírko zpátky!“ a sojka musí pírko vrátit.

Reflexe práce: Výrazně nejvíce peříček ukořistila Zorka, v této hře byla velmi dominantní a ostatním nedala téměř žádný prostor. Spolužáci se na ni za to zlobili, Richard dokonce o ní prohlásil, že je jako ta sojka. Zorku to evidentně zasáhlo a všechny překvapila tím, že se o svá peříčka rozdělila.

Pokračování v příběhu – Sojka se pavími peříčky celá ozdobila a odletěla domů, do lesa, kde pávy nikdo neznal. Když přiletěla, všichni ptáci se kolem ní slétli a obdivovali její krásné peří.

Reflexe práce: Richard prohlásil, že ta sojka je tedy pěkně pyšná.

Učitel v roli sojky – Sojka se nadutě prochází mezi ostatními ptáky, hrud' vypnutou, hlavu nahoře, jako páv. „To koukáte, jaký jsem krásný pták! Jen se podívejte na moje nádherné peří! Jestlipak víte, kdo jsem?“

Pokračování v příběhu – Jak to dořekla, ptáci jí poznali podle hlasu. Co myslíte, že asi sojce řekli? Co byste sojce vzkázali?

Závěr: Od té doby už se sojka nikdy nechlubila cizím peřím.

Závěrečný kruh: Co se nám podařilo / nepodařilo, líbilo / nelíbilo?

Reflexe práce: Jára navrhoval, že by sojka měla dostat páskem na zadek. Zorka, že by jí to peří měli sundat. Richard, že by jí měli vyhnat. Většina se ovšem přidala k názoru, že by sojka měla dostat na zadek. Hodně jsem přemýšlela o tom, z jakých zkušeností děti vycházejí, že často hrozíme výpraskem. Snažili jsme se proto hledat jinou možnost, co bychom se sojkou mohli udělat. Děti nakonec došly k závěru, že by sojce řekly, že se jim její chování nelíbí a jestli se chce chovat takhle dál, že jí v lese nikdo nebude mít rád. Snažila jsem se do debaty vtáhnout i ostatní, ale někteří si zatím nedokáží, utvořit vlastní názor. Reflexe třídy byla opět o něco lepší.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, 7, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Schopnost spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistentky.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušení)

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	míra pozornosti	schopnost komunikace	porozumění tématu	dodržování pravidel	spolupráce v kolektivu	schopnost interpretace
Dušan	7	7	7	1 x	8	7
Jára	9	9	8	0 x	8	7
Richard	9	9	8	2 x	9	9
Milan	7	7	8	2 x	8	7
Zorka	9	9	8	4 x	9	8
Lydie	5	4	6	0 x	5	5
Simona	7	5	6	2 x	6	6
Táňa	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Změna ve skupině: Přichází k nám Verča a Zorka se s ní hned skamarádí. Do třídního kolektivu zapadá bez obtíží, mezi dětmi je oblíbená. Do práce v hodinách tvořivé dramatiky se vrhá s nadšením.

7.5 Městská a polní myška

Téma: pýcha

Věková skupina: 2. třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: obruče, pytlík, plyšová myš, šátky

Naladění skupiny: Do hadrového pytlíku dám plyšovou myš. Žáci hádají, co v pytlíku je. Kdo ví, neprozrazuje to ostatním, ale napíše to na stírací tabulku, tak aby to ostatní neviděli.

Hra – Kočka a myš (uvolnění) – Velkým nepřítelem myši je kočka, která je ráda chytá za ocásek. Myšky si zastrčí za pas šátek, tak aby dostatečně koukal. Jednoho zvolíme za kočku. Kočka se snaží získat co nejvíce ocásků, které si zastrkuje za pas. Myška, která už nemá ocásek, zkamení na místě. Do hry se vrací v případě, že se jí podaří uloupit ocásek zpět od kočky. Myška má vždy jen jeden ocásek.

Pokračování v příběhu: Žila, byla jedna myška na kraji pole pod živým plotem, kde si vyhloubila noru a bylo jí tam dobře.

Život polní myšky – každý žák má svoji obruč – noru (při větším počtu mohou být ve dvojicích, nebo trojicích). Po třídě jsou rozházená a poschovávána zrníčka (kuličky, kostičky), která myšky hledají, aby se nasytily.

Pokračování v příběhu: Jednoho dne k polní myšce přijela na návštěvu myška městská. Polní myška měla velikou radost, že jí přišla navštívit a těšila se, jak městské myšce ukáže svoji krásnou noru a pohostí ji zrníčky.

Městská myška (učitel v roli) – Já se teď stanu městskou myškou a každého z vás přijdu navštívit, vy mi můžete ukázat svoji noru, co jíte, a jaká místa kolem máte rádi.

Poznámka pro učitele: městská myška nad vším ohrnuje nos a nakonec pronese: „Chudinko, žiješ tu tak bídě. Pojd' se mnou do města a uvidíš, co je to dobrý život.“

Rozhodnutí: Děti, má se vydat polní myška na návštěvu k myšce městské? Kdo chce jít na návštěvu do města, přidejte se ke mně.

Reflexe práce: Děti dokázaly dodržovat pravidla hry na myšky až po jejím zastavení. Milan svým obrovským záparem strhnul Zorku s Richardem a hra začala být příliš urputná až

agresivní. Připomněli jsme si pravidla a hra mohla pokračovat klidnějším tempem. Na vyzvání, aby polní myška šla na návštěvu k myšce městské, Richard prohlásil, že městská myška je pěkně namyšlená. Kromě Táni byly všechny děti schopny provést městskou myšku po okolí a udržet alespoň jednoduchý dialog. Ve třídě mám asistentku pedagoga, která také vstoupila do role městské myšky, aby děti nečekaly dlouho.

Pokračování v příběhu: Městská myška bydlela ve velkém domě, kde na stole nebo na kuchyňské lince bylo vždy mnoho dobrot. Ale, nebylo jednoduché se k nim dostat, po domě totiž slídila kočka. Městská myška se proto musela stále schovávat a dávat dobrý pozor, aby jí kočka nespatriila. Dokážete si představit, co by taková kočka s myškou udělala.

Hra na kočku a myši: Tahle místnost je teď můj dům. Kostičky, které jsem rozmístila po třídě, jsou různé dobroty. Vaším úkolem je dostat dobroty do vaší skrýše (obruč). Berete vždy jen jednu kostičku. Musíte se při tom pohybovat velice potichu, abyste kočku nevzbudili. Pokud se kočka vzbudí, může vás chytit a vypadáváte ze hry. Schovat se můžete v domečku (obruč).

Kruh: Tak takhle to chodilo u městské myšky. Jak jste se v kůži myšek cítili? Kdo z vás by chtěl u městské myšky bydlet?

***Reflexe práce:** Při hře na kočku a myši jsme museli jedinkrát hru přerušit, protože Zorka schválně budila kočku a ostatní děti se na ni za to zlobily. Simona její chování kopírovala a stupňovala. Udělali jsme krátký kruh a problém probrali, potom jsme hru dohráli. Děti dokázaly reflektovat náročnost života městské myšky, nikdo by u ní bydlet nechtěl.*

Závěr příběhu: Polní myška byla z neustálého schovávání a strachu celá unavená. Hned druhý den si sbalila kufry a řekla: „Máš tu sice spousty dobrot, ale nemůžeš si na nich v klidu pochutnat. U mě doma se nemusím pořád bát, že mě někdo chytí.“ Vrátila se domů a spokojeně žila ve své noře pod živým plotem. A jak to dopadlo s myškou městskou? Nakonec se z velkého domu odstěhovala a našla si klidné místo na venkově.

Závěrečný kruh: Co se nám podařilo / nepodařilo, líbilo / nelíbilo? *Reflexe jsou stále schopny jen některé děti, často se opakují.*

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Schopnost spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistenta.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušení)

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	míra pozornosti	schopnost komunikace	porozumění tématu	dodržování pravidel	spolupráce v kolektivu	schopnost interpretace
Dušan	9	8	8	0 x	8	8
Jára	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Richard	9	9	8	1 x	9	9
Milan	7	7	8	1 x	8	7
Zorka	9	8	8	3 x	9	9
Lydie	7	4	6	1 x	6	5
Simona	8	7	8	3 x	6	7
Verča	9	7	8	0 x	9	8
Táňa	7	4	6	1 x	6	4

7.6 Čtvrtletní hodnocení skupiny

Skupina se během prvního čtvrtletí musela vypořádat s příchodem tří nových žáků. Zorka na sebe hodně upozorňovala a vyvolávala konflikty s Dušanem, který reaguje na situace, se kterými si neví rady, přecitlivěle a neadekvátně. Zorka si byla celkově hodně nejistá, z bývalé školy zvyklá jen na neúspěch, kde nebyl prostor pro jakýkoliv svobodný projev. U nás prostor dostala, ze začátku jej vyžadovala hodně, ale skupina jí v rámci bajek dala brzy najevo, že se jí to nelíbí a že se svým chováním nápadně podobá některým zvířátkům. Ocenila jsem její sebereflexi, protože se od té doby snažila více ovládat. S příchodem Verči pak ustaly i Zorčiny výpady na Dušana, neboť jí Verča dokázala dát zpětnou vazbu. Verča se do kolektivu zařadila bez obtíží a třídu sociálně hodně podpořila, spolužáci jí naslouchají a respektují. Dušan, který předtím odmítal jakoukoliv spolupráci ve skupině, se začal zapojovat do činností ve skupině a pomalu se učí adekvátně reagovat na přicházející situace a komunikovat s ostatními. Přiměřená komunikace sice zatím vázne, ale důležité je, že chce se skupinou spolupracovat. Lydie je na tom velice podobně jako Dušan, navíc si ráda přisvojuje pozornost dospělých a o své okolí nemá zájem. Byla jsem proto velice ráda, že se pomocí bajek probouzí a začíná vnímat dění kolem sebe. Pro Tánu a Lydii je někdy obtížné se projevit a samostatně něco vymyslet, ale chtějí být součástí kolektivní práce, proto jsem k nim přidělila paní asistentku, která pro dívky vytvářela příležitosti k podílení se na práci a k vlastnímu vyjádření. Jára je samotář, vše ve škole vykonává s tichostí, stejně tak v hodinách tvořivé dramatiky. Odvázat se dokázal jen při hrách, což je velký pokrok, protože dříve nechtěl ani cvičit při tělocviku. Měla jsme u něj vždy pocit, že je v neustálém napětí a bojí se projevit. Richard je vůdčí osobnost, která většinou vyjde s každým, je schopen pomoci i slabším dívkám a celkově kolektiv stmelovat. Milan se stále snaží všem zavděčit, kamarády se snaží získat skrze sladkosti, což se snažíme odbourat. Je velice aktivní, proto má často potíže s dodržováním pravidel při hrách, ale snaží se.

7.7 Lev a slunce – 1. část

Téma: pýcha a moudrost

Věková skupina: 2. třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: kostky, koruna

Rozehrání:

Hra králův poklad – Byl jednou jeden král, který měl velký poklad, ale špatné hlídače, a tak se rozhodl, že bude poklad hlídat sám (kostky). Já, jako král s pokladem budu stát na jedné straně a vy jako lupiči na straně druhé. Hlídám ve dne v noci, a proto jsem hodně unavený a občas usnu. Musíte se k pokladu plížit velice potichu, pokud se král vzbudí a uvidí vás hýbat se, musíte se vrátit zpět na vaši stranu. Pokud už máte v ruce jeden kus pokladu a král vás uvidí, vrátíte poklad a zkameníte na místě. Vysvobodit vás může jen kamarád, který vás za ruku dovede zpět do vašeho domu.

***Reflexe práce:** Ze začátku skupina nedokázala být zcela potichu, potom, co jsem je několikrát vrátila, téměř všichni pochopili, že se musí pohybovat opravdu velice tiše. Chvilí trvalo, než pravidla hry zcela všichni pochopili a přestali neorganizovaně běhat a neustále budit krále. Míšu s Richardem jsem musela usměrnit. Richard to hned respektoval, ale Milanovi trvalo déle, než se uklidnil. Pro Simonu, Lydii a Táňu bylo obtížné se zastavit a zkamenět, na což jsem brala ohled..*

Úvod do tématu:

Hádanka: Učitel si myslí zvíře (lev). Jsem zvíře. Pomocí otázek zjistěte které, odpovídám jen ano / ne.

Učitel: V jedné džungli žil lev, byl králem zvířat všech. Co víme o lvovi? Jaký by měl být král?

Narativní pantomima: Procházíme se jako lev po revíru, obhlížíme, zda někde není nějaký jiný lev, pokud potkáme jiného lva, pohlédneme mu hrdě do očí. Všechno kolem sebe sledujeme, stražíme uši, jestli se někde nešustne nějaká potrava. Musíme si také očistit tlapky a kožich. A zase obhlížíme revír, napijeme se vody a číháme na kořist, nebo odpočíváme. Tak takhle prožívá lev svůj den.

Ulička pro krále: Jak asi takový král zvířat chodí? Pojd'me teď udělat uličku pro krále zvířat. Každý z vás si zkusí projít uličkou vznešeně jako král.

***Reflexe práce:** Hádanku se dětem podařilo vyluštit celkem snadno. Dokáží popsat chování lva a popsat vlastnosti krále. Při narativní pantomimě se snažily napodobovat pohyby lva, některé děti se pohybovaly zcela přirozeně a uvěřitelně, pro ty mentálně slabší, je to vždy obtížnější. Uličku pro krále jsme si prošli dvakrát, protože poprvé se děti styděly. Zkoušeli jsme aktivovat těžiště a rozsvítit světýlka. Děti zjistily, že jít před ostatními rovně a sebevědomě je mnohem těžší, než když se na ně nikdo nedívá. Verča se Zorkou si lva velice užívaly.*

Pokračování v příběhu:

Jednou takhle džunglí šel a drzou opici tam zřel. Opice se mu pošklebovala: „Říkáš si král zvířat, lve, ale to Slunce je králem nade vše. Je stále nad tebou a vysmívá se ti.“ Lev na to: „Ne! Já lev jsem král a vládnu všem!“ „Tak jdi a přemož slunce!“: chechtala se opice. „Já lev, jsem král zvířat všech a jdu ukázat Slunci, že nikdo není mocnější než já!“

Co víme o opicích?

Pohybujeme se jako opice: Pojd'me si teď nacvičit opičí chůzi a skákání (jsme nahrbení, rukama v pěst si pomáháme, nebo nám visí.) Zkoušíme bez zvuků. Taková opice je tuze zvědavá hned je tam a pak zas támhle, občas někoho poškádlí, nebo se všelijak pošklebuje.

K pohybu přidáme zvuk, ale jen na chvíli, aby se třída příliš nerozdivočela.

Hra na opice: Utvořte dvojice, ve dvojici si určete, kdo bude vést jako první. Jeden se bude pohybovat jako opice, druhý se po něm bude opičit, napodobovat ho. Na cinknutí si role vyměníte.

Pokračování v příběhu: Lev šel a šel až tam, kde páv ve vodě se prohlížel. Lev se ho tedy zeptal: „Páve, páve, kudy se jde ke Slunci?“ Páv pyšně odvětil: „Co je mi po nějakém Slunci? Já jsem sám sobě Sluncem?“ Lev rozzlobeně pravil: „Já lev jsem králem zvířat všech a jdu ukázat Slunci, že nikdo není mocnější než já! Páv se na lva ani nepodíval, dál se prohlížel ve vodní hladině a řekl: „To je sice možné, ale já jsem nejkrásnější!“ Lev pohoršen potřásl hlavou a pomyslel si: „Tolik očí a žádný rozum.“

Páv: S pávem už jsme se v jedné bajce setkali. Co víme o pávovi?

Chůze po prostoru: Připomeneme si správné držení těla (aktivovat těžiště – rozvíjet květinku, narovnat se a rozsvítit světýlko). Náš páv se velmi rád líbí a svoje peří dává všem na obdiv. Myslí jen na to, jak je krásný. Chodíme pomalu a vzpřímeně, čechráme si peří a ostatním dáváme najevo, že jsme nejkrásnější. Pokud potkáme jiného páva, pochlubíme se mu svým peřím, chocholkou, zobákem, nebo krásnýma nohama. Nejprve se dáváme na odiv bez mluvení, jen výrazem a pohybem.

Lvi a pávi: Rozdělíme se teď do dvou skupin. V jedné budou pávi a ve druhé lvi. Budeme se pohybovat po prostoru, lvi se chlubí pávům svojí silou a mocí a pávi svojí krásou.

Reflexe práce: Pohyby opice vyzývaly k bujarému veselí a neřízenému běhání s různými pazvuky, proto jsem musela celé cvičení zastavit a začít znovu. Nejprve jsme si zkoušeli jen pohyb bez zvuků a zvuk jsme přidali až nakonec jen na chvíli. Páva se dětem podařilo ztvárnit celkem dobře, museli jsme si udělat nejprve cvičení, kdy jsme rozvíjeli květ, dokud nezářil, abychom neměli hejno hrbatých pávů. Nejlépe se dařil páv Zorce.

Závěrečná reflexe třídy: Dnešní příběh ještě nekončí, ale jak to dopadlo s naším lvem, se dozvíme zase příště. Jaké charaktery měli páv, opice a lev? Byli si v něčem podobní? Co byste jim vzkázali?

Reflexe práce: Charakter zvířátek poznali všichni kromě slabších dívek a Milana. Richard ihned prohlásil, že jsou všichni asi pěkně namyšlení a potřebovali by na zadek a páv by se neměl tak chlubit peřím, že se chová jako ta hloupá sojka z předešlé hodiny. Zorka usoudila, že lev je hloupý, protože přeci nemůže bojovat se Sluncem. Dušanovi přišla opice velmi vtipná, moc se mu líbila. Zvířátkům děti vzkázaly, že by se měly polepšit. Kromě páva, nebyly zatím schopny polepšení blíže specifikovat.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi

- Schopnost spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistenta.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušil/a)

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	9	8	8	0 x	8	8
Jára	9	7	8	0 x	8	8
Richard	9	9	8	1 x	9	8
Milan	7	7	8	2 x	8	7
Zorka	9	8	8	2 x	9	8
Lydie	7	4	6	0 x	6	4
Simona	8	7	7	2 x	6	7
Táňa	7	4	6	0 x	6	4
Verča	9	9	8	0 x	9	8

7.8 Lev a Slunce – 2. část

Téma: pýcha

Vedlejší témata: odpuštění, uvědomění si vlastních chyb

Věková skupina: 2. třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: koruna, kostky

Rozehřátí, úvod do tématu:

Minulou hodinu si připomeneme hrou na krále.

Hra králův poklad – Byl jednou jeden král, který měl velký poklad, ale špatné hlídače, a tak se rozhodl, že bude poklad hlídat sám (kostky). Já, jako král s pokladem budu stát na jedné straně a vy jako lupiči na straně druhé. Hlídám ve dne v noci, proto jsem hodně unavený a občas usnu. Musíte se k pokladu plížit velice potichu, pokud se král vzbudí a uvidí vás hýbat se, musíte se vrátit zpět na vaši stranu. Pokud už máte v ruce jeden kus pokladu a král vás uvidí, vrátíte poklad a zkameníte na místě. Vysvobodit vás může jen kamarád, který vás za ruku dovede zpět do vašeho domu.

Živé obrazy: Posad'te se teď na zem a zkusíme si vzpomenout na minulou hodinu, co jsme prožili, s jakými postavami jsme se setkali. Např. vzpomínám si na krále, který hlídal svůj poklad, postavím se a řeknu: „Jsem král, který hlídá svůj poklad.“, ale musím to říct jako král a postavit se jako král.

***Reflexe práce:** Tentokrát hra na krále probíhala klidněji, bez výrazného porušování pravidel. Pro Lydii, Simonu a Táňu bylo obtížné vzpomenout si, co jsme dělali minulou hodinu, spolužáci jim poradili. Jinak se nám dařilo zachytit letmý charakter zvířat.*

Pokračování v příběhu: Minulou hodinu jsme skončili tím, jak se lev setkal s pávem „Tolik očí a žádný rozum.“ Pomyslel si lev o pyšném pávovi. Z přemýšlení ho vytrhl dusot kopyt. Stádo gazel se zastavilo a poklonilo se svému králi. Lev jim pokynul a zeptal se: „Gazely, gazely, kudy se jde ke Slunci?“ Gazely odpověděly: „Nevíme, nevíme, ale jen z támhleté hory dosáhneš až na nebe. Zkus se vydat tam.“ Lev si oddechl: „Konečně mám naději, jak se dostat ke Slunci!“ Ani nepoděkoval a horlivě se rozběhl k hoře. Gazely ještě za ním volaly: „Cesta tam je strmá a plná překážek. Opatruj se!“

Gazely: Jaké jsou gazely, co o nich víme?

Pohyb po prostoru podle rytmu: Učitel ťuká na ozvučná dřívka, zrychluje a zpomaluje, třída na rytmus reaguje a hledá pohyb gazel.

Pokračování v příběhu: Zaslepený touhou běžel lev dál a dál a nic ho nezastavilo, když tu najednou „BUM!“ – narazil do bizona. Bizon povídá zamračeně: „Co zde pohledáváš?“ Lev na to: „Já lev, jsem králem zvířat všech a jdu ukázat slunci, že nikdo není mocnější než já!“ Bizon se udiveně zeptal: „To zde necháš všechna zvířata zcela bez vlády? Připadá ti snad Slunce důležitější než my?“ Lev odpověděl: „Až se vrátím, bizone, budu ještě mocnější než teď a ještě mi budete děkovat, že jsem tam šel!“

Co se vám právě honí hlavou? Koho se dotknu, řekne, co se mu honí hlavou.

Bizon: Co víme o bizonech?

Pohyb po prostoru: Učitel hraje hlubší tóny na velký dřevěný xylofon, děti se pohybují opět podle rytmu a hledají správný pohyb pro bizona.

***Reflexe práce:** Dětem chvíli trvalo, než pronikly do kvalit zvířat. Obtížnější pro ně bylo vnímat rytmus, zejména pro slabší dívky. Svoji přesností mě překvapil Dušan, Richard a Verča. U Milana a Zorky sleduji velkou snahu, ale zatím se jim nedaří do rytmu proniknout, ztrácí pozornost. Děti během práce toužily vést rytmus samy, proto jsem každého, kdo chtěl, nechala hrát na dřívka a velký xylofon.*

Pokračování v příběhu: Vztek a nevděk ve lvovi vřely a síly mu docházely. Ale překonal sám sebe a na vrchol hory vylezl. Nikdy ho však nenapadlo, že tam potká....

Hádanka: Budu si myslet to zvíře, vy se můžete ptát jen tak, abych vám mohla odpovědět ANO, nebo NE. (Odpověď je SLON).

Pokračování v příběhu: Lev potkal slona. Slon se podivil: „Králi, co tě přimělo opustit džungli?“ „Já lev jsem králem zvířat všech a jdu ukázat Slunci, že nikdo není mocnější než já!“ Slon si dělal o lva starosti.

Krátké scénky – setkání lva se slonem: udělejte si dvojice a zkuste sehrát scénku setkání lva se slonem, co byste v roli slona lvovi řekli a naopak? (Scénky probíhají najednou, učitel prochází mezi dětmi a sleduje práci.)

***Reflexe práce:** Richard, Jára, Verča a Zorka dokáží improvizovat a argumentovat bez obtíží. Lydie s Táňou a Simonou k práci potřebují pomoc asistentky. Argumenty pro to, aby lev nechodil za Sluncem, byly: „, Nechod' tam, něco se ti stane. Budeš spálený. Když odejdeš, nebudeme se cítit v bezpečí. Musíš nás chránit. Nemůžeš být silnější než Slunce.“*

Lvova prohra: Lev si nedal říct a vydal se za Sluncem, aby se s ním utkal. Jak to s ním asi dopadlo? Každý z vás si teď vybere nějaké ze zvířat, které se v příběhu objevilo. Já vstoupím do role lva a půjdu bojovat se Sluncem a uvidíme, jak to se lvem dopadlo. Na koho se pak podívám, může ke lvovi promluvit a říct, co si myslí, co by mu vzkázal. (Učitel vstoupí do role

Lva, který jde bojovat se Sluncem. Zajde za dveře a nasadí si masku lva se spálenou hřívou. Po vzkazech od zvířátek, by se jim měl lev omluvit.)

Kdo bude králem?: (Učitel v roli lva se chce vzdát své královské koruny.) Vy teď zkuste rozhodnout o tom, zda lvovi dáte druhou šanci a bude moct zůstat králem, nebo ne. Na papírek napište svoje rozhodnutí: ANO – dát druhou šanci, NE – nedat druhou šanci.

Závěr příběhu: Učitel v roli lva.

Ano: Lev poděkuje zvířátkům za odpuštění a slíbí, že se polepší a poučí se ze své pýchy.

Ne: Lev smutně rozhodnutí zvířátek přijme a zeptá se, kdo bude králem místo něj. Následuje výběr krále. Jaké by měl král mít kvality, a které ze zvířátek by se na to hodilo nejlépe?

Reflexe práce: *Emoce po návratu lva se spálenou hřívou byly velké. „Vždyť jsem ti to říkal. Neměl jsi být tak pyšný. Ten vypadá. Jé, on má spálenou hřívu.“ Simona, Táňa a Dušan se mu smáli. Skupina rozhodla, že by lev neměl být králem. Sepsali jsme si proto, jaké kvality by takový král měl být. Následně jsme volili nového krále. Děti napsaly na lísteček jméno zvířátka, které se objevilo v našich hodinách, a vyhrál slon.*

Závěrečná diskuse: Stalo se někomu z vás něco podobného, jako lvovi?

Reflexe práce: *Jára, Richard a Zorka se s námi podělili o svůj zážitek, kdy chtěli něco, od čeho je všichni zrazovali a nedopadlo to dobře. Byli schopní reflektovat svoje i pocity ostatních. Zlobili se na ně rodiče nebo sourozenci. Chtěla jsem navést řeč na druhou šanci, blíže se tohoto tématu dotknout, ale nepodařilo se mi to, protože jejich témata byla přeci jen trochu jiná. Podívali jsme se také na řešení zvířátek podle bajky, se skupinou jsme se shodli na tom, že každý z nás dělá chyby a je třeba si odpouštět. Richard si vzápětí vzpomněl na to, jak praštil Dušana a on mu to odpustil.*

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí

- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Schopnost spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistenta.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušení)

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 – 0

Hodnocení hodiny:

jméno	míra pozornosti	schopnost komunikace	porozumění tématu	dodržování pravidel	spolupráce v kolektivu	schopnost interpretace
Dušan	9	9	8	1 x	9	9
Jára	8	7	9	0 x	8	8
Richard	9	9	9	0 x	9	9
Milan	7	7	8	2 x	8	7
Zorka	9	9	9	1x	9	9
Lydie	7	6	6	0 x	6	6
Simona	8	7	7	2 x	6	7
Táňa	7	5	6	0 x	6	6
Verča	9	9	9	0 x	9	9

7.9 Lev a slunce – 3. část

Věková skupina: 2. třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: koruna, kostky, flétna, barevný šátek

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Ruku si položíme na solar a sledujeme, jak se pohybuje. Vsedě na kolenou s rovnými zády vyslovujeme: „Ba, ba, ba“, snažíme se uvolnit spodní čelist. Promasírujeme si obličej, obkroužíme jazykem zuby. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Reflexe práce: při vzájemném masírování ze začátku docházelo spíše k mlácení a různým vylomeninám, ale potom, co si role vyměnili, zjistili, že jim to ten druhý oplatí. Při dýchání do břicha někteří dělali hlouposti. Na rozmluvení jsou zvyklí z 1. třídy kvůli logopedickým obtížím, tudíž jim nedělalo potíže. Při řečových cvičeních sedíme na patách, některé děti mají obtíže s držením vzpřímeného trupu.

Rozehřátí, úvod do tématu:

Minulou hodinu si připomeneme hrou na krále.

Hra králův poklad – Byl jednou jeden král, který měl velký poklad, ale špatné hlídače, a tak se rozhodl, že bude poklad hlídat sám (kostky). Já, jako král s pokladem budu stát na jedné straně a vy jako lupiči na straně druhé. Hlídám ve dne v noci, proto jsem hodně unavený a občas usnu. Musíte se k pokladu plížit velice potichu, pokud se král vzbudí a uvidí vás hýbat se, musíte se vrátit zpět na vaši stranu. Pokud už máte v ruce jeden kus pokladu a král vás uvidí, vrátíte poklad a zkameníte na místě. Vysvobodit vás může jen kamarád, který vás za ruku dovede zpět do vašeho domu.

Pohyb po prostoru: Pohybujeme se po prostoru podle flétny. Žáci se snaží sledovat tempo a melodii flétny, na klidnou melodii se po prostoru procházíme jako pyšní pávi, nakrucujeme se jeden před druhým, na rychlejší melodii chodíme jako lvi, lehce, vznešeně a vzpřímeně.

Lvi a pávi – cvičení je zaměřeno na hlubší proniknutí do rolí. Pohybujeme se po prostoru, jedna polovina jsou lvi, druhá polovina pávi. Pávi se vzhlíží ve vodní hladině, čechrají si peří a všelijak se nakrucují, nic jiného než vlastní krása je nezajímá. Lvi se snaží zjistit, kudy vede cesta ke slunci, chodí od páva k pávovi. Poté si skupiny vymění role.

***Reflexe práce:** Při hře králův poklad se žáci ze začátku nedokázali ztišit, tak, že byl král neustále vzbuzený, ale postupně se sami začali korigovat a zvládli pracovat v tichosti.*

Pohyb po prostoru dle hudby dělá obtíže zejména Milanovi a Zoře, mají všeobecně problémy s vnímáním rytmu a ze své podstaty neustále zrychlují. Nakonec se to vždy strhne v nekoordinované pobíhání. Hledání pohybů konkrétních zvířat, je zejména pro Simonu a Lydii obtížné. Jára vše dělá velmi úspornými pohyby. Cvičení lvi a pávi jsem musela vysvětlit dvakrát, protože zpočátku nebylo pochopeno, ale jinak se většinou dařilo charaktery postav vystihnout. Nejlépe role seděla Zorce.

Závěrečná diskuse: Co bychom mohli říct o lvovi a pávovi? Jací byli? Zažil někdo z vás takové chování u člověka. Jak jste se cítili, když se k vám někdo choval pyšně, povýšeně?

***Reflexe práce:** Zorka vyprávěla příběh o holčičce, která se nad ní povyšovala, a protože jí to nebylo příjemné, tak odešla. Richard připomněl, že se tak Zorka také občas chová., což se jí pravděpodobně dotklo, ale nic na to neřekla.*

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Schopnost spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistenta.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušení)

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	míra pozornosti	schopnost komunikace	porozumění tématu	dodržování pravidel	spolupráce v kolektivu	schopnost interpretace
Dušan	9	9	8	1 x	8	9
Jára	8	7	9	0 x	8	8
Richard	9	9	9	0 x	9	9
Milan	7	7	8	2 x	8	7
Zorka	9	9	9	1 x	9	9
Lydie	7	6	6	0 x	6	6
Simona	8	7	8	3 x	6	7
Táňa	7	5	6	0 x	6	6
Verča	9	9	9	0 x	9	9

7.10 Lev a slunce – 4. část

Věková skupina: 2. třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: koruna, kostky, flétna, barevný šátek

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Ruku si položíme na solar a sledujeme, jak se pohybuje. Vsedě na kolenou s rovnými zády vyslovujeme, snažíme se uvolnit spodní čelist: „Ba, ba, ba.“ Promasírujeme si obličej, obkroužíme jazykem zuby. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

***Reflexe práce:** Tentokrát proběhlo vzájemné naladění klidněji, Zorka sice chvíli Verču plácala, ale ta jí ihned dala zpětnou vazbu.*

Zvířecí honička: Žáci stojí v kruhu, každý z nich si vybere jedno zvíře, které řekne nahlas, ostatní si ho musí zapamatovat. Ve chvíli, kdy učitel řekne např.: “Lev honí bizona.“ Bizon musí oběhnout alespoň jedno kolo, pak si stoupnout před někoho dalšího a říct název jeho zvířete. Honí potom ten, před koho si stoupnul. V případě, že po cestě lev bizona chytí, honí bizon lva.

Pohyb po prostoru na hudbu: Žáci se pohybují po prostoru podle flétny, na pomalou melodii se pohybují jako pávi, na ráznou vznešeně jako lvi, na zvuk dřevěného xylofonu hravě jako opice. Nejprve zkusíme jednotlivé charaktery, potom charaktery střídáme dle hudby.

Lvi, pávi a opice: cvičení je zaměřeno na hlubší proniknutí do rolí. Pohybujeme se po prostoru, jedna třetina jsou lvi, druhá pávi a třetí lvi. Pávi se vzhlíží ve vodní hladině, čechrají si peří a všelijak se nakrucují, nic jiného než vlastní krása je nezajímá, lvi jsou povýšení a snaží se zjistit, kudy vede cesta ke slunci, opice si ze všeho dělají jen legraci. Poté si skupiny vymění role. Další fáze cvičení je rozhovor mezi zvířaty, opice se lvovi posmívá, lev se ptá páva na cestu ke slunci.

***Reflexe práce:** Při honičce jsme musela jen ujasnit pravidla, protože děti zapomínaly říkat název zvířete ve chvíli, kdy si stouply před někoho dalšího. Pohyb po prostoru proběhl poměrně v klidu, Milan se Zorkou se snažili držet, občas se rozběhli, ale na upozornění hned reagovali. Lydie s Táňou zvládaly cvičení dle svých možností a ostatní si vedli dobře. Cvičení k hlubšímu proniknutí do rolí probíhalo podle instrukcí, děti byly soustředěné, až do poslední výměny. Bylo to pro ně už dlouhé. Opice se nejlépe dařila Dušanovi. Rozhovory mezi zvířaty se částečně dařily, ale musela jsem před toto cvičení zařadit diskusi, abychom si ujasnili, co by si zvířata mohla říkat.*

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká

- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Schopnost spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistenta.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušení)

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	9	9	8	1 x	9	9
Jára	9	8	9	0 x	8	8
Richard	9	9	9	1 x	9	9
Milan	8	7	8	2 x	8	7
Zorka	9	9	9	1x	9	9
Lydie	7	7	6	0 x	6	6
Simona	8	7	7	0 x	7	7
Táňa	7	5	6	0 x	6	6
Verča	9	9	9	0 x	9	9

7.11 Stručný průběh dalších hodin nácviku krátkého divadla Lev a Slunce

K nácviku divadla jsem využila ještě 5 setkání, při kterých postupně celá skupina vstupovala do všech charakterů zvířat. Díky pozorování a přání jednotlivců jsem rozdělila role a nacvičovali jsme dialogy mezi zvířaty, se kterými se lev na své cestě postupně setkával. Hledali jsme nejprve vhodná slova, podle kterých jsem text upravila tak, aby se rýmoval. K oddělení jednotlivých krátkých scén jsme využili písničky, kterou jsme se naučili zpívat a hrát na flétnu. Děti si o pracovním vyučování vyrobily masky zvířat. Nakonec jsme krátké představení zahráli rodičům. (text k představení Lev a Slunce viz. příloha č. 4)

8 Hodnocení skupiny na konci 2. třídy

Práce na představení Lev a slunce třídu hodně stmelila, velmi jim na něm záleželo. Všichni se na představení pečlivě připravovali. Celkově se situace ve třídě zklidnila. Text divadla jsme se učili dohromady a musím říct, že děti jej uměly mnohem lépe než já, dokonce mě opravovaly, když jsem to spletla. Představení bylo kompaktní a srozumitelné právě díky společnému přednesu. Velice mě překvapilo, že si děti vybraly role, se kterými si byly charakterově podobné, nebo mi konkrétní zvířátka vizuálně připomínají. Dlouho jsem přemýšlela komu svěřit roli lva, ale protože po ní velmi toužila Verča, která chtěla svému tatínkovi dokázat, že je v něčem také dobrá, roli jsem tedy svěřila jí. Spolužáci s tím souhlasili a musím říct, že se jí zhostila výborně. Mluvila nahlas, sebevědomě a srozumitelně, i když byla velice nervózní. Opici hrál Dušan, který do ní vložil svůj specifický humor. Zorka si vybrala roli páva, i přes to, že jí charakterově spolužáci k němu přirovnávali. Nijak jsem jí nebránila, evidentně si roli potřebovala prožít. Richard chtěl hrát slona, což naprosto odpovídá jeho charakteru, nese v sobě určitý klid a rozvážnost. Jára si vybral bizona, Táňa se Simonou byly gazely, každá sama, by roli vůbec nezvládly, ale společně se podporovaly, jak v pohybu, tak v kratičkém mluveném projevu. Lydii s Milanem jsem určila roli vrabců. Oba se obtížně vyjadřují a mají potíže s uchopením charakterů postav. Milan, mě nakonec velmi překvapil. Text se naučil výborně a Lydii celou dobu vedl. Prospívá mu, když může někomu pomáhat, cítí se důležitější a užitečnější. Celkově děti na přípravě krátkého představení pracovaly svědomitě a soustředěně, vyrušování a hádky v hodinách se minimalizovaly, což mě velmi mile překvapilo. Komunikace ve skupině se velice zlepšila, méně se vyskytují vulgarizmy, méně si skáčou do řeči, snaží se více jeden druhému naslouchat, začínají argumentovat, mezi sebou věcně diskutovat a prosazovat si názory, ale stále je na čem pracovat.

8.1 Hodnocení jednotlivých žáků na konci 2. třídy

(dětem je 8 – 9 let)

Dušan – chlapec, který nebyl schopen v kolektivu téměř fungovat, nerad se spolužáky navazoval kontakt a z kolektivu byl jimi mnohdy vyčleňován, se v průběhu pololetí začal pomalu otevírat. Překvapila mě jeho slovní zásoba a touha po spolupráci ve skupině. Při první hodině byl naprosto zmatený, ale v dalších hodinách pomalu vzrůstalo jeho zaujetí, až si naše setkávání oblíbil. Obsah bajek poměrně bez obtíží chápe. V komunikaci se spolužáky udělal veliké pokroky, které se ovšem zatím neobejdou bez excesů. Důležité je, že se velmi chce aktivně zapojovat do společné tvorby, což nikdy před tím nebylo.

Jára – uzavřený chlapec, který nevyhledával přátelství mezi svými spolužáky a působil dojmem, že je v neustálém napětí se v průběhu tohoto půlroku malinko otevřel, trochu začal se spolužáky komunikovat. Jeho intelektové schopnosti jsou naprosto v pořádku, tudíž tématům podle mého názoru rozumí, ale nemá motivaci spolupracovat tak, jak by mohl. Během hodin se držel v mé blízkosti, a pokud to bylo alespoň trochu možné, chtěl pracovat ve dvojici s někým dospělým. Ochoten je pracovat jen s některými dětmi, mluví potichu a pohyby jsou velice úsporné. Mimo vyučování komunikuje hojně s dospělými.

Richard – je ve třídě vůdčí osobností, vůči slabším dívkám je velice empatický a rád s nimi spolupracuje. Situacím bez obtíží rozumí a práci se vždy snaží zvládnout co nejlépe. I přes svoji těžkou poruchu řeči, dokáže dobře komunikovat a vstupovat do různých rolí. Do hodin vnášel spousty nápadů a dokázal argumentovat.

Milan – se v hodinách snažil, ale bylo pro něj obtížné soustředit se na práci. Domluvená pravidla slyší, ale v zápalu hry na ně zapomene. Dá mu velkou práci udržet se v klidu. V tématu bajek se orientoval a poměrně dobře se mu dařilo vstupovat do rolí. V hodinách vždy spolupracoval a dokázal být nápomocný slabším dívkám.

Zorka – se na počátku chovala hodně sebestředně. Skupina jí v rámci prožitku bajek nastavila zrcadlo, a proto se snažila hodně ovládat. Při hrách často porušovala pravidla, ale jejich četnost se postupně snižovala. Tvořivou dramatiku si velice oblíbila a vždy byla aktivní. Tématům rozumí, dokáže vstupovat do rolí, reflektovat dění. V hodinách byla rozhodně vůdčí osobností s velkou fantazií, nebojí se mluvit a své nápady prosazovat. Jsem ráda, že se jí podařilo trochu zkrotit její výmluvnost, často až neomalenost.

Lydie – v hodinách by bez vedení a motivace asistentky nedělala nic. Celkově má malý zájem o spolužáky a dění ve třídě. Pokud chce, tématu bajek poměrně dobře rozumí a zapojí se do procesu. Při diskusích, reaguje jen na vyzvání. Do skupinové práce vnáší minimum nápadů, spíše se zajímá o komunikaci s dospělým, v takovém případě přichází i s nápady. Do charakterů postav a jejich pocitů proniká obtížně a spolupráci s ostatními dětmi se spíše vyhýbá. Naopak ostatní žáci se o ní začali více zajímat a pomáhat jí, což jí těší. Sama se začala trochu zajímat o Simonu a Táňu. O přestávce si s nimi občas hází s míčem.

Simona - je v hodinách tvořivé dramatiky aktivnější a uvolněnější, než v ostatních hodinách. Zapojuje se do všech činností, v přítomnosti dospělého více komunikuje, ujišťuje se o správnosti, ale je schopna občas do diskuse vnést svůj názor. Do charakterů postav vstupuje jen s drobnými obtížemi, tématům rozumí. S Táňou a Lydií komunikuje bez obtíží, ale zatím si netroufá spolupracovat s jinými dětmi. Ačkoliv je na tom Simona intelektově lépe než Táňa, dívka jí slouží jako komunikační most a udržuje jí v psychické pohodě. V přítomnosti ostatních dětí si je o něco jistější, než před tím, ale stále nevyhledává jejich přítomnost.

Táňa – Táňa tématům příliš nerozumí, funguje na principu nápodoby. Je spontánní a velice sociální, což její hendikep v podstatě vyrovnává. Její pozornost při práci je velice kolísavá, protože jí zajímá vše kolem. V každém případě udělala velké pokroky v komunikaci, začala mluvit v krátkých větách, umí si požádat o pomoc a více navazuje oční kontakt. Také trochu začíná vystupovat ze zcela submisivní pozice a vyhraňovat se vůči Simoně.

Verča – Dívka se bez obtíží začlenila do třídního kolektivu a podpořila ho. V hodinách tvořivé dramatiky byla aktivní, občas ostýchává, ale do role lva se pustila s velkým nasazením. Příběhům a charakterům postav v bajkách bez obtíží rozuměla a lehce vstupovala do rolí. Zlepšení pozoruji především ve formulaci myšlenek a v celkové psychické pohodě.

9 Charakteristika skupiny na začátku 3. třídy

Na začátku 3. třídy přijímám další dva žáky, Toníka a Valerii. Zařazení těchto žáků do třídního kolektivu je zdánlivě snadné, ale po několika týdnech začínají vznikat první výchovné problémy. Všichni chlapci touží po kamarádství s Toníkem a vznikají mezi nimi různé potyčky, škrcení, vyčleňování z kolektivu a šikana Dušana. Toník s Milanem jsou spolužáci a kamarádi z bývalé školy, ale Toník nachází nové přátele, s čímž si Milan neví rady a situaci řeší naschvály, provokacemi a fyzickými potyčkami. Oba chlapci enormně lžou a je těžké dopátrat se pravdy. Mnohokrát věřím Toníkovi, ale ve finále zjišťuji, že mi lže. Taktéž ostatní chlapci, jako by se probudili a začínají se vzájemně poměřovat. Další potíže vznikají mezi Simonou, Táňou, Lydií a Valerií. Valerie vstupuje mezi Simonu a Táňu. Simona si se situací také neví rady a svojí frustraci si vybíjí na Lydii, která se neumí bránit. Situace se Simonou začíná být neúnosná. Zorka s Verčou fungují jako vyvažující a kontrolní elementy mezi chlapci i děvčaty. Pokud chci vědět, jak se věci skutečně měly, ptám se Verči, Zorky, nebo Richarda. Samozřejmě nejprve nechávám mluvit aktéry, ale komunikace zatím vážne, vše začíná a končí svalováním viny na druhého. Učíme se podívat pravdě do očí. Od 3. třídy je na naší škole tvořivá dramatika povinným předmětem. Třídě byl pro tento předmět vyhrazen pátek od 10:15 – 11:45, kdy už se skupina po celém týdnu špatně soustředí a důsledkem mnoha svátků a ředitelských volných dní jsme přišli o mnoho hodin. Ve své práci vzhledem k velkému počtu neuvádím všechny odučené hodiny ve 3. ročníku.

Kazuistiky:

Toník: Přichází na začátku 3. třídy ze stejné ZŠ jako Milan, kde nestíhal tempu výuky. Chlapec je velmi tichý, demotivovaný, má rád hudbu, ve třídě pracuje bez obtíží.

Valerie: Přichází na začátku 3. třídy z jiné ZŠ, kde již nemohla být integrována. Ve třídě patří mezi pomalejší žáky, je velmi spontánní a komunikativní, ale často překračuje hranice. Pokud nejsou naplněny její žádosti, nebo se dostane do konfliktu, reaguje teatrálním pláčem, který lze v sekundě utnout.

9.1 Stanovení cílů pro 3. třídu

V rovině dramatické:

- žáci ve skupině vytvářejí živé obrazy
- žáci ve skupině vytvářejí improvizovanou hru
- žáci interpretují svoje myšlenky
- žáci rozvíjejí hudebně pohybové schopnosti

V rovině sociální

- žáci rozvíjejí schopnost práce ve skupině
- žáci rozvíjejí schopnost sebe prezentace
- žáci rozvíjejí schopnost komunikace ve skupině
- žáci rozvíjejí schopnost vzájemné tolerance ve skupině
- žáci rozvíjejí vzájemnou důvěru ve skupině

V rovině osobnostní

- žáci rozvíjejí verbální projev
- žáci rozvíjejí schopnost sebereflexe

V rovině vzdělávací

- žáci si utvářejí představu o dobách dávno minulých

10 Realizované hodiny ve 3. třídě – příběhy ze Starého zákona

Hodiny týkající se Starého zákona jsou zpracovány podle příběhů z knihy Jakoba Streita *A bylo světlo*.

10.1 O Luciferovi – 1. část

Téma: důvěra a moudrost

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: hedvábné šátky

Prostor: Třída bez lavic a jakékoliv výzdoby, vše bude tvořeno v průběhu následujících hodin.

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Ruku si položíme na solar a sledujeme, jak se pohybuje. Vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, Má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Reflexe práce: Po prázdninách si žáci od sebe odvykli, tudíž byli ze začátku s doteky dost ostýchaví a rozpačitě se tomu smáli. Zorka už jen tak z principu prohlásila, že to dělat nebude, nenutila jsem jí a ona se nakonec sama do práce zapojila. Celkově byli hodně neklidní. Rozmluvení děláme raději vleže, protože skupina zatím nedokáže sedět, ani stát rovně.

Úvod do tématu:

Učitel: Lehněte si na zem, udělejte si pohodlí a zavřete si oči. Přeneseme se teď daleko do světa, kde nebyla Země, nebyla oblaka, po Zemi neposkakovala žádná zvířata, nezpívali ptáci, ani nepracovali lidé, ale všude se ozývala překrásná hudba (hra na lyru).

Co jste slyšeli? Co vám to připomínalo? Jak jste se cítili?

- Žáci sdělují svoje dojmy.

Reflexe práce: Žáci již od rána působili nesoustředěně a neprobuzeně. V dětech hra na lyru evokovala svět skřítků, víl, les, louku. Ve všech případech to bylo něco uklidňujícího a příjemného. Většina dětí dokázala ležet klidně a naslouchat hudbě, až na Milana a Tánu, kteří mají velké potíže s pozorností.

Svět andělů

Byla tu nebesa, hořejší svět vysoko nad našimi hvězdami. Svět, kde žili nádherné lehké bytosti.

Hra s šátky:

- Děti si vezmou barevné hedvábné šátky, které vyhazují do vzduchu a dívají se, jak lehce plachtí – cvičení by mělo navodit pocit lehkosti.
- Vyhodím svůj šátek do vzduchu a snažím se chytit jiný v prostoru. Cvičení lze provádět také v kroužku, posouváním se po kruhu vždy chytám sousedův šátek.

Pohyb po prostoru – Pohybujeme se lehce a vznešeně jako andělé, nejlépe bez bot, děti mají v rukou hedvábné šátky, které jim pomáhají získat lehkost. Andělé nespěchají, jsou k sobě vlídní, dávají pozor, aby do sebe nenarazili (provází hra na lyru).

Reflexe práce: Žáci byli pestrobarevnými hedvábnými šátky zcela okouzleni, i když je znají z jiných hodin. Hra na lyru nám dodávala klidu, ale protože některým dětem schází trpělivost a jemnost, museli jsme se nejprve naučit se šátky jemně zacházet, abychom je vrátili na konci hodiny celé. Obávala jsme se toho, že chlapci nebudou chtít s šátky nic dělat, protože si budou připadat jako holky, ale nebylo tomu tak. Při hře se vyskytly obtíže jen s běháním u Zorky a Milana. Pro mnohé bylo obtížné najít v sobě potřebnou lehkost. Druhá verze hry se šátky se nám zatím nedařila.

Pokračování v příběhu: V celém nebi vládl klid a mír, nebem se linula líbezná hudba, andělský zpěv a nad nebesy zářilo Boží oko, které nad nimi bdělo a zalévalo je svým světlem a láskou. Bez světla a lásky by andělé zahynuli. Božího Otce milovali a s radostí plnili, co bylo potřeba.

Stavba nebeského trůnu: Děti rozhodnou, kde trůn umístit, mohou ho různě ozdobit.

Reflexe práce: S dětmi jsme použili jen židli s opěrkami na ruce, kterou jsme ozdobili hedvábnými šátky.

Důvěra mezi anděly: Andělé si mezi sebou důvěřovali, byli si jistí, že jeden druhému by nic zlého neudělal, dávali na sebe vzájemně pozor a pomáhali si.

Zkusíme si teď, jestli jeden v druhého máme takovou důvěru jako andělé. Ve dvojicích si budeme zády padat do náruče, jeden, jako prkno, padá druhému na připravené ruce, pomalu posouváme vzdálenost mezi partnery, dbáme na bezpečnost.

***Reflexe práce:** Bylo velmi zajímavé sledovat důvěru ve skupině. Absolutní důvěru projevoval Dušan, chlapec, se kterým jsem v předchozím ročníku měla největší kázeňské problémy, cvičením byl zcela nadšen. Noví žáci Toník a Verča projevili také velkou důvěru a odvahu, stejně jako Jára a Richard. Ostatní žáci si s tím vůbec nevěděli rady, podařilo se jim jen mírně naklonit, nedokázali se zpevnit, ihned dělali krok vzad, ohlíželi se na mě, nebo na kamaráda, který je chytal.*

Živé obrazy a krátké etudy – život andělů.

Učitel: Rozdělte se do skupinek po třech. Každá skupina dostane jednu informaci, kterou nejprve v živém obrazu předvede ostatním a na cinknutí rozehraje. Po každé etudě následuje reflexe toho, co jsme viděli.

Informace k etudám:

- Trůn Boha Otce zářil tak jasně, že když chtěli něco Bohu Otci sdělit, museli starší andělé mhouřit oči a ti mladší si museli před jasnem zakrývat oči, aby neoslepli.
- Andělé vyšívali zlaté hvězdy na plášť boha otce a tkali látku na andělská roucha.
- Andělé sbírali paprsky světla a hnětli z nich drahokamy.

***Reflexe práce:** Nevím, jestli to bylo tím, že byl začátek školního roku, ale děti si s tím vůbec nevěděly rady, tudíž jsem to nakonec pojala jako narativní pantomimu a zkrátka jsme si společně prožili život andělů v nebi dle již zmíněných informací. Pohybovali jsme se po prostoru jako andělé, vyšívali jsme hvězdy, tkali látku na andělská roucha (s dětmi jsme při PV tkali na kuličkových stávcích a vyšívali již ve druhé třídě). Sbírali jsme paprsky světla a z hedvábných šátků hnětli drahokamy.*

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí

- schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Schopnost spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistenta.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušil/a)

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	7	7	8	3 x	6	6
Jára	8	7	9	1 x	7	7
Richard	9	9	9	1 x	6	9
Milan	6	7	8	3 x	6	6
Zorka	9	8	9	4 x	6	7
Lydie	6	4	6	1 x	4	5
Simona	8	6	8	3 x	6	5
Táňa	6	3	6	0 x	4	3
Verča	9	8	9	0 x	6	6
Toník	6	6	8	0 x	6	6
Valerie	8	6	8	2 x	6	6

10.2 O Luciferovi – 2. část

Téma: důvěra a moudrost

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: hedvábné šátky

Prostor: Třída bez lavic a jakékoliv výzdoby, vše bude tvořeno v průběhu následujících hodin.

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, Má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Úvod do tématu:

Pohyb po prostoru: Vezměte si teď každý jeden hedvábný šátek, paní učitelka bude hrát na lyru a my se přeneseme opět do světa andělů. Vzpomeňte si na minulou hodinu a zkuste se pohybovat lehce jako andělé, vnímejte jen hudbu. Na cinknutí zkusíme zažít tíhu, jako andělé, kteří nesou na zádech velikánský batoh s kamením. Na další cinknutí se staneme opět lehoučkými anděly. Tímto způsobem střídáme lehkost a tíži.

Hra s šátkem:

- Děti si vezmou barevné hedvábné šátky, které vyhazují do vzduchu a dívají se, jak lehce plachtí – cvičení by mělo navodit pocit lehkosti.
- Vyhodím svůj šátek do vzduchu a snažím se chytit jiný v prostoru. Cvičení lze provádět také v kroužku, posouváním se po kruhu vždy chytám sousedův šátek.

Reflexe práce: *Dnes šla dětem pohybová rozcvička lépe, byly klidnější, protože zhruba věděly, co je čeká. Při pohybu po prostoru jsme se opět potýkali s nekoordinovaným běháním, ale po zastavení činnosti se to srovnalo. Střídání lehkosti a tíže bylo pro slabší žáčky obtížné. Dnes se nám, ale celkem podařila i druhá verze hry se šátkem, která vyžaduje velkou pozornost.*

Učitel v roli Lucifera:

Žáci jsou v rolích andělů, kteří dělají své pravidelné činnosti, tkají plátno, modelují z hvězd drahokamy atd. Do toho vstupuje učitel v roli Lucifera, má na sobě bílý plášť nebo roucho. Lucifer je anděl, jako každý jiný, ale do mysli se mu vkradou špatné myšlenky.

Lucifer: (přemýšlí nahlas) „**Jak je krásné být Bohem. Můj šat je skoro tak zářivý jako šat Boha Otce. Také bych mohl sedět na trůnu.**“ *V tu chvíli se na jeho roucho v místě srdce objeví tmavá skvrna. Lucifer se vyleká a hned si skvrnu přikryje červeným šátkem.*

Obchází anděly: „**Chcete mi pomoci postavit trůn? Posadím se na něj a budu váš Bůh. K mému trůnu budete moci přijít, nebude vás pálit světlo do očí. Půjdeš se mnou?**“

Lucifer se anděly snaží přesvědčit. Někteří se k Luciferovi možná přidají.

Reflexe práce: *Děti na mě koukaly, jako kdybych jim pokazila hru, Luciferovy myšlenky rezolutně odmítly, až na Verču, která se k Luciferovi přidala, brala to jako legraci.*

Pokračování v příběhu – Někteří se Luciferových myšlenek zalekli a jiným se jeho nápad líbil. Přestali zpívat a hrát, přestali tkát nebeské roucho. Všude vládl zmatek. Mezi anděly byl velmi čestný a statečný anděl Michael, který Bohu Otci pověděl o Luciferově plánu.

Co byste poradili Bohu Otci?

Reflexe práce: *Richard opět prohlásil, že by dal Luciferovi na zadek, protože je zlý a Jára by ho zabil, někteří se přidali k Richardovi a jiní si na to nedokázali udělat názor. Chvíli jsme mluvili o tom, jaké by to bylo, kdybychom za všechno dostali na zadek, nebo by nás někdo zabil. Děti usoudily, že to asi nebude ten nejlepší nápad a raději se podíváme na to, jak to vyřešil Bůh Otec, protože jsme nedokázali vymyslet nic lepšího, než Lucifera vsadit do vězení.*

Pokračování v příběhu: Bůh Otec byl velmi moudrý a nabídl Luciferovi pomoc. Pokud svoje temné srdce roztrhá, Bůh Otec mu dá nové, čisté a jasné. Pokud nové srdce odmítne, pak musí z nebes odejít a trůn si postavit, kde se mu líbí.

Ulička svědomí: Učitel v roli Lucifera prochází uličkou svědomí, na koho se podívá, řekne, proč by měl přijmout nové srdce, nebo neměl. Žáci tak dostanou ještě možnost se nad celou situací zamyslet, vyslechnout názory ostatních a později se rozhodnout, zda se k Luciferovi přidají, nebo ne.

Lucifer nakonec nové srdce stejně odmítne.

Reflexe práce: *Kromě Verči, všichni Luciferovi doporučili, aby přijal nové srdce, že prý potom bude zase hodný. Verča podpořila Lucifera v jeho plánech a s humorem si to užívala.*

Luciferovo rozhodnutí:

Lucifer: „Kdo chce jít se mnou do nových nebes, ať jde ke mně!“

V tuto chvíli se žáci mohou rozhodnout, zda se k Luciferovi přidají, nebo zůstanou. Za své rozhodnutí ponесou následky.

Reflexe práce: *Šla jsem v roli Lucifera za dveře, po chvíli se vrátila a zvolala: „Kdo chce jít se mnou stavět nový trůn, ať jde ke mně!“ Děti tam stáli úplně zkoprnělé. Nakonec se k Luciferovi přidala Verča a Simona, ale co se nakonec s Luciferem a s jeho nohsledy stalo, z toho byli v šoku, nikdo ani nepromluvil.*

Závěr příběhu – žáci si lehnou na zem a se zavřenýma očima poslouchají závěr příběhu.

Duchové nebes se rozdělili na dvě skupiny. Michaelova byla hořejší a Luciferova dolejší. Michael zaťal svůj meč do nebeské stěny. Ozvala se ohlušující rána a v nebeské stěně se objevila hluboká trhlina. Lucifer a jeho andělé se bránili, nechtěli ven z nebes do temnoty. Ale, Bůh Otec už je neزالoval svým nebeským světlem. Pohasly nádherné barvy jejich šatů. Jejich tváře byly náhle temné a ošklivé. Z prstů jim vyrostly ohavné drápy. Zřítily se z nebes do hlubin temna. Tam ukovali pro Lucifera trůn a stále pod ním rozdělávali oheň. Na nebesích po nich zůstala trhlina, kterou Michael uzavřel, a na tom místě zůstala velká jizva. Jak to bylo s anděly dál, se dozvíme další hodinu.

Závěrečná reflexe: Jak nám dnes šla spolupráce ve skupině?

Reflexe práce: *Toník je u nás teprve pár týdnů a je na něm vidět ostýchavost. Valerie je v tomto směru spontánější. Hned o přestávce se nám stala zajímavá příhoda. Před koncem přestávky byly děti poslány do tříd, Dušan se ale rozhodl, že když tam ještě nejsem, že si půjde hrát na chodbu. Děti mu říkaly, že už mají zůstat ve třídě, ale on byl pevně rozhodnutý, že půjde. V odchodu se mu snažili Richard, Milan, Toník a Jára zabránit tím, že ho zbili. Dušana jsem našla plačícího na chodbě. Řekl mi, co se stalo, ale já chtěla slyšet také verzi od ostatních aktérů. Nejprve se nechtěli přiznat, ale pak Milan našel odvahu a přihlásil se, to jsem ocenila, po něm i ti další. Ptala jsem se, zda by se stejně jako oni zachoval i Bůh Otec. Na to odpověděli, že ne. Vrátili jsme se zpět k příběhu Lucifera a snažili se dojít ke správnému řešení. Dohodli jsme se na tom, že příště mohou Dušanovi říct, co má dělat a pokud neposlechne, musí si Dušan*

za své chování nést odpovědnost sám, protože, když se vrátím do třídy a najdu ho na chodbě, bude mě určitě zajímat, co tam dělá.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Schopnost spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistenta.
- Četnost dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušení).

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	9	8	8	1 x	6	7
Jára	8	6	9	0 x	6	6
Richard	9	9	9	1 x	9	8
Milan	6	6	8	1 x	6	6
Zorka	9	9	9	0 x	9	7
Lydie	6	4	6	2 x	4	4
Simona	8	6	7	2 x	6	5
Táňa	6	4	6	0 x	4	4
Verča	9	8	9	0 x	9	7
Toník	6	6	8	0 x	6	6
Valerie	8	6	8	2 x	6	6

10.3 Živel ohně

Téma: kvalita ohně

Věková skupina: 7 – 9 let

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: pestrobarevné hedvábné šátky, lyra, triangl, flétna

Prostor: třída bez lavic a jakékoliv výzdoby.

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, Má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Pohyb po prostoru: Vrátime se na nebesa do světa andělů (hra na lyru). Pohybujeme se po prostoru na hudbu s šátky lehce jako andělé, ve chvíli, kdy uslyšíte triangl, zkameníte a zavřete oči. Ukážete tím směrem, kde je např. Dušan. Na další cinknutí otevřete oči a podíváte se, zda jste se trefili.

***Reflexe práce:** Hra děti velice bavila, ale zatím se většině nedařilo nechat zavřené oči a opravdu si vzpomenout, kde kdo stojí. Všichni chtěli být za každou cenu úspěšní. Někteří se po hře dokázali přiznat, že pro ně bylo těžké nechat oči zavřené.*

Úvod do tématu:

Učitel: Lehněte si na zem, udělejte si pohodlí a zavřete si oči. Na nebesích žilo mnoho andělů a každý z nich patří do nějaké skupiny, která má společný úkol. Nám se teď představí andělé, které patří k jednomu ze živelů. Živly už znáte: voda, vzduch, oheň a země. Poslouchejte pozorně, kdo k nám přichází (hra na flétnu).

Co vám to připomínalo? Jaký živel to asi byl?

- Žáci sdělují své dojmy. Živel byl oheň.

Reflexe práce: Žáci oscilovali mezi vodou a ohněm.

Krátké scénky – ve trojicích předved'te, k čemu nám oheň je, k čemu ho potřebujeme. Začneme živými obrazy, na cinknutí obraz krátce rozehrajete, na další cinknutí zkameníte.

Reflexe scének: druhá skupina krátce shrne, co jsme viděli.

Reflexe práce: Tentokrát byly etudy o něco lepší. Potýkali jsme se, ale s neschopností vzájemně se domluvit. Žáci dokázali vyjádřit, že oheň je třeba k zahřátí, opékání potravy, zapalování svíčky atd.

Pokračování v příběhu: Bůh Otec zvolal: „Andělé, zvedněte oblačnou oponu!“ Za oponou se objevila síň, ve které spaly na jemných obláčkách duše. „ To jsou lidské duše. Chcete pomáhat stvořit pro tyto duše prostřední svět, ve kterém by mohly žít?“

Andělé otevřeli nebeskou bránu. Venku byla tma a prázdno. „ Budiž světlo!“, zvolal Bůh Otec. V tom začalo zářit, svítit a jasně tryskat! Temnota klesala do hlubin a světlo stoupalo vzhůru.

Učitel: Pojd'me se podívat, jak se ohniví andělé asi pohybovali.

Pohyb po prostoru – pohybujeme se po prostoru dle flétny, žáci se snaží najít pohyb, který jim k hudbě nejvíce sedí. Zkoušíme společně dupat, chodit po špičkách, dělat těžké a lehké pohyby, pomalé i rychlé – v pohybech hledáme správnou kvalitu pro anděly ohně.

Pokračování v příběhu: Andělé ohně vydávali ze svých rouch ohnivě plameny, aby v novém světě bylo teplo. Vše jiskřilo a zářilo jako tisíc sluncí jasným světlem prvního dne stvoření.

Tanec ohniváčků: S celou skupinou vymyslíme tanec ohniváčků dle hry na flétnu a písni. Píseň: „Chyt' si mě, chyt', jsem myšlenka rychlá. Přicházím s bleskem s cherubim. Spojuji oheň planoucí země, planoucí srdce země se srdcem vesmírným. Bez nás by život vyhasl rázem, proto jsme v pohybu, darujem jas, chcem čistit tvou krev, by proudila v síle, plameny ducha, rozžhavit vás.“

Autor: Anežka Janátová

Hudba: Jan Chromeček

Reflexe práce: *Hudba v dětech probudila nespoutanost, pohybovaly se rychle a skotačivě, jako plamínky ohně. Při vymýšlení tance bylo pro děti těžké domluvit se, v obou skupinách to nakonec vzal jeden do vlastních rukou a ostatním dával instrukce. Byla jsem překvapená tvořivostí chlapců, byli výrazně tvořivější než dívky.*

Závěr - Bůh Otec: Bůh Otec viděl, že světlo je dobré a oddělil světlo od tmy.

Světlo nazval dnem a tmu nocí. Byl večer a bylo jitro, den první.

Kresba a prezentace ohniváčků – Vaším úkolem bude nakreslit, jak si ohniváčky představujete.

Závěrečný kruh: Na závěr děti shrnou, co v průběhu hodiny zažily, co se jim povedlo.

Reflexe práce: *Většinou děti se kresba zdařila, až na Lydii a Táňu, které se odchýlily od tématu a kresbu nedokázaly prezentovat. Dětské kresby jsou zatím velice jednoduché, zapomínají vybarvovat, kreslit detaily, postavy často létají ve vzduchu a chybí veškeré pozadí.*

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistenta.
- Četnost dodržování pravidel – 3 x, 4x ... (porušení).

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	schopnost interpretace
Dušan	8	8	8	1 x	7	8
Jára	8	7	8	0 x	6	7
Richard	9	9	9	1 x	9	9
Milan	6	6	7	3 x	6	6
Zorka	9	8	9	1 x	9	9
Lydie	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Simona	8	6	8	2 x	5	6
Táňa	6	4	6	0 x	4	4
Verča	8	8	9	0 x	9	8
Toník	7	6	8	0 x	8	7
Valerie	8	6	7	2 x	8	6

10.4 Živel vzduchu

Téma: lehkost

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: hedvábné šátky, lyra, velký dřevěný xylofon

Prostor: Třída bez lavic a jakékoliv výzdoby, vše bude tvořeno v průběhu následujících hodin.

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, Má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Úvod do tématu:

Vrátíme se zpět do světa andělů

Pohyb po prostoru: žáci se pohybují po prostoru jako andělé dle lyry. Zrychlují a zpomalují dle hudby. Ve chvíli, kdy uslyší triangel, zastaví se, zavřou oči a ukáží tím směrem, kde je např. modrá mikina. Na další cinknutí otevrou oči a podívají se, zda se trefili.

Reflexe práce: Děti se tentokrát opravdu snažily nechat při „štronzu“ oči zavřené, ale stejně jim to nedalo, viděla jsem, jak mhouří oči a zvedají hlavičky, aby škvírkami přeci jen něco málo viděly. Simoně, Lydii, Táně a Valerii se daří zavřít oči jen na mžik.

Hra s šátky: Děti si vezmou různobarevné hedvábné šátky, které vyhazují do vzduchu a dívají se, jak lehce plachtí – cvičení by mělo navodit pocit lehkosti.

Naslouchání hudbě – žáci si na zemi udělají pohodlí, mohou ležet, nebo sedět. Učitel hraje na lyru píseň vzdušných andělů a na velký dřevěný xylofon píseň zemských andělů. Měl by představit dvě kvality, dvě polarity. Žáci se snaží říct, které živly v hudbě slyšely, jaké rozdílné pocity měly, co jim hudba evokovala.

Reflexe práce: Zemský živel žáci poznali celkem lehce. Dřevěný xylofon v nich evokoval prostředí lesa, džungle nebo Afriky. K lyře přiřadili svět vil, které v nich evokují pocit lehkosti a ladnosti.

Důvěra: Andělé si mezi sebou bezmezně věřili, zkusíme, jestli se i naše vzájemná důvěra zlepšila. Jeden z vás si lehne na záda, zpevní tělo a my ho společně vyzvedneme nahoru. K vyzvednutí je třeba alespoň 6 dětí, učitel se kvůli bezpečnosti také účastní. Projdeme se s ním po třídě a zase jej opatrně položíme na zem.

Reflexe práce: Překvapilo mě, že všechny děti se chtěly nechat vyzdvihnout ostatními. Důvěra byla mnohem větší ve skupině než při cvičení ve dvojicích.

Pokračování v příběhu – Vrátíme se zpět na nebesa. Druhého dne Otec Bůh pravil: „Stvořme vzduch!“ Ve světě totiž ještě nebyl vzduch.

Diskuse: Jaký je vzduch? K čemu ho potřebujeme?

Reflexe práce: Děti výborně argumentovaly. Vzduch potřebujeme k tomu, abychom mohli dýchat, aby mohly dýchat rostliny a zvířata. Vzduch je lehký a není vidět.

Pohyb po prostoru – pohybujeme se po prostoru dle lyry. Hledáme vhodné pohyby, zkusíme k hudbě chodit po patách, po vnitřní a vnější hraně chodidel a naposled po špičkách. Zkusíme se pohybovat při zemi, těžce, lehce a rozhodujeme, které pohyby vzdušný živel vystihují nejlépe.

Reflexe práce: Při tomto cvičení bylo pěkně vidět, které děti dokáží vnímat náladu hudby a přenést ji také do pohybu. Vyjádřit opravdovou lehkost bylo pro spoustu z nich velmi obtížné. Sundali jsme si na to boty, šlo to lépe.

Dýchání – Andělé byli mezi sebou tak propojeni, že dokonce stejně dýchali. Položíme se na záda a položíme si hlavu sousedovi na břicho, sledujeme dech a zkusíme dech sjednotit, (podpora vzájemné důvěry).

Reflexe práce. Na nových žácích bylo vidět, že jsou z bezprostředního kontaktu se spolužáky rozpačití, ale nakonec to byla veliká legrace a moc si to užili. Podařilo se nám sjednotit dech jen na chvíli, ale krásná byla chvíle, kdy opravdu jeden naslouchal dechu druhého.

Tanec andělů – stojíme v kruhu s roztaženými pažemi, do kruhu společně nadechujeme a ven vydechujeme, sjednocujeme dech na hudbu doprovázenou lyrou.

Píseň: Ve světle, ve slunci, co nezříme okem, tam jsme my domovem celičkou noc. Hřejeme, chladíme, mírníme bolest, světlo všem neseme v duševní noc. Bez nás by člověk neunes osud...

Text: Anežka Janátová

Hudba: Jan Chromeček

Hra na lyry: Každý z vás dostane do ruky lyru a zkusíme se naučit dva tóny, kterými doprovodíme píseň.

Závěrečné shrnutí: na závěr děti shrnou, co v průběhu hodiny zažily, případně se naučily.

Reflexe práce: Hledání rytmu v nádechu a výdechu se nám celkem dařilo, důležité bylo vnímat ostatní v kruhu, naladit se na ně a respektovat jejich prostor, tak aby někdo při přibližování příliš nevstupoval do kruhu a tím ztěžoval cestu jiným. Tendence k překračování této hranice

měla Simona, Zora, Valerie a Milan. Hra na lyru všechny děti naprosto okouzila, Toník se díky hudbě ještě více otevřel a komunikoval více, než normálně.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti – vysoká, střední, nízká.
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká.
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí.
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi.
- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistenta.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušení).

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	9	8	9	0 x	8	9
Jára	8	9	8	0 x	7	7
Richard	9	9	9	0 x	9	9
Milan	6	6	7	3 x	6	6
Zorka	8	8	9	1 x	9	8
Lydie	5	4	6	0 x	6	4
Simona	8	6	8	2 x	6	6
Táňa	6	4	5	0 x	6	4
Verča	9	8	8	0 x	8	8
Toník	8	6	8	0 x	8	8
Valerie	8	8	8	3 x	8	7

10.5 Vodní a zemský živel

Téma: živel země a vody

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: hedvábné šátky, chrota, lyra, flétna, xylofon, ozvučná dřívka

Prostor: Třída bez lavic a jakékoliv výzdoby.

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Andělská honička - anděl s červeným šátkem je Lucifer, koho se dotkne, zkamení. Vysvobodit ho může jen tajný anděl, pokud se ho Lucifer dotkne, zastaví se a počítá do deseti, potom může pokračovat ve hře. Hra končí ve chvíli, kdy jsou všichni pochyťáni.

Pohyb po prostoru - střídají se 3 živly – oheň, vzduch a země – žáci reagují dle toho, jaké nástroje slyší, napodobují pohyby tří živlů. (lyra, flétna, xylofon). Ve chvíli, kdy hudba přestane hrát, ukáží směrem, který řekne učitel, např. kde stojí Dušan.

Pokračování v příběhu: Vzduch se valil do zářícího pozemského ohně a oheň vzplál mocným plamenem. Andělé vzduchu začali foukat oheň vzhůru a těžcí andělé jej tlačili dolů. Tak vzniklo nahoře a dole. Pojdme se teď podívat na to, jací ti zemští andělé byli.

Těžcí andělé (zemští)

Pohyb na hudbu – děti mají svobodu najít si pohyb, který jim k hudbě sedí. Učitel hraje na velký dřevěný xylofon píseň zemských andělů.

Tanec zemských andělů – žáci mají dřívka nebo dva kamínky, se kterými ťukají do rytmu.

Úkolem žáků je ve skupinách po pěti vymyslet a předvést tanec zemských andělů.

Píseň: My ač jsme tlačeni do zemské tíže, k moudrosti vesmíru máme jen krok. Chceme, by myšlení čisté a jasné, zůstalo v řádu po celý rok. Jak roky plynou, zářící země, stává se hvězdou, leskem i jasem. To je co toužíme darovat lidem, důvěru v myšlení, poznání v čase.

Reflexe práce: *Při andělské honičce docházelo k porušování pravidel zejména ze strany Milana a Valerie. Melodie zemského elementu je velice rytmická, dětem se s tímto rytmem pracovalo mnohem lépe než s těmi předchozími. Podařilo se jim celkem lehce sjednotit pohyby a najít vhodnou formu.*

Pokračování v příběhu – Když už bylo nahoře a dole, rozvířil vítr často nové ohnivé bouře. I pomyslel si Bůh Otec, že s tím musí něco udělat.

Co je potřeba, aby oheň tolik nežhnul, a aby se na Zemi dalo žít?

„Musíme tento svět zchladit.“: řekli si andělé a na to přišel čtvrtý živel. Který?

Diskuse: V jakých podobách vodu známe? Kde všude voda je?

Pohyb na hudbu vodních andělů – žáci se snaží opět najít správnou náladu v pohybu. Zkoušíme velké a malé vlnky, pomalou a rychlou vodu, potůčky, řeky i jezera.

Píseň: Nám daným úkolem jsou životní šťávy, proměny jejich ke zdraví všech. Žijeme ve šťávách ve dne i v noci, nesmíme ustat, než skončí dech. S vodou je spojena i lidská duše, proto ji chráníme v proměnách všech. Hlídáme cesty k pramenům živým, nesmíme ustat, než dojde dech.

Autor: Anežka Janátová

Hudba. Jan Chromeček

Krátké scénky – Ve trojicích předved'te, k čemu nám voda je, k čemu ji potřebujeme. Začneme živými obrazy, na cinknutí obraz krátce rozehrajete, na další cinknutí zkameníte.

Reflexe scének: skupina krátce shrne, co jsme viděli.

Reflexe práce: *Scénky jsou postupem času čitelnější, pohyby jasnější a propracovanější. Také se mezi sebou dokáží lépe dohodnout a rozdělit si role. Podařilo se jim předvést, že vodu potřebujeme na pití, koupání, sprchování, zalévání, plavání atd.*

Pokračování v příběhu:

Voda se valila do ohně a vařila, jak byl oheň rozpálený. Bůh Otec pravil: „Ať se voda oddělí od ohně!“ A voda se valila dolů a tak vzniklo obrovské moře. Při tom tančili andělé tanec vodních andělů.

Tanec vodních andělů:

S celou skupinou nacvičujeme tanec vodních andělů, snažíme se o to, aby pohyby plynuly. Přecházíme do osmičky, nacházíme plynulost v pohybu, dáváme si přednost při křížení.

***Reflexe práce:** Nalézt plynulost v pohybech je pro děti obtížné, ještě bych řekla, že jí dokáží najít v chůzi, ale do zbytku těla se nedostane. Při osmičce bylo obtížné sjednotit krok, tak, abychom nečekali při křížení, v oblých liniích vždy zrychlili a dostali se do tlačence. Mluvili jsme o tom, že když voda teče po rovině, tak teče více méně stejnoměrně, ale nedařilo se nám to vystihnout.*

Pokračování v příběhu: Když už byly na světě všechny čtyři živly, snažily se společně na světě najít rovnováhu.

Hra na nástroje k příslušným živlům: lyry, xylofon a dřívka, flétničky a chrota. Žáci mají možnost sami si zahrát na nástroje jednoduché melodie.

Závěrečná reflexe skupiny: Co se nám dnes podařilo, nebo líbilo?

***Reflexe práce:** Hra na nástroje bavila žáky asi nejvíce, protože o ní nejvíce mluvili při závěrečné reflexy.*

(Zbytek příběhu o stvoření světa jsme prožili během dalších předmětů jako je pracovní vyučování, hudební a výtvarná výchova.)

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi

- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistenta.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušil/a).

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	9	9	9	1 x	9	8
Jára	8	9	9	0 x	6	7
Richard	9	9	9	0 x	9	8
Milan	8	6	7	3 x	6	7
Zorka	9	9	9	1 x	9	9
Lydie	5	4	6	1 x	6	4
Simona	7	6	7	2 x	6	7
Táňa	6	4	6	0 x	6	4
Verča	8	8	8	0 x	9	8
Toník	8	6	8	0 x	7	8
Valerie	8	6	8	2 x	8	7

10.6 Adam a Eva – pád do hříchu

1. část

Téma: porušení slibu

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: jablko, pastelky a papíry na kreslení

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Hra – posíláme tlesknutí – stojíme v kruhu, posíláme si tlesknutí. Snažíme se, aby tlesknutí kolovalo co nejrychleji. Potom přidáváme možnost změny směru.

***Reflexe práce:** Posílat tlesknutí jedním směrem se nám dařilo, ale nedosáhli jsme velké rychlosti. Při změnách směru některým chvíli trvalo, než si uvědomili, na kterou stranu tlesknutí poslat. Slabší dívky se ze začátku neorientovaly, ale ostatní se jim snažili pomoci.*

Úvod do tématu: Jak praví jedna velmi stará kniha, kdysi existovala překrásná zahrada, plná ovocných stromů, květin a zvířat. Bylo to tam jako v ráji, proto se jí také říkalo Rajská zahrada. V této zahradě žil jeden jediný člověk, jmenoval se Adam, syn země. Tehdy ještě neexistovala žádná auta, mobily, televize, ani počítače. Adam dokonce nepotřeboval ani šaty, protože v Rajské zahradě bylo příjemně teplo. Neměl žádné nástroje, žádný nůž, vidličku, misku nebo skleničku. Živil se tím, co mu zahrada nabízela. Zvířata se od něj nechala hladit a krmit. Adam neznal nemoc ani zlo.

Tvorba Rajské zahrady:

Učitel: Vaším úkolem bude vytvořit Rajskou zahradu. Každý z vás si rozmyslí, čím by mohl v zahradě být, rostlinou, zvířetem, skálou, vodou atd. Kdo bude mít rozmyšleno, zaujme pozici, která vyjadřuje, co je. Až cinknu, můžete se začít pohybovat a vydávat zvuky. Já budu Adam, koho se dotknu a uhádnou, co je, zastaví se.

Reflexe práce: *Některé děti zatím hodně sledují a napodobují ostatní, pravděpodobně z důvodu vlastní nejistoty. Tudiž se mi při této aktivitě stalo, že jsme měli tři kočky. Musela jsem tedy specifikovat, že každý by měl být něčím jiným a nemusí to být jen zvířata.*

Honička: Jednoho dne Bůh Otec řekl Adamovi, aby pojmenoval všechna zvířata.

Jeden z vás bude Lucifer, koho se dotkne, ten zkamení. Vysvobodit ho může jen tajný Adam tak, že se ho dotkne a řekne název nějakého zvířete, musí vždy použít jiný název. Adam má v ruce kamínek, který může předat, v případě, že ho Lucifer chytí.

Pokračování v příběhu: Jednou, když Adam stál u vody a pozoroval ryby, spatřil na hladině svůj vlastní obraz a pomyslel si: „Ó kéž bych měl někoho, jako jsem já, abych nebyl sám.“ Bůh Otec toto přání vyčetl z Adamovy duše. Stvořil ženu. Od té doby spolu žili v Ráji. Tehdy ještě běhali rajskou zahradou zcela nazí, protože neznali stud. Bylo to pro ně zcela přirozené. Adam jí dal jméno Eva.

Narativní pantomima: Udělejte si dvojice, nejlépe chlapec s dívkou. Adam s Evou chodili zahradou ruku v ruce jako bratr a sestra. Adam Evě ukazoval všechny divy Rajské zahrady. Lákali srnky a daňky na šťavnatou trávu. Ptáčky lákali na zrníčka, hladili je a nechávali je zobat z dlaní. Honili se za motýly a skákali z kamene na kámen v říčce. Tenkrát lidé žili jen z plodů, sbírali sladké jahody a krmili se navzájem. Celý rok bylo teplo, nastavovali tváře slunci. Když se jim zachtělo, natrhali si šťavnaté hrušky, nebo maliny. Když byli unavení, lehli si do měkké trávy a poslouchali zpěv ptáčků.

Reflexe práce: *Dnes jsme museli mít hodinu ve družině a žáci se velmi špatně soustředili. Při honičce byli nevladatelní a nebyli schopní dodržovat pravidla, vše vyvrcholilo při narativní pantomimě. Musela jsem hodinu přerušit a udělat kruh, abychom si o tom promluvili. Nebyli schopní obhájit svoje chování. Nakonec jsme raději šli kreslit Adama a Evu v Ráji. Při kreslení se hodně zklidnili.*

Kresba a prezentace obrázků: Vaším úkolem je nakreslit Adama a Evu v Ráji, tak jak si je představujete.

Reflexe práce: *Kreslení skupinu zklidnilo, pracovali soustředěně. Milan s Járrou se styděli za své výkresy, nenutila jsem je tedy, aby nám je ukázali.*

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, nespupracuje
- Četnost dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušil/a)

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 – 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	6	6	8	3 x	7	8
Jára	4	6	8	4 x	5	6
Richard	6	8	8	1 x	8	8
Milan	5	6	7	3 x	6	6
Zorka	6	8	8	4 x	8	7
Lydie	4	4	6	1 x	4	5
Simona	6	5	7	5 x	6	7
Táňa	4	4	6	1 x	4	4
Verča	6	6	8	2 x	6	8
Toník	5	6	8	2 x	6	6
Valerie	6	6	6	2 x	8	7

10.7 Adam a Eva – pád do hříchu

2. část

Téma: porušení slibu

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: jablka

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Posíláme tlesknutí – stojíme v kruhu, posíláme si tlesknutí. Snažíme se, aby tlesknutí kolovalo co nejrychleji. Potom přidáváme možnost změny směru.

***Reflexe práce:** Hodina oproti předchozímu setkání začala mnohem klidněji, pravděpodobně to bylo tím, že jsme jí měli na obvyklém místě. Při hlasové části byli klidní, proběhlo jen drobné handrkování ohledně dvojic. Posílání tlesknutí proběhla o něco dynamičtěji, dívky se lépe soustředily, ale stále jim to šlo pomalu.*

Připomenutí minulé hodiny: Na co si vzpomínáme z minulé hodiny?

Narativní pantomima: Udělejte si dvojice, nejlépe chlapec s dívkou. Adam s Evou chodili zahradou ruku v ruce jako bratr a sestra. Adam Evě ukazoval všechny divy Rajské zahrady. Lákali srnky a daňky na šťavnatou trávu. Ptáčky lákali na zrníčka, hladili je a nechávali je zobat z dlaní. Honili se za motýly a skákali z kamene na kámen v říčce. Tenkrát lidé žili jen z plodů, sbírali sladké jahody a krmili se navzájem. Celý rok bylo teplo, nastavovali tváře slunci. Když se jim zachtělo, natrhali si šťavnaté hrušky, nebo maliny. Když byli unavení, lehli si do měkké trávy a poslouchali zpěv ptáčků.

Přísaha Bohu: Otec Bůh promluvil k Adamovi a Evě: „Adame, Evo, můžete v Rajské zahradě a užívat radostí tohoto místa, jen ze stromu poznání mi slibte, že nikdy nepojíte ani jablíčka.“ Vaším úkolem je dát Bohu otci slib, pokud chcete zůstat v Rajské zahradě. Pokud někdo nechce dát slib, pak tedy musí opustit zahradu.

Reflexe práce: *Tentokrát se dětem narativní pantomima podařila, všichni dělali, co měli. Slabší děvčata, Lydii, Táňu a Simonu jsem dala do dvojice se šikovnějšími chlapci, kteří je vedli, a ony je napodobovaly.*

Hra na strážce: Rajská zahrada byla chráněna zdí, kolem, které se pohybovala různá zvířata, někteří duchové toužili dostat se dovnitř a různými způsoby zvířata přemlouvali.

My se teď staneme strážci zahrady. Udělejte kruh a postavte se čelem ven, určím jednoho, nebo dva z vás, kteří se budou snažit proniknout dovnitř. Můžete vymýšlet různé finty, přemlouvat hlídače a slibovat. Na nás je, zda se necháme sliby přesvědčit, nebo ne.

Reflexe práce: *Ze začátku si děti počínaly nejistě, nevěděly, jak na to, proto jsem se na chvíli k nim přidala. Vystřídali se všichni, slabší dívky nedokázaly vymyslet dostatečné argumenty ke vpuštění do Ráje, proto jim pan asistent pomáhal. Zorka slibovala různé dárky a to bylo jediné, na co někteří strážci slyšeli.*

Pokušení: Každý z vás teď vstoupí do role někoho z Ráje, domluvte se mezi sebou, abychom neměli tři Adamy. Můžete být různými zvířaty a rostlinami, jen dva z vás by se měli stát Adamem a Evou.

- Na cinknutí utvoříme velký živý obraz.
- Na druhé cinknutí se budeme chovat jako v ráji, každé zvíře bude dělat, to co obvykle.
- Učitel vstupuje do role hada a snaží se Adama a Evu přesvědčit, aby okusili jablka ze stromu poznání, zapojuje i ostatní herce v rolích zvířat a rostlin, kteří se mohou vyjádřit k tomu, zda by si Eva měla kousnout nebo ne.

Následky činů 1. varianta:

Adam s Evou okusí jablko: Pokud okusí jablko, vstupuje učitel do role Boha Otce: „Adame, Adame, co jste to udělali?! Protože jste porušili jediný slib, který jsem po vás chtěl, a pojedli jste ze zakázaného stromu, musíte ihned opustit Rajskou zahradu!“

Pocity: Zůstaňte v rolích, koho se dotknu, může říct pocity z toho, co se právě stalo.

Reflexe práce: *Jára se Simonou vstoupili do role Adama a Evy. Já, v roli Lucifera, jsem se Simonu snažila přesvědčit, aby si kousla, Jára jí říkal, aby to nedělala, ale myslím, že podlehla*

autoritě učitele a opravdu si kousla. Jára se držel za hlavu. Ostatní jí spílali, že to neměla dělat. Bylo mi jí líto, protože se málem rozplakala.

Následky činů 2. varianta: Pokud si dvojice jablka nekousne. Učitel skupinu pochválí, ale vylíčí příběh tak, jak se podle Starého zákona stal.

Příběh: Eva se nechala zmámit slovy Lucifera, který přemluvil hada, aby mohl vniknout do jeho těla. Zakousla se do jablka a nabídla jej Adamovi, nejprve se zdráhal, ale nakonec se nechal obměkčit. Jen, co se zakousl do sladkého ovoce, zalitoval svého činu. Po chvíli se ozval hlas Boha Otce: „Adame, Adame, co jste to udělali?! Porušili jste jediný slib, který jsem po vás chtěl!“

Pocity: Koho se dotknu, může říct pocity z toho, co se stalo v Ráji.

Diskuse pro obě varianty: Dal někdo z vás někomu slib, který porušil, nebo vám někdo něco slíbil a nedodržel ho, Jak vám bylo? Vyberte ten nejzajímavější a zahrajte jej.

Reflexe práce: *Zorka se s námi podělila o její zkušenost a pocity s porušením slibu a postupně se přidávali i ostatní a hodně se rozpovídali. Většina dokázala své činy i pocity reflektovat. Hodina byla celkově poměrně klidná. Velmi mě překvapila diskuse a scénky, které z ní vyšly. Děti zahrály příhodu Zorky a Verči, v obou případech se jednalo o slib rodičům, kdy následoval trest.*

Ulička svědomí: Jak by měl Bůh Otec rozhodnout o osudu Adama a Evy? Měl by je vyhnat z Ráje, nebo jim dát druhou šanci? Postavte uličku svědomí, já vstoupím do role Boha Otce, na koho se podívám, může argumentovat.

Závěr příběhu dle knihy: Archanděl Michael přistoupil k Adamovi a Evě s plamenným mečem v ruce a vyvedl je z Rajské zahrady na zem. Pak Michael požádal Boha Otce, zda by mohl na dvojici na zemi dohlížet a Bůh mu to dovolil.

Závěrečná debata: Co jsme se naučili? Co nám šlo a nešlo, líbilo, nelíbilo?

Reflexe práce: *Skupina se za Adama a Evu hodně přimlouvala, až se mi chtělo jim odpustit. Říkali, že se určitě polepší, že budou pomáhat a poslouchat, že už to nikdy neudělají. Byli zklamaní, když Bůh Otec rozhodl jinak. Nejvíce je zaujala pasáž, kdy přemlouvaly strážce, aby je vpustili do zahrady.*

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, nespolupracuje
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x...

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Síra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	9	8	9	1 x	8	8
Jára	8	6	9	0 x	6	7
Richard	9	9	9	0 x	9	9
Milan	6	6	7	3 x	6	7
Zorka	9	9	9	1 x	9	8
Lydie	6	5	6	1 x	4	5
Simona	8	6	8	2 x	6	7
Táňa	6	5	6	0 x	4	5
Verča	9	9	9	0 x	9	8
Toník	8	6	8	0 x	7	7
Valerie	9	6	8	2 x	8	7

10.8 Noemova archa – 1. část

Téma: Význam rodiny

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: panenka, různé látky, které mohou sloužit jako rekvizity a kostýmní znaky.

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Honička: Ten, koho určím, má babu, koho se dotkne, zkamení a rozkročí se. Pokud ho někdo podleze, je vysvobozen.

Úvod do tématu: Přesuneme se opět do dob dávno minulých, kdy Adam, Eva a jejich synové už nebyli na světě. Do dob, kdy ještě také nejezdila auta, lidé neměli telefony ani televizi. Většinou žili velmi skromně, tvrdě pracovali na poli, pěstovali ovoce a chovali dobytek. I domy vypadaly tehdy jinak, na venkově se žilo v domech dřevěných a ve městech už byli některé domy z kamene, ve kterých žily bohaté kupecké nebo řemeslnické rodiny.

Živé obrazy: Rozdělte se do dvou skupin. Jedna skupina předvede život prosté pastýřské rodiny a druhá skupina život řemeslnické rodiny.

Brainstorming: Kdo je to pastýř? Co asi celý den dělá? Kdo je to řemeslník? Jaká znáte řemesla? Každá skupina tvoří jednu rodinu, uvědomte si, co jste za postavu a jaký máte úkol, co jdete dělat. Na přípravu máte 5 minut.

- Na cinknutí skupina začne živým obrazem. Koho se dotknu, řekne, co je za postavu.
- Na další cinknutí krátce rozehrajete obraz.
- Na třetí cinknutí se obraz opět zastaví.

Co jsme viděli?

***Reflexe práce:** Řemeslnická skupina se nemohla dohodnout na řemesle ani na členech rodiny. Richard nakonec ustoupil a nechal Dušana být tátou, s výběrem řemesla jsem jim pomohla, vybrali si kováře. Ve skupině pastýřů to šlo lépe, zadání bylo konkrétnější.*

Pokračování v příběhu: Lidé ve městech se začínali měnit. Vkrádala se mezi ně závist, lenost a zloba, přestali pracovat a začali krást, pít a ubližovat si.

Hra na vlastnosti: Představte si, že jsme ve městě, každý vykonáváme nějaké řemeslo a máme nějaké sousedy. Začneme tím, že si teď každý vybere nějaké řemeslo, které bude vykonávat. Na cinknutí se nám do města vloudí závist a my si začneme závidět, prožijeme si jaké to je. Pokud cinknu dvakrát, začneme být velice líní, na tři cinknutí budeme mít neovladatelnou touhu krást.

Co jsme zažili? Jak jsme se cítili?

***Reflexe práce:** Skupina si závist i kradení užívala, žít by v tom však nechtěli.*

Pokračování v příběhu: Situace ve městech byla zlá. Bůh byl velmi smutný z toho, co se na světě děje. Proto k sobě svolal všechny anděly, aby společně vymysleli, jak by mohli dění ve městě změnit.

Porada na nebesích: učitel v roli Boha: „ Moji milí andělé, sešli jsme se tu, abychom vyřešili vážnou situaci ve městech. Lidé jsou na sebe zlí, závidí si, kradou a nechtějí pracovat. Co navrhuje?“

Nakonec by Bůh měl dojít k rozhodnutí, že na zem sešle silnou lidskou duši, protože nikdo z andělů, nebo dokonce on sám nemůže žít na zemi, protože na takové dílo je třeba hodně času a působení mezi lidmi.

Bůh: „Sešleme tedy na zem silnou lidskou duši, jeho jméno bude Noe. Sestoupí na zem a povede lidi po cestě dobra. Musí se ovšem narodit do té nejlepší rodiny, aby získal ty nejlepší vlastnosti a dobrotu srdce.“

***Reflexe práce:** Děti měly různé návrhy, jak situaci řešit, třeba, že bychom mohli všechny zavřít do vězení, nebo poslat tam policisty. Vysvětlili jsme si, že Bůh policisty neměl, ani sám nemůže sestoupit z nebes mezi lidi. Nakonec tedy vymyslely, že by Bůh mohl mezi lidi seslat archanděla Michaela, což mi přišlo jako výborný nápad, ale otázkou zůstávalo, zda by lidé Michaela poslouchali. Proto jsem se v roli Boha s dětmi domluvila, že tam pošleme někoho, kdo je stejně*

silný jako Michael. Ale, pošleme ho tak, aby se mezi lidmi narodil a postupně si mezi nimi získal respekt a pomohl jim se napravit.

Výběr nejlepší rodiny: Rozdělte se do skupin po 3 – 4. Vaším úkolem bude ztvárnit rodinu, do které by se Noe mohl narodit. Jaká by měla být, aby jí Bůh vybral. Na přípravu máte 3 minuty. Já vstoupím do role Boha, abych mohla vybrat tu nejvhodnější rodinu. Budu Vás jen pozorovat. Tam, kde děťátko položím, tam se narodí silná duše Noemova.

Diskuse: Proč myslíte, že jsem vybral zrovna tuto rodinu? Jaká je? Co je to rodina a co nám dává? Napíšeme si, co pro nás rodina znamená.

Reflexe práce: *Byla to velmi zajímavá část práce. Děti se rozdělily do třech skupin. Vůbec jsem nečekala, jak je pro některé děti těžké zahrát rodinu, ve které se lidé k sobě chovají pěkně. Jen rodina, kde byl Richard, Zorka a Lydie, se k sobě chovali láskyplně a pomáhali si. Láskyplnou atmosféru ovšem vytvářel Richard. Ostatní skupiny ve své podstatě nevystihly žádný mezilidský vztah. Jejich počínání na mě působilo spíše jako žití vedle sebe, bez hlubšího vzájemného zájmu, což často vystihuje soužití u nás ve třídě.*

Pokračování v příběhu: Pro Boha Otce bylo velmi těžké nalézt slušnou a laskavou rodinu, už se skoro vrátil na nebesa s nepořízenou, když tu spatřil rodinu starého Metuzaléma, který žil v domě se svým synem Lámechem a jeho ženou. Seslal na zem anděly, ti prozářili Lámechův dům oslňujícím světlem, z oken vylétaly bílé holubice a toho dne se Lámechově ženě narodil synáček jménem Noe.

Přání andělů: Staneme se opět anděly a popřejeme malému Noemovi do vínku ty vlastnosti, které mu pomohou splnit jeho úkol na zemi, napravit lidi. Každý z vás přistoupí k malému Noemovi a popřeje mu. Můžeme si vlastnosti napsat na arch papíru.

Reflexe práce: *Děti daly do vínku tyto vlastnosti: silný, odvážný, chytrý, svalnatý, hodný, hezký. Ostatní vlastnosti se opakovaly.*

Závěrečné shrnutí: Co nám šlo a co nešlo? Co vás v příběhu nejvíce zaujalo?

Reflexe práce: *Dnes děti vůbec nebyly schopné práci reflektovat. Celkově mi přišly hodně unavené, tak jsem je dále netrápila.*

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, spolupracuje s pomocí asistenta.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	9	9	9	1 x	9	9
Jára	8	6	9	0 x	6	7
Richard	9	9	9	0 x	9	9
Milan	6	6	7	3 x	6	7
Zorka	9	9	9	1 x	9	9
Lydie	6	4	6	1 x	4	4
Simona	8	6	8	3 x	6	6
Táňa	6	4	6	0 x	4	4
Verča	9	9	9	0 x	9	9
Toník	8	7	7	0 x	8	7
Valerie	8	7	7	2 x	8	7

10.9 Noemova archa – 2. část

Téma: Význam rodiny

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: klobouček pro Noema, různé látky a části oděvů sloužící jako kostýmní znaky

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Pohyb po prostoru: Pohybujeme se po prostoru dle zvuku bubínku, co bouchnutí, to krok. Ve chvíli, kdy přestanu bubnovat, děti zmrznou, zavřou oči a ukáží na toho, koho jméno řeknu.

Reflexe práce: *Zorka, Milan, Táňa a Simona mají potíže dodržovat rytmus. Milana to neustále nutí neovladatelně běhat, strhává tím i Zorku a později i Valerii a Táňu se Simonou. Některé děti stále nevydrží mít zavřené oči. Právě zmínění nedokáží udržet ani chvíli zavřené oči, aby odhadli, kde daný spolužák stojí. Hra v dětech vyvolává obrovské veselí, ale dělají u toho příliš mnoho hluku.*

Úvod do prostředí: Utvořme velký kruh, do kterého budeme vstupovat s nějakou vzpomínkou na příběh o Noemovi z minulé hodiny, např. vstoupím do kruhu a řeknu. „Jsem anděl.“

Pokračování v příběhu: Malý Noe rostl v Lámechově rodině, každý den pomáhal mamince a tatínkovi na poli, sklízel ovoce a staral se o ovečky, které měl moc rád. Večer pak sedával před domkem se starým Metuzalémem, který mu vyprávěl o dobru i zlu. Hovořil o lidech ve městě, o jejich závisti, lžích a lenosti, ale také o krásných věcech, jako je příroda, jaký dar je získat ze země obilí, ovoce a zeleninu. O tom, jak ptáci krásně zpívají a jak se lidé mezi sebou mohou mít rádi a pomáhat si.

Noemovo dětství: Rozdělte se do tří skupin. Dostanete teď informace o Noemově životě. Vaším úkolem bude situace zahrát a ztvárnit, jak byste se jako Noe zachovali. Do scének můžete zapojit i ostatní členy Lámechovy rodiny. Na přípravu máte 5 minut.

- Na cinknutí skupina začne živým obrazem. Koho se dotknu, řekne, co je za postavu.
- Na další cinknutí krátce rozehrajete obraz.
- Na třetí cinknutí se obraz opět zastaví

Informace ke scénkám:

- Noe pase ovečky, když tu vidí, jak po nich chlapci z města začali házet kameny.
- Lidé z města kradou ovoce z Lámechových stromů.

Diskuse: Co jsme viděli? Jak jinak by mohl Noe zasáhnout?

Reflexe práce: Pojaly scénky tak, že se nepřátelům malý Noe postavil sám a podařilo se mu je zahnat. Přemýšleli jsme o tom, zda bychom byli v takové situaci také tak odvážní, jako Noe. Došli jsme k názoru, že bychom asi zavolali někoho dospělého a nové scénky jsme si zahráli. Lydie a Táňa stále nejsou schopny samostatně situace reflektovat.

Pokračování v příběhu: Léta ubíhala a Noe vyrostl v mladého silného muže s dobrým srdcem. Jednoho dne mu starý Metuzalém řekl: „Noe, zítra půjdeme do města, třeba se nám podaří odvrátit některé lidi od zla.“ Noe před tím do města nechodil, neměl rád, jak se k sobě lidé ve městě chovají.

Ve městě: Rozdělte se do tří skupin po 3 – 4. Každá skupina dostane zadání, to přehrajete ostatním nejprve jednou bez zásahu ostatních a podruhé může kdokoliv z jiné skupiny do scény vstoupit a dění v roli Noema změnit svým jednáním. Na přípravu máte 3 minuty. Pokuste se situaci zahrát co nejdělejší.

Informace:

- Děti házejí kameny po starém muži a ostatní lidé se tomu smějí.
- Děti pláčou, rodiče jim zabili ve rvačce a teď je chtějí vyhodit z domu na ulici.
- Začernění lidé divoce tancují kolem jejich černého krále, který se naléval vínem a poroučel ostatním, co mají kde uloupit.

Noemovy pocity: Co si Noe po těchto zážitcích asi myslel? Koho se dotknu, řekne nahlas, co si Noe myslí.

Reflexe práce:

- Děti házejí kameny po starém muži a ostatní lidé se tomu smějí.

Ve skupině ztvárňující tuto scénu byla Zorka, Verča a Toník.. Toník byl stařec a děvčata děti házející kamení. Do role Noema vstoupil Richard, který dětem vynadal a starému muži pomohl. Poté jeho místo zaujal Dušan, postavil se před starce a dětem vynadal, scénka byla velice podobná, té první.

- Děti pláčou, rodiče jim zabili ve rvačce a teď je chtějí vyhodit z domu na ulici.

Valerie, Milan, Simona a Táňa ztvárnili tuto scénu. Milan rovnou vstoupil do role Noema, i když zadání bylo jiné. Jeho místo potom zaujala Zorka, která dětem dala najíst a slíbila jim, že je nikdo z domu nevyhodí.

- Začernění lidé divoce tancují kolem jejich černého krále, který se naléval vínem a poroučel ostatním, co mají kde uloupit.

Ve skupině byl Jára, Richard, Lydie a Dušan. Jára vstoupil do role černého krále. Do role Noema vstoupil Richard a všechny poučil o tom, že krást se nemá. Jára jako král se nedal a snažil se ho vyhnat. Jako další vstoupil do role Milan, ale v podstatě udělal to, co Richard.

Pokračování v příběhu: Noe byl rád, když se vrátil z města domů: „Už nikdy se tam nevrátím, nechtěl bych mít ženu a vychovávat děti v takovém zlém městě s černým králem.“ Tu noc spal Noe neklidně, převaloval se ze strany na stranu a provázely ho zlé sny. Když tu se ozval hlas Boha Otce: „Noe, zloba a hříchy lidí ke mně stoupají jako temný dým. Pomoc jim Noe, jinak lidstvo zahyne.“

Ulička svědomí: Má se Noe vrátit do města mezi zlé lidi a pokusit se je napravit, nebo má zůstat v jejich vesnici a žít si pokojně po svém?

Reflexe práce: *V roli Noema jsem procházela uličkou svědomí, podle odpovědí žáků jsem poznala, že by byli raději, kdyby se Noe do města nevracel a zůstal ve své vesnici. Snažila jsem je konfrontovat se skutečností, že zlých lidí bude přibývat a brzy se rozšíří až do jeho vesnice a pak už nebude úniku, musel by nakonec sám odejít. Proto jsem se na závěr zeptala, kdo by se chtěl vrátit zpět do města a bylo to téměř vyrovnané. Ještě jednou jsme tedy probrali, co by se mohlo stát, kdyby se situací ve městě Noe nic neudělal.*

Návrat do města: Co by mohl Noe pro lidi ve městě udělat? Co by jim mohl říct, aby je přiměl být lepšími? Každý z vás teď bude mít 3 minuty na to, aby si to rozmyslel. Pak se všichni, až na jednoho z nás, proměníme na lidi ve městě a budeme se chovat jako oni. Na cinknutí vždy jeden z vás vstoupí do role Noema a dostane prostor na to, aby mohl k lidem promluvit, nebo nějak zasáhnout. Já vstoupím do role černého krále (obléknu si černý plášť).

***Reflexe práce:** První vstoupil do role Noema Jára a snažil se přesvědčit lidi, aby černého krále neposlouchali, protože je zlý a začali znovu pracovat. Lidi to, ale nepřesvědčilo. Další zkusila Zorka, ta jim nabídla peníze, musela jsem upřesnit, že Noe neměl tolik peněz. Nabízela jim tedy jídlo. Potom vstoupil do role Richard, který je přesvědčoval, aby odešli a začali pracovat. Dušan v podstatě opakoval slova, která již padla, ale jsem ráda, že si to zkusil. Ostatní si netroufli.*

Závěr příběhu: Noemovi se podařilo přesvědčit jen některé lidi z města. Vzal je s sebou do jeho vesnice, dal jim práci a vesničané jim pomohli postavit domy. Vesničané si vzájemně pomáhali a pilně obdělávali svá pole. Lidé ve městě se však nepolepšili, jejich srdce nadobro zkameněla a svět se blížil ke zkáze. Bůh Otec s lidmi ztratil trpělivost a rozhodl se, že na zem sešle potopu. Jen Noema a jeho vesnici se rozhodl ušetřit. Seslal na zem anděla, který Noema varoval.

Záchrana vesnice: Vaším úkolem je vymyslet, jak zachránit vesnici před potopou. Rozdělte se do tří skupin.

***Reflexe práce.** Richard příběh znal, proto s Lydií a Milanem zahráli, že nasedají do lodky a odjíždějí pryč. Verča, Zora, Simona a Jára si sbalili všechny věci a odešli z vesnice, taktéž Dušan, Toník, Valerie a Táňa.*

Dokončení příběhu: Podle našeho příběhu Noe ihned s vesničany začal stavět velikou loď. Lidé z města se jim smáli, ale Noe se nenechal zviklat. Když jednoho dne započalo pršet, Noe, celá vesnice a mnoho zvířat se schovali v lodi. Pršelo mnoho dní, voda zaplavila všechna města a vesnice. Jen Noemova archa s lidmi z vesnice a všemi zvířaty přežila. Po 40 dnech deště začala voda pomalu opadat a Noe vyslal bílou holubici, aby zjistila, zda je nějaká pevnina nadosah. Holubička se po čase vrátila se snítkou cesmíny v zobáčku a tehdy vesničané věděli, že jsou zachráněni. Na pevnině založili novou vesnici a její lid žil v klidu a míru.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, nespolupracuje.
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	spolupráce v kolektivu	schopnost interpretace
Dušan	9	8	9	1 x	9	9
Jára	8	7	8	1 x	6	7
Richard	9	9	9	0 x	9	9
Milan	6	6	7	2 x	6	6
Zorka	9	9	9	2 x	9	9
Lydie	5	4	6	1 x	6	4
Simona	8	6	7	1 x	6	6
Táňa	6	4	5	2 x	6	4
Verča	9	9	9	0 x	9	9
Toník	8	7	8	0 x	8	8
Valerie	8	7	8	2 x	8	8

10.10 Čtvrtletní hodnocení skupiny

Vyhrocená situace ve třídě se v průběhu čtvrtletí trochu uklidnila. Chlapci se sice stále mezi sebou poměřují, ale již si každý z nich v kolektivu našel svoje místo, tedy až na Milana, který stále žárlí na ostatní chlapce a útočí na Toníka. V hodinách tvořivé dramatiky Milan touží být ve skupince s Toníkem. Když s Toníkem je, nedokáže se ovládat, snaží se ho zaujmout a přežene to, což zapříčiní, že s ním Toník napříště nechce být. Snažím se zajistit, aby se chlapci kolem Toníka nenápadně střídali. Šikana Dušana ze strany všech chlapců se zcela vyhrotila. O přestávkách mu chlapci jen ubližovali a bavili se jeho křikem. Snažila jsem se, aby s Dušanem chlapci spolupracovali v hodinách tvořivé dramatiky v různých skupinách a ve dvojicích při vzájemném naladění. Bylo to těžké, protože Richard odmítal jakýkoliv fyzický kontakt se spolužákem. Snažila jsem se najít cestu přes Járu, ale ten je celkově velmi obtížně přístupný a vnitřně není k chlapcům tolerantní, k dívkám ano. Rozhodla jsem se tedy hledat cestu opět přes Toníka, který má ve třídě skryté výsadní postavení. Ve spolupráci s jeho rodiči se nám podařilo bariéru proniknout. Toník byl ochoten s Dušanem spolupracovat a tím se celkově změnilo vnímání Dušana mezi ostatními chlapci. Dušan se chová v ostatních hodinách velmi specificky, často komentuje svá počínání a tím ostatní děti ruší. Za spolupráce Toníkových opatrovníků se dokonce s Dušanem začal scházet i mimo školu. Celkově se zlepšila komunikace mezi mnou a dětmi a dětmi navzájem. Lépe se vyjadřují a začínají argumentovat. Pomaličku zjišťují, že problémy se dají komunikací lépe řešit. Se získanou vzájemnou důvěrou ustává také enormní lhaní ze strany Milana a Toníka, ale stále to není ideální. Situace mezi Simonou, Táňou, Valerií a Lydií přetrvává, vůči Lydii Simona zůstává stále agresivní. Pokud společně pracují ve skupině, je nutné Simoně vysvětlit, že jejím úkolem je Lydii pomáhat. Na blízku jim vždy musím být já, nebo pan asistent. Lydii učíme se vůči Simoně vyhranit. V případě problému musí dát Simoně najevo, že se jí její chování nelíbí, protože před tím se nechala od ní beze slova tlouct. Už se to naučili i ostatní spolužáci a ve vyhrocených situacích dokáží zasáhnout stejně jako dospělí. Když vidí, že je Simona v nepohodě a začíná atakovat, chytne jí překvapivě mnohdy první Milan, Richard, Zorka nebo Verča za ruku a na místo bití vedou Simonu k pohlazení Lydie. Milan se všeobecně začal angažovat v pomoci slabším dívkám, mnohdy jde se Simonou za ruku na oběd, nebo pomáhá Lydii. Trochu to odvádí jeho pozornost od roztržek s ostatními chlapci. S celou skupinou stále pracuji na vyhranění se vůči násilí druhého adekvátním způsobem, říct, že se mi něco nelíbí a aby to také z druhé strany bylo respektováno. Těší mě, že už občas opravdu slyším: „Nelíbí se mi to, nedělej mi to.“ Se žalováním se doslova roztrhl pytel, děti zatím potřebují k řešení problémů prostředníka. S příchodem Toníka do třídy

výrazně mezi chlapci narostla agrese, neboť se mezi sebou neustále poměřují. Jára je o rok starší než chlapci a má oproti nim značnou váhovou převahu, musí se naučit se svojí silou zacházet. Vždy, když vznikne problém, který se musí řešit, reaguje mohutným pláčem, nekomunikuje, není schopen sebereflexe ani omluvy. Ve čtvrtletí jsem již tak vyčerpaná, že vážně přemýšlím o změně zaměstnání. Táňa odchází do speciální školy, z důvodu celkového nezvládnutí učiva.

- Přichází Matěj, který byl integrovaný v jiné ZŠ. Rychle se spřátelil s Valerií a Simonou. Při komunikaci přivírá oči, oční kontakt navazuje minimálně. Je evidentní deficit v komunikaci se spolužáky, protože velmi rád a hodně mluví. Když si s něčím neví rady, nedokáže si říct o pomoc, sedí a kouká. Do každé práce se vrhá s nadšením. Ostatní chlapci ho přijali bez emocí.

10.11 Střevíčky pro Marii – 1. část

Téma: dopad lenosti na okolí

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: čepice pro Šimona, šátek pro Sárú, zástěrka pro Aničku a čepice pro Járu, látky pro úpravu prostoru, stůl a židle k přípravě světnice.

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Sedneme si na paty, narovnáme trup a vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Pohyb po prostoru na hudbu: Pohybujeme se po prostoru, učitel určí někoho, podle koho se ostatní budou pohybovat, děti se postupně střídají.

Reflexe práce: *Rozhýbání a rozmluvení proběhlo v klidu. Pohyb po prostoru skupinu pěkně uvolnil, hodně jsme se u toho nasmáli.*

Hra: Posadme se všichni do kruhu, já vás postupně obejdu s pytlíkem, kde se skrývá nějaký předmět, na který si můžete se zavřenýma očima sáhnout. Vaším úkolem je uhádnout, co v pytlíku je, neprozrazujte to dříve, než se zeptám, aby i ostatní měli šanci. (V pytlíku je ševcovské kladívko, ptám se po kruhu, co si každý z nich myslí.)

Reflexe práce: *Divné kladívko v pytlíku odhadl jen Jára, Toník a Dušan, ostatní vůbec nevěděli, padaly odpovědi jako: „To je divný. Co to je? To je nějaká blbina. To nevím.“ Járu jsem záměrně nechala na konec, protože se většinou vždy trefil a nechtěla jsem, aby po něm ostatní opakovali. Ptala jsem se, z čeho je to vyrobené? To dokázaly identifikovat. Kladívko děti znaly z epochy řemesel.*

Úvod do prostředí: Švec Šimon seděl ve své světnici a hleděl z okna, jak vítr ohýbá stromy. Občas slyšel projet někoho s trakařem, nebo povoz s koňmi. Okolo pobíhala jeho žena Sára, desetiletý syn Jára a dcerka Anička. Jejich chaloupka byla velice skromná.

Stavba světnice: Učitel vymezí prostor pro tvorbu světnice. Pokusíme se teď vytvořit světnici ševcovy rodiny z vlastních těl př. „Jsem dřevěný stůl v ševcově světnici.“ A zaujmu pozici stolu.

Reflexe práce: *Hned ze začátku se nám sešly 4 židle a 2 stoly, pořád se mi nedaří odbourat vzájemné napodobování. Milan, Simona, Táňa a Valerie jdou na jistotu. Zatím nemají odvahu zkusit něco jiného než jejich spolužáci. Na podruhé byly děti invenčnější.*

Život u ševců: Vaším úkolem bude dle informací zahrát krátké scénky o tom, jak to v ševcově rodině chodilo. Utvořte si skupinky po čtyřech. Kostýmní znaky: švec Šimon – čepice, jeho žena Sára – šátek, Jára – čepička, Anička - zástěra.

Informace:

- Švec Šimon leží na peci, jeho žena Sára vaří a Anička jí pomáhá. Jára nosí dříví do kamen.
- Švec Šimon sedí před domkem, jeho žena Sára s dětmi připravují políčko, ryjí, plejí a vyhazují kameny.
- Je ráno, Sára a její děti už pracují. Dcera Anička zametá světnici, Jára seká dříví, Sára chystá snídani a švec Šimon leží v posteli.

Diskuse: Co jsme se o postavách dozvěděli? Jací jsou?

Reflexe práce: Do skupin jsem děti rozdělila losováním barevných bločků z pytlíku. V jedné skupině pomáhala paní asistentka. Toník chtěl být výhradně ve skupině s Dušanem a poštěstilo se mu. Chvilí dětem trvalo, než se smířily s rozdělením do skupin, jejich představy byly jiné. Chci, aby se učily spolupracovat opravdu s každým. Roli Šimona si užil ve skupině snad každý, zejména hlasité chrápání a válení se. Slabší dívky a Milan potřebovali s rolemi pomoci, ale nakonec to zvládli. Až na Lydii, která je v poslední době velmi unavená a má potíže s koncentrací.

- Zkuste teď zahrát, co by asi mohli ostatní členové ševcovi rodiny Šimonovi říkat, jak by mohli reagovat na jeho chování.

Reflexe práce: skupiny od sebe vzájemně hodně kopírovaly, tudíž reakce na Šimona byly téměř identické, ale i tak se jejich projev celkově zlepšuje. Všichni se samozřejmě snažili Šimona všemožně budít.

Pokračování v příběhu: Rodina byla velice chudá, protože švec Šimon, ačkoliv byl šikovný švec, byl ale také velice líný. Sára se strchovala, jestli budou mít dostatek jídla na zimu, proto prosila Šimona tak dlouho, až se vydal do lesa na lov, aby mohli maso usušit na zimu. Po cestě potkal zvláštní pár, starého muže a těhotnou ženu s oslíkem. Žena měla tak rozedrané boty, že jí kameny musely řezat do nohou. Bylo mu jí líto, ale musel na lov. Vůbec se mu nechtělo. Chodil hodiny po lese, ale zvěř nezahlédl žádnou. Nechtělo se mu hluboko do lesa, aby nezabloudil, ale nic jiného mu nezbylo. Po nějaké době se les kolem něho začal měnit. Nebyl to ledajaký les, ale les kouzelný.

Stavba kouzelného lesa: Zkuste si teď všichni představit, co všechno by v takovém kouzelném lese mohlo být a jaké kouzelné vlastnosti by to mohlo mít. Každý z vás má možnost vkročit do prostoru a stát se něčím v kouzelném lese např. Jsem kouzelná houba, kterou když sníš, budeš rozumět zvířatům lesní říše.

Reflexe práce: Tak jsme nejprve měly dvě kočky a psa v lese, ujasnili jsme si, že kočky a psi v lese nežijí, tak jsme měli tři srnky. Musela jsem znovu vysvětlit, že je to kouzelný les, kde se můžeme stát rostlinou, nebo zvířetem, které má kouzelné vlastnosti. Sama jsme vstoupila do prostoru jako kouzelná houba. Nepodařilo se jim být příliš invenční.

Pokračování v příběhu: Tu najednou Šimon uviděl jelena, natáhl tětívu svého luku a vystřelil. Šíp se zakousl do zadní nohy zvířete a jelen padl k zemi. Šimon se k němu rozběhl, když tu se za ním ozvalo: „Co jsi to udělal, člověče! Postřelil jsi strážce mého lesa. Zato tě trest nemine!“

Šimon a víla: Vy se teď všichni stanete Šimonem, já vstoupím do role víly a zkuste se jako Šimon před vílou nějak obhájit. Učitel v roli víly dětem argumentuje. Nakonec mu víla udělí tento trest: „Dobře tedy, protože jsi to udělal pro svoji rodinu, neublížím ti, ale ušiješ mi střevíčky. Nebudou to ledajaké střevíčky, musí být ušité z bílé lilie. Pokud můj úkol nesplníš, najdu si tě a budeš po 3 roky sloužit v mém království. Dávám ti na to tři dny.“ Nato víla zmizela.

Reflexe práce: Argumentace byla také jednotvárná, nejčastěji se opakovalo: „Já jsem nevěděl, že je to strážce lesa. Šel jsem na lov.“ Zorka argumentovala důležitostí úlovku pro celou rodinu, Richard si také vzpomněl na hladovou rodinu.

Co se Šimonovi honí hlavou: Koho se dotknu, řekne, co mu právě v roli Šimona prochází hlavou.

Reflexe práce: Jára prohlásil: „Kde mám asi v zimě sehnat lilie, ta víla se zbláznila.“ Výrok o liliích opět dvakrát zazněl a to od Dušana a Milana. Zorka s Richardem pomysleli na svoji rodinu. Verča s Toníkem se rozhodli hledat lilie a Simona vůbec nevěděla. Matěj opakoval, co slyšel kolem.

Závěrečná diskuse: Co se doposud stalo? Co bychom mohli říct o Šimonovi? Co bychom mohli říct o jeho rodině?

Reflexe práce: Skupina byla schopna zrekapitulovat příběh, reflektovat Šimonovu povahu i dobrotu ostatních členů rodiny. Zorka se dokonce přiznala, že je občas také tak líná a Richard pronesl, že Dušan je jako Šimon, protože se mu také chce pořád spát.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, nespolečně spolupracuje
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...

Bodování:

- vysoká 10 – 8

- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	9	9	9	0 x	9	9
Jára	9	9	9	1 x	6	7
Richard	9	9	9	0 x	9	9
Milan	7	7	9	1 x	6	7
Zorka	9	9	9	1 x	9	9
Lydie	5	5	6	0 x	6	5
Simona	9	7	9	0 x	6	7
Matěj	9	6	6	0 x	6	7
Verča	9	9	9	0 x	9	9
Toník	9	7	9	0 x	9	8
Valerie	9	7	9	0 x	9	7

10.12 Střevíčky pro Marii – 2. část

Téma: význam rodiny

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: čepice pro Šimona, šátek pro Sáru, zástěrka pro Aničku a čepice pro Járu, látky pro úpravu prostoru, stůl a židle k přípravě světlice, závoj pro vílu.

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Sedneme si na paty, narovnáme trup a vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Pohyb po prostoru na hudbu: Pohybujeme se po prostoru, učitel určí někoho, podle koho se ostatní budou pohybovat, děti se postupně střídají.

Reflexe práce: *Při vzájemném naladění došlo ke třenicím ohledně dvojic, spor jsme rychle vyřešili. Pohyb po prostoru si skupina opět užila, musela jsem je ke konci trochu krotit, protože hra začala být příliš hlučná a rozverná.*

Co jsme zažili minule? Shrnutí příběhu z minulé hodiny. Napsat stěžejní body na tabuli.

Krátké etudy: (Máme připravené dva stoly s židlemi.) Vaším úkolem bude rozdělit se do dvou skupin. Ve skupině si nacvičíte krátkou etudu o tom, co se do teď v našem příběhu dělo. Rozdělte si role: Šimon, Sára, Anička, Jára, víla, jelen. Máte na to 7 minut.

Na cinknutí postavíte živý obraz, na druhé cinknutí ho rozehrajete a na třetí obraz zastavíte.

Reflexe práci: *Děti si losovaly barevné bločky z pytlíku a rozdělily se do dvou skupin. Rozdělení se neobešlo bez stížností a krátkého trucování ze strany Zorky a Valerie, ale nakonec vše přijaly. Další problém nastal při rozdělování rolí u chlapců, všichni chtěli být Šimon, včetně Valerie, ta v poslední době vyžaduje výhradně mužské role, což jí chlapci většinou nechtějí dovolit. Přimluvila jsem se za ní, že to nevádí, že i oni mohou hrát dívčí role. Nato Dušan vstupuje do role Aničky a Valerie do role Járy. Richard se stává vílou. Kvůli neshodám jsem čas na přípravu musela prodloužit, ale jinak zvládli příběh přehrát sami. Akorát Lydie potřebovala pomoci, protože ztrácela pozornost.*

Pokračování v příběhu: Šimon horečně přemýšlel, kde by natrhal bílé lilie a hledal cestu ven z kouzelného lesa. Domů došel brzy ráno.

Co se děje doma? Venku už se pomalu rozednívalo a Šimon se stále nevrátil z lovu, nikdy nebyl takhle dlouho pryč. Postavte a rozehrajte živé obrazy o tom, co se dělo doma, když se Šimon tak dlouho nevracel domů.

Reflexe práce: *Rozdělili jsme se do tří skupin a ze začátku všechny tři skupiny tápaly. Svolali jsme tedy diskusi, abychom si pocity více zkonkretizovali. Musela jsem situaci více přiblížit do*

jejich vlastního prostředí. Hovořili jsme o tom, jak bychom se cítili, kdyby se náš tatínek dlouho nevracel domů, co bychom dělali. Potom teprve obě skupiny začaly pracovat. Ve všech skupinách se objevil strach o tatínka, jedna skupina se na Šimona zlobila, kde je tak dlouho. Další skupina se dokonce vydala tatínka hledat. Nepodařilo se nám dostatečně zapojit Lydii, která je v pátek už velmi unavená.

Šimonův návrat: Zůstaňte ve skupinách po 3 - 4, čtvrtý může hrát nějakého dalšího člena rodiny, nebo sourozence. Já se teď stanu Šimonem, který se vrací domů. Vy postavíte živý obraz o tom, co zrovna Šimonova rodina dělá, až vstoupím, rozehrajeme obraz. Vy můžete na Šimonův příchod reagovat. (Učitel se snaží zapojit všechny členy rodiny do řešení situace.) Šimon byl sice z celé situace vystrašený, ale jeho lenost byla silnější. Lehl si doma na pec a prospal celé odpoledne. (Na to by skupina také měla reagovat.)

Reflexe práce: *Děti byly rozdělené do tří skupin. První skupinu se mi nedařilo rozhybat, jejich reakce na moje podněty byly minimální. Musela jsem opět připodobnit situaci k tomu, jak by se chovali, kdyby se tatínek vrátil po tak dlouhé době. Dušan na mě vzápětí radostí skočil. Jinak bylo přivítání tatínka celkem vlažné, spíš mu vynadali, kde byl a jak to, že nenese žádné jídlo. Jára, Dušan, Richard a Zorka byli výborní, aktivní, rozvíjeli rozhovor a zbytek skupiny tím drželi v interakci. Velice příjemně mě také překvapila Simona s Valerií a zcela nezkušený Matěj.*

Co si myslím: Na „Štronzo“ se všichni zastaví. Koho se teď dotknu, řekne, co si o situaci myslí.

Reflexe práce: *Opakovala se odpověď, že Šimonovi pomohou.*

Pokračování v příběhu: Když se Šimon probudil, chvíli přemýšlel, kde rostou bílé lilie, potom se zvedl a vydal se pomalu k městu Betlému. Tam natrhal bílé lilie a vrátil se opět domů, kde začal šít střevíčky pro vílu. S prací nespěchal a boty došil až druhého dne odpoledne. Večer se s celou rodinou vydal přes město Betlém do lesa, kde se měl setkat s královnou lesních vil. Byla to zvláštní noc, na nebi zářila hvězda tak jasně, až z toho přecházel zrak a Betlémem zněl zpěv andělů. Na cestě Šimonova rodina potkala spěchající pastýře. „Kam tak rychle bačo?“ optal se Jára. „Copak to neslyšíte, andělé zpívají, konečně se narodil král nebes i země. Pospícháme se tomu malému králi a jeho rodině poklonit a dát jim dary, pojdte s námi.“ Rodina se dlouho nerozmýšlela a vyrazila za pastýři. Když dorazili na místo, spatřili ten nejkrásnější obraz svaté rodiny. Celá rodina zářila a za nimi majestátně stáli andělé. Pastýři před nimi poklekli a předali skromné dary.

Kresba svaté rodiny: Vaším úkolem je nakreslit obraz svaté rodiny. Následuje prezentace kreseb.

Reflexe práce: Děti již příběh o Marii, Josefovi a narození Ježíška dobře znají, tudíž neměly problémy s představou svaté rodiny. U některých dětí je kresba postavy stále na úrovni předškolního dítěte. Motivovala jsem je k dokreslení znaků obličeje, končetin a používání odpovídajících barev. Často užívají jen jedné barvy k nakreslení obrysu.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, nespolupracuje
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...(porušení)

Bodování:

- vysoká 10 – 8 nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- střední 7 – 5 velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	9	9	9	0 x	9	9
Jára	9	9	9	0 x	6	7
Richard	9	9	9	1 x	9	9
Milan	6	6	7	3 x	6	7
Zorka	9	9	9	0 x	9	9
Lydie	5	5	6	0 x	6	4
Simona	9	6	9	0 x	6	7
Matěj	9	6	6	0 x	6	7
Verča	9	9	9	0 x	9	9
Toník	9	7	9	1 x	9	9
Valerie	9	7	9	1 x	9	7

10.13 Střevíčky pro Marii – 3. část

Téma: dopad lenosti na okolí

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: čepice pro Šimona, šátek pro Simonu, zástěrka pro Aničku a čepice pro Járu, látky pro úpravu prostoru, stolek a židle k přípravě světnice, závoj pro vílu, čepice pro pastýře.

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Sedneme si na paty, narovnáme trup a vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Pohyb po prostoru na hudbu: Pohybujeme se po prostoru, učitel určí někoho, podle koho se ostatní budou pohybovat, děti se postupně střídají.

Reflexe práce: *Rozmluvení a rozhýbání skupiny tentokrát proběhlo bez obtíží. Celkově jsou děti dnes dobře naladěné a na hodinu se těší.*

Co jsme zažili minule? Shrnutí příběhu z minulé hodiny. Napsat stěžejní body na tabuli.

Krátké etudy: (Máme připravené dva stoly s židlemi.) Vaším úkolem bude rozdělit se do dvou skupin. Ve skupině si nacvičíte krátkou etudu o tom, co se do teď v našem příběhu dělo. Rozdělte si role: Šimon, Sára, Anička, Jára, víla, jelen, pastýři, svatá rodina. Máte na to 10 minut.

Na cinknutí postavíte živý obraz, na druhé cinknutí ho rozehrajete a na třetí obraz zastavíte.

Reflexe práce: *Celá skupina pracovala na etudě dohromady. Vznikly třenice ohledně rozvržení rolí, trvalo jim to 5 minut, ale nakonec se domluvili. Dala jsem jim tedy více času na přípravu. Jejich dohadování, potřeba vyjádřit se, obhájit svůj prostor, říct si, co chci, jsou velice přínosné. V komunikaci mezi dětmi sleduji mnohem méně agrese. Měla jsem radost z toho, jak se v příběhu orientují, jak dokáží udržet sled událostí.*

Pokračování v příběhu: Šimonova rodina také poklekla a Sára se cítila trochu nesvá z toho, že s sebou nemají žádný dárek. Šimon si náhle uvědomil, že je to ta žena a muž, kteří procházeli kolem jejich domku, ta žena s rozedranými botami. I Sára si toho všimla a pohlédla na svého muže, který v rukou svíral střevíčky pro královnu lesních vil. Bylo to to nejdrahocennější, co měli.

Ulička svědomí: Já teď vstoupím opět do role Šimona, vy postavíte uličku svědomí. Naším úkolem bude rozhodnout a argumentovat, proč a zda by měl Šimon darovat Marii střevíčky, které vyrobil pro královnu lesních vil. Na předání střevíčků už má jen jeden den, jinak bude muset po 3 roky víle sloužit.

Reflexe práce: Jára, který byl v roli Šimona, nechtěl střevíčky Marii dát, bál se, že by nestihl ušít nové. Dušan mě naopak přesvědčoval, ať je Marii dám, že mi pomůže ušít nové. Zorka argumentovala tím, že Marie střevíčky potřebuje více než víla. Pomalu se k Dušanovi a Zorce začali přidávat ostatní. Milan si nedokázal udělat svůj názor a Lydie dokonce reagovala na něco úplně jiného, evidentně nebyla schopna dění kolem vnímat.

Rozhodnutí: Po vyslechnutí argumentů, pojďme rozhodnout, jestli má Šimon Marii střevíčky dát, nebo ne. Na papírek napište ANO – měl by jí je dát, NE – neměl by jí je dát. Papírek vložte do klobouku. Učitel si odpovědi přečte a podle toho rozhodne.

Rozhodnutí ANO i NE: Vaším úkolem bude zahrát scénku o tom, co bude následovat potom, co Šimon daruje Marii střevíčky, taktéž, pokud jí je nedaruje. Co by se Marii mohlo stát? Utvořte si opět skupinky po 4.

Reflexe práce: Skupina rozhodla 7 : 4, že má Šimon střevíčky Marii dát. Skupinu jsem rozdělila do tří skupinek. Měli zahrát, co se dělo po předání střevíčků Marii až po úsek, kdy měli nové střevíčky hotové. Všechny skupiny si s tím poradily, vydaly se znovu pro lilie. Někde šel jen Šimon s Járou, jinde celá rodina. Někde celá rodina pomáhala se šitím, jinde jen muži a ženy dělaly jinou činnost.

Pokračování v příběhu: Když měli Šimon s Járou střevíčky pro vílu konečně hotové, švec se sbalil a vydal se do lesa. Byl si jistý, že střevíčky donese včas a proto nijak nepospíchal. V čarovném lese zatím už netrpělivě přešlapovala královna lesních vil: „Za chvíli odbije dvanáct a ten líný švec nikde.“ V dálce se ozvalo odbíjení hodin a víla posmutněla, ale slovo se držet musí. Za chvíli přišel Šimon se střevíčky. „Jdeš pozdě, ševče. Trest tě nemine!“

Šimonova obhajoba: Vaším úkolem bude obhájit Šimona, před vílou. Já vstoupím do role víly a vy zkuste v roli Šimona argumentovat, proč by ho měla nechat jít.

Reflexe práce: *Děti vznášely argumenty s ohledem na Šimonovu rodinu, která by se bez něj neobešla. Vznášely fakt, že první střevíčky darovali Marii, která je opravdu potřebovala. Lydie a Šimona nebyly schopny argumentace.*

Pokračování v příběhu: Ačkoliv si víla o Šimonovi myslela, že je pěkně líný, měla pocit, že přeci jen něco dobrého v něm je, když první střevíčky věnoval chudé ženě a tak se nad ním smílovala. Šimon, ale musel víle slíbit, že už nikdy nebude líný, pokud se nezmění, víla si pro něj přijde. Šimon slíbil, co po něm víla žádala a vydal se zpět domů.

Vzkaz pro Šimona: Co byste Šimonovi vzkázali?

Reflexe práce: *Vzkazy byly následující: „Měl bys doma pomáhat. Nebud' tak líný. Jdi nasekat dřevo. Pořád jenom spíš a nepomáháš.“*

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti – vysoká, střední, nízká.
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká.
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí.
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi.
- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, nespolečně.
- Četnost dodržování pravidel – 3 x, 4x ...

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	spolupráce v kolektivu	schopnost interpretace
Dušan	9	9	9	1 x	9	9
Jára	9	9	9	0 x	9	9
Richard	9	9	9	0 x	9	9
Milan	7	7	8	3 x	6	7
Zorka	9	9	9	1 x	9	9
Lydie	7	7	7	1 x	6	6
Simona	9	7	8	2 x	7	7
Matěj	7	6	6	0 x	6	6
Verča	9	9	9	0 x	9	9
Toník	8	7	9	0 x	8	8
Valerie	9	7	8	2 x	8	8

10.14 Střevíčky pro Marii – 4. část

U ševcových doma.

V následujících sedmi hodinách jsem se se třídou snažila hlouběji proniknout do příběhu ševce Šimona a jeho rodiny. Příběh jsem rozdělila na obrazy: 1. U ševcových doma, 2. Setkání s vílou, 3. Šimonův návrat, 4. Život pastýřů a střevíčky pro Marii, 5. Střevíčky pro vílu. Uvedu pouze dvě pro představu, jak jsem s dětmi pracovala. Role jsme si rozdělili až na konci procesu. Na závěr jsme během pěti setkání nacvičili krátké představení pro rodiče.

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: čepice pro Šimona, šátek pro Simonu, zástěrka pro Aničku a čepice pro Járu, látky pro úpravu prostoru, stolek a židle k přípravě světlice, závoj pro vílu, čepice pro pastýře.

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec

partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovnáává. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Sedneme si na paty, narovnáme trup a vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

***Reflexe práce:** Děti už berou vzájemné naladění a rozmluvení jako automatickou část hodiny, jsou na to připraveny a dělají to bez řečí, částečně nám to ulehčuje zahájení hodiny. Řeč je po rozmluvení výrazně zřetelnější.*

Pohyb po prostoru: žáci se pohybují po prostoru podle nálady zpěvu, pohybujeme se smutně, vesele, rozčileně, bojácně, opatrně atd.

***Reflexe práce:** Žáci pohyb po prostoru na bázi různých her milují, sice se vždy rozdivočí, ale zároveň jsou mnohem uvolněnější. Snažili jsme se vyzorovat, jak se naše tělo chová při různých náladách.*

Práce na 1. scéně u ševcových ve světnici

Výstavba světnice:

Rozdělíme se na tři skupiny po čtyřech, pan asistent, nebo paní asistentka budou v jedné ze skupin participovat. Úkolem každé skupiny je jednoduchá výstavba světnice, ve které ševcova rodina žila. Ve třídě máme stoly, židle a různé jiné rekvizity, každá skupina může použít, co chce.

Diskuse: Jací byli členové Šimonovy rodiny? Co bychom o nich mohli říct? Co mohla Šimonova rodina po ránu doma dělat? Jak byste se cítili, kdyby váš tatínek doma pořád spal, a vy jste museli pracovat?

***Reflexe práce:** Obě skupiny si do centra dění postavily lavici s židlemi, prostřeli stůl, využily veškeré dřevo, které jsme měli ve třídě, připravily postel pro Šimona, nebo alespoň deku a polštář. Diskusi jsem chtěla předejít situacím, kdy děti neví, co by jejich postava měla dělat a také, aby dokázaly lépe vystihnout pocity postav. Žáci byli při diskusi aktivní, všichni se shodli na tom, že by byli na tatínka pěkně naštvaní a snažili by se ho probudit a vysvětlit mu, že by se o ně měl starat.*

Nácvik emocí: Udělejte si ve skupinách dvojice. Jeden z vás bude Šimon a druhý maminka, Jára, nebo Anička. Šimon je líný, my se ho snažíme vzbudit, přimět k práci, ale nedaří se nám to, teprve když se rozčílíme, Šimon se pomalu zvedne. Poté si role vyměníte.

Etuda ve světnici: Úkolem žáků je zahrát etudu ve světnici, kdy líný Šimon stále spí a ostatní pracují.

Prezentace etud: Na cinknutí postavíte živý obraz, na druhé cinknutí rozehrajete scénku.

Diskuse o etudách: Co se dařilo, co se nedařilo? Co byste pochválili, co byste naopak vylepšili? Bylo na herce dobře vidět, bylo jim rozumět, nebo se točili zády, překřikovali se? Po diskusi skupiny znovu pracují na scéně a znovu probíhá prezentace etud.

Závěrečná diskuse: Každý řekněte jednu věc, která se vám dařila a jednu věc, na které byste měli ještě pracovat.

Reflexe práce: Nácvik emocí byl náročný, zjistila jsem, že zejména pro Lydii, Simonu, Verču, Valerie a Tonika je těžké zahrát našťvaného člena rodiny, rozzlobit se, nebo dokonce zakřičet, což jim o přestávce jde naprosto dokonale. Některé impulzy ke vzbuzení Šimona byly nedostatečné a jiné zase příliš intenzivní. Etudy ve světnici, ale dopadly překvapivě mnohem lépe. Je vidět, že se děti v projevu zdokonalují, dokáží mezi sebou lépe komunikovat, i když se skupiny stále vzájemně kopírují. Jsem ráda, že se konečně naučili vzájemně pochválit, vidět, co se dařilo, co se nedařilo, to zatím nejsme moc schopní reflektovat, ale to nevadí.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, nespolečně
- Dodržování pravidel – 3 x, 4x ...

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5

- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	spolupráce v kolektivu	schopnost interpretace
Dušan	9	9	9	1 x	9	9
Jára	9	8	9	1 x	8	9
Richard	9	9	9	0 x	9	9
Milan	6	6	8	2 x	7	7
Zorka	9	9	9	1 x	9	9
Lydie	6	5	6	0 x	6	5
Simona	9	7	8	0 x	6	7
Matěj	8	6	6	1 x	8	7
Verča	9	9	9	0 x	9	9
Toník	9	7	9	1 x	9	8
Valerie	9	7	9	1 x	9	7

10.15 Střevíčky pro Marii – 5. část

Setkání s vílou

Věková skupina: 3. třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: čepice pro Šimona, šátek pro Sáru, zástěrka pro Aničku a čepice pro Járu, látky pro úpravu prostoru, stolek a židle k přípravě světlice, závoj pro vílu, čepice pro pastýře.

Vzájemné naladění:

Žáci si udělají dvojice, jeden z dvojice se předkloní, hlava a ruce volně visí. Druhý mu jemně masíruje záda, hladí a poklepává, to samé udělá s rukama a nohama svého partnera. Nakonec partnera hladí po páteři směrem dolů a on se pomalu narovná. Poté si role obrátí. Na závěr uděláme hadrového panáka, třepeme končetinami a pouštíme volně hlas.

Rozmluvení: Vleže sledujeme, zda správně dýcháme do břicha. Sedneme si na paty, narovnáme trup a vyslovujeme: „Ba, ba, ba.“ Ruku máme položenou na solaru. Pořádně

vyslovujeme a několikrát po sobě opakujeme – vajíčko, jauvex, drbu vrbu, q u x, maminko – miminko, má máma má malou zahrádku, strč prst skrz krk.

Pohyb po prostoru: žáci se pohybují po prostoru podle nálady zpěvu, pohybujeme se smutně, vesele, rozčileně, bojácně, opatrně, rázně.

Reflexe práce: *Zorka s Milanem strhávají pohyb po prostoru do nekoordinované honičky, Zorka si nechá domluvit, Milanovi se to nedaří udržet. Pro Lydii, Simonu, Valerii, Verču a Toníka je těžké vyjádřit emoce v pohybu. Na Verče s Toníkem je vidět, že se před ostatními stydí.*

Diskuse: Minule jsme hráli scénky o tom, jak to v Šimonově rodině chodilo. Co následovalo v příběhu dále? Kdo z vás se někdy ztratil? Jak jste se cítili? Přestavme si teď čarovný les, co bychom v něm mohli najít?

Reflexe práce: *Lydie vyprávěla, jak mamince utekla a nebála se. Toník, Richard a Zorka se ztratili v nákupním centru a měli velký strach. Vzhledem k tomu, že jsme již příběh prožili, tak byla skupina schopna lépe si čarovný les představit.*

Výstavba čarovného lesa: Každý z vás teď vstoupí do prostoru a promění se v něco, co můžeme najít v čarovném lese. Na cinknutí náš čarovný les ožije, přidáme zvuky lesa: šumění, houkání, zvuky zvířat atd.

Reflexe práce: *Tentokrát se nám podařilo vystavět čarovný les bez obtíží a bez opakujících se bytostí, s větší fantazií např. Dušan byl čarovný zajíc, kterého když se dotknete, tak zmizí. Richard byl perníková chaloupka, Valerie byla čarovný strom atd.*

Šimon v lese: Pokuste si představit, že přicházíte na úplně nové místo, máte strach, možná váháte, zda jít dál, možná jste zvědaví. Pojdme si teď všichni zkusit, jak se pohybujeme, když máme strach. stupujeme do temného lesa, nevíme, co nás čeká, jestli na nás za stromem něco nečihá. Hledáme nějakou zvěř, kterou bychom mohli ulovit. Vyberu vždy jednoho z vás, který se stane Šimonem. K dispozici máme model kuše. Postupně se vystřídáte všichni. Ostatní vytváří čarovný les.

Reflexe práce: *Po uvedení do konkrétnějšího prostředí se nám vžití do emocí dařilo mnohem lépe.*

Šimon a víla: Šimon postřelí jelena, má radost, že konečně ulovil jídlo pro svoji rodinu. Jelen je, ale strážcem lesa. Jak se asi bude cítit královna lesní vil, když zjistí, co se stalo? Co byste Šimonovi na jejím místě řekli? Udělejte si dvojice a ve dvojicích si zkuste zahrát setkání

Šimona s vílou. Nezapomeňte, že nakonec mu víla uloží trest. Musí jí do tří dnů ušít střevíčky z lilie, jinak jí bude 3 roky sloužit.

Etuda Šimon v čarovném lese: Potom, co si děti vyzkoušely rozhovor mezi vílou a Šimonem, opět postavíme čarovný les a každá dvojice si zkusí celou scénu od příchodu Šimona do lesa až po rozhovor s vílou.

Závěrečná reflexe: Přihlásí se ten, kdo má pocit, že se mu dařilo vystihnout emoce, komu se podařil rozhovor mezi Šimonem a vílou?

Reflexe práce: Děti mě příjemně překvapily, etudy jim šly báječně, každý věděl, co má dělat, co má říct, nikomu nebylo třeba pomoci. Nejlépe se postavu podařilo vystihnout Járovi, Dušanovi, Richardovi, Zorce, Matějovi a Valerii. Dobře argumentovali, snažili se víle vysvětlit důvody, proč jelena zastřelili a proč by je za to neměla trestat. K závěrečné reflexi se nedokázal vyjádřit jen Milan a Lydie zatím sebereflexe není schopna.

Škála hodnocení:

- Míra pozornosti. – vysoká, střední, nízká
- Kvalita dialogu – vysoká, střední, nízká
- Porozumění tématu – rozumí, částečně rozumí, nerozumí
- Schopnost interpretace (zahrnuje také verbální projev) - bez obtíží, mírné obtíže, s obtížemi, s velkými obtížemi
- Spolupráce v kolektivu – spolupracuje, částečně spolupracuje, nespolupracuje
- Četnost dodržování pravidel – 3 x, 4x...

Bodování:

- vysoká 10 – 8
- střední 7 – 5
- nízká 4 – 0 nebo 4 – 2
- velmi nízká 2 - 0

Hodnocení hodiny:

Jméno	Míra pozornosti	Schopnost komunikace	Porozumění tématu	Dodržování pravidel	Spolupráce v kolektivu	Schopnost interpretace
Dušan	9	9	9	0 x	9	10
Jára	9	9	9	0 x	9	10
Richard	9	9	9	1 x	9	9
Milan	7	6	9	2 x	7	7
Zorka	9	9	9	1 x	9	9
Lydie	6	4	6	0 x	6	6
Simona	9	6	9	0 x	6	7
Matěj	8	6	6	1 x	9	7
Verča	9	9	9	0 x	9	9
Toník	9	7	9	2 x	9	8
Valerie	9	7	9	0 x	9	7

11 Závěrečné hodnocení skupiny v pololetí 3. třídy

Práce na vystoupení probíhala překvapivě poměrně v klidu, bez hádek a překřikování. Dětem na představení velice záleželo a těšily se na něj. Dokonce nedošlo ani k hádkám ohledně rolí, čehož jsem se obávala nejvíce. Valerie mě překvapila tím, že si vybrala ženskou roli namísto mužské, po kterých v hodinách vždy toužila. Odehráli jsme dvě vystoupení, jedno pro 1. – 2. třídu a další pro rodiče. Obě se velice vydařila. Musela jsem zastoupit nemocnou Lydii v roli Aničky, proto asi rozhovory v ševcově rodině lépe plynuly, děti se cítily jistější a vše klapalo, jak mělo. Díky divadlu se do kolektivu pěkně začlenil Matěj. Děti ho přijaly naprosto přirozeně. Matěj do hraní šel s entuziasmem i přes to, že s ním neměl vůbec žádné zkušenosti. Mohla bych říct, že práce na představení je vždy nejsoustředěnější a nejklidnější čas v hodinách dramatické výchovy. Verča se v tomto školním roce začala stydět a v hodinách nebyla tolik aktivní. Proto mě velice potěšilo, že si vybrala roli anděla, který představení uváděl, uzavíral a figuroval ve scéně s pastýří a svatou rodinou. Fascinuje mě, jak se děti dokáží vybičovat k báječným výsledkům, když se chtějí prezentovat. Celkově mohu říct, že se zlepšila vzájemná komunikace skupiny. Začali si říkat o slovo a trvat na tom, aby jim do řeči nikdo neskákal. Více respektují pravidla a někteří trvají na jejich dodržování. Skupina je k sobě navzájem tolerantnější, snaží se zapojit i slabší dívky a již nedochází k fyzickým potyčkám. Debaty jsou konstruktivnější, tolik neodbočují od tématu, protože jsou jim jasnější. Dokáží se lépe vcítit do postav a věrohodně příběhy interpretovat.

11.1 Hodnocení jednotlivých žáků v pololetí 3. třídy

Dušan – na začátku 3. třídy byl chlapec ostatními chlapci šikanován, což se nám podařilo za spolupráce Toníka a jeho rodičů téměř vymýtit. Chlapec začal být celkově více sdílnější, toužil s Toníkem v hodinách tvořivé dramatiky spolupracovat, čímž ho začali více respektovat také ostatní chlapci. V hodinách byl většinou aktivní a nadšený. Problémové situace již neřeší pláčem a křikem, ale snaží se komunikovat a prosadit se. V případě, že jeho komunikační snahy nevyjdou, stále reaguje velice emocionálně, ale dá se s ním hovořit a rychleji uklidnit. Pravidla her se snaží dodržovat a upozorňuje na ně také ostatní. Překvapivě se mu dařilo pěkně příběhy interpretovat. Ve vánočním divadle výborně zahrál roli syna Járy a hodně rodinné scény držel. Vždy věděl, co má dělat a co říct.

Jára – s příchodem Toníka se Jára hodně otevřel a začal být v hodinách tvořivé dramatiky aktivnější, dokonce si vyžádal hlavní roli ve vánočním divadle, kterou výborně zvládl, což mě

naprosto ohromilo. V průběhu práce již nevisí tolik na dospělých osobách, ale vyhledává také spolupráci s Toníkem nebo Milanem. Komunikace ve skupině vážne, ale snaží se pomalu prosazovat. Po vyhoceném čtvrtletí se pomalu zklidňuje a začíná reagovat adekvátněji situacím.

Richard – chlapec je v hodinách velice snaživý, ve 2. třídě raději spolupracoval s dívkami, ale postupně se zapojuje také do práce s chlapci. Do rolí vstupuje bez obtíží, dokáže práci zorganizovat a ostatním pomoci k úspěchu. Argumentuje adekvátně k danému tématu a má zajímavé postřehy.

Milan – chlapcovo chování se na začátku 3. třídy s nástupem Toníka výrazně zhoršilo. Velmi na chlapce žárlil a s problémem si nevěděl rady, proto reagoval agresivně a vulgárně. V hodinách tvořivé dramatiky jsem se snažila jeho závislost na Toníkovi mírnit a zapojovat ho také do spolupráce s jinými dětmi, kde si připadal užitečný. Zpočátku vůbec nedokázal dodržovat pravidla a k Toníkovi, Verče a Zoře se choval agresivně. Díky negativní zpětné vazbě od spolužáků pochopil, že se musí začít ovládat, reagovat na slovo „Ne!“ a komunikovat s nimi jiným způsobem, než doposud.

Zorka – se celkově hodně zklidnila, i když při hrách se občas nechá unést. V hodinách byla vždy aktivní a komunikativní. Přicházela se zajímavými postřehy a dobře argumentovala. Ve skupině byla vždy osobností s nejvíce nápady, ale zatím se jí nedaří skupinu svými nápady nadchnout, protože děti stále nesou ve vědomí negativní zkušenosti spojené s její osobou. Podařilo se jí svojí sebestředností upozadit a všimnout si také potřeb ostatních. Krásně dokáže spolupracovat se slabšími dívkami, vše jim vysvětlí, pomáhá jim řešit konflikty atd.

Lydie – v pátek je dívka už velice unavená, ale k pozornosti jí celou dobu burcuje Simona, která ji neustále plácá. Lydie se vůči ní učila vyhraňovat, což se nám určitě částečně povedlo. Její pozornost byla nepříjemným způsobem obrácena k někomu jinému než k sobě samé, což jí v podstatě pomohlo. Do té doby vnímala jen sama sebe. Tímto procesem se posunula v komunikaci, nutilo jí to formulovat svoje obavy, ale také přání. K práci v hodinách sice potřebovala pomoc asistenta, ale zapojila se dle svých možností, ačkoliv porozumění tématům bylo omezené. K práci musela být stále motivována, z vlastní vůle zatím není schopna v tomto předmětu spolupracovat.

Simona – Simona měla náročné období, svojí frustraci si vybíjela na Lydii o přestávkách i v hodinách tvořivé dramatiky. Při skupinové práci jsem je cíleně dávala do jedné skupiny. Neustále jsme pracovaly na komunikaci, na schopnosti sdělovat své pocity a také na tom, jak si říct o pozornost. Simona udělala velké pokroky, ke konci pololetí Lydii dokonce začala pomáhat. Lépe se zapojovala do skupinové práce, ale často vyrušovala svými ataky vůči Lydii. Vystupovala více za sebe a Táňu již tolik nevyužívala jako komunikační most se svým okolím. Po jejím odchodu do jiné školy Simona velmi přilnula k Valerii a hodně se uklidnila. Ve vánočním divadle si vybrala roli maminky Sáry. Upřímně jsem vůbec nečekala, že by jí zvládla, ale chtěla jsem, aby si to vyzkoušela, byla více motivovaná. Simona mě velice překvapila, při divadle mluvila nahlas a srozumitelně, naprosto přirozeně.

Táňa – dívka jistě udělala pokroky v komunikaci i v samostatnosti, ale vzhledem k vyšší obtížnosti témat si myslím, že obsahu příliš nerozuměla. Při práci jí velmi vyrušovala Simona svým nevhodným chováním, které se Táňa snažila korigovat, tudíž její pozornost velmi kolísala. Valerie jí při skupinové práci hodně vedla a zase o něco jí posunula ve schopnosti interpretace. Táňa ovšem v listopadu odešla do jiné školy.

Verča – tento rok se začala stydět a její aktivita v hodinách o něco klesla. Při skupinové práci se tolik neangažovala a její interpretace byly často vágní. Zájem o práci v hodinách se probudil teprve s přípravou vánočního divadla. Toužila po roli anděla, vzala to velmi zodpovědně, v roli byla vznešená a křehká zároveň. Přes prvotní stud se naučila i píseň. Celé představení uvedla i uzavřela. Verča potřebuje výzvy a pak zvládne cokoliv.

Toník – chlapec byl zpočátku v hodinách ostýchavý, tichý, ale nadšený, protože miluje hudbu. S jeho příchodem se ovšem vztahy ve třídě hodně rozvířily. Skrytě stál za mnoha nepříjemnostmi, ke kterým se nedokázal přiznat. Během společné práce se mi ho podařilo rozmluvit a reflektovat jeho chování vůči Milanovi a Dušanovi. Dušana si nakonec docela oblíbil, byl ochoten s ním v hodinách tvořivé dramatiky spolupracovat a tím zlepšit jeho postavení ve třídě.

Matěj – k hodnocení tohoto chlapce nemám zatím dostatek postřehů, protože je u nás velmi krátkou dobu. V každém případě byl v hodinách vždy aktivní a nebál se vstupovat do rolí. Do třídního kolektivu se začlenil bez obtíží. Mohu zmínit jen postřehy od rodičů, kteří jsou nadšeni, jak se chlapec během jednoho měsíce rozmluvil.

12 Závěr

Cílem diplomové práce bylo ověřit vliv předmětu tvořivá dramatika na psychosociální vývoj dětí se SPU v 1. a 2 ročníku waldorfské školy. Hluběji jsem se zaměřila na rozvoj komunikace, spolupráce, vzájemného respektu a dodržování pravidel ve třídě.

V teoretické části jsem vymezila termín SPU, popsala jsem jejich formy, projevy, omezení a specifika. Dále jsem charakterizovala principy waldorfské školy, v jejichž duchu se celý proces odehrával. Zároveň jsem definovala metody a techniky dramatické výchovy, které mi posloužily jako stavební pilíře pro moji práci.

Na základě teoretických východisek jsem vystavěla a zreflektovala praktickou část, kterou jsem realizovala ve své třídě ve druhé polovině 2. třídy a první polovině 3. třídy ZŠ. V rámci hodin tvořivé dramatiky s dětmi se SPU jsem intenzivně pracovala na jejich psychosociálním rozvoji, který je pro jejich další fungování v běžné společnosti zcela zásadní. Tématem pro realizaci hodin tvořivé dramatiky byla vyprávěcí látka daných ročníků ve waldorfských školách, bajky a příběhy ze Starého zákona nesoucí silné vnitřní obrazy. Důležitou součástí práce jsou závěrečné hodnocení jednotlivých žáků po každé vyučovací jednotce.

12.1 Vyhodnocení výzkumných otázek

Během hodin jsem sledovala a hodnotila následující výzkumné oblasti, které na sebe navazují a vzájemně se ovlivňují.

Výzkumné oblasti:

- Míra pozornosti
- Porozumění tématu
- Schopnost komunikace
- Schopnost interpretace
- Dodržování pravidel
- Spolupráce v kolektivu

Dle výzkumu jsem došla k následujícím závěrům:

VO1: Má práce v hodinách tvořivé dramatiky pozitivní vliv na zlepšení komunikace v kolektivu žáků se SPU?

Ze šetření vyplývá, že žáci v hodinách tvořivé dramatiky v rozmezí jednoho roku postupně zlepšovali svoji schopnost komunikace. Ze záznamových tabulek uvedených pod každou realizovanou hodinou je možné sledovat rozvoj každého jedince. Podle výsledků se může zdát,

že u některých žáků naopak zdánlivě dochází ke zhoršení, či stagnaci komunikačních schopností, ale je třeba brát v potaz větší náročnost témat 3. ročníku, kdy by někteří jedinci potřebovali více času k pochopení obsahu témat. Celkově sleduji rozvoj zejména ve vzájemné komunikaci ve skupině. Žáci si začali adekvátněji vymezovat svůj prostor, snaží se problémy nejprve řešit verbálně, nikoliv rovnou fyzicky spolužáka atakovat. Dokáží si říct o slovo, formulovat svoje žádosti, něco jednoduše vysvětlit, popsat a začínají argumentovat. Zásadní zlom nastal v komunikaci o přestávkách, děti si spolu začínají opravdu hrát. Také v ostatních hodinách sleduji větší aktivitu, hlásí se o slovo, nebojí se mluvit před třídou.

VO2: Ovlivňuje práce v předmětu tvořivá dramatika pozitivně spolupráci v kolektivu žáků se SPU?

Na počátku pedagogického výzkumu třída nebyla schopna dostatečné vzájemné spolupráce. Žáci nedokázali pracovat ani ve dvojicích, z důvodu nerozvinuté schopnosti vzájemné komunikace a tolerance. Někteří žáci dokonce nesnesli fyzický kontakt s ostatními. Po chvíli spolupráce ve dvojicích vždy docházelo k verbálnímu, nebo fyzickému atakování. V průběhu práce v hodinách tvořivé dramatiky se žákům tato zásadní dovednost v sociální oblasti podařila částečně osvojit. Četnost fyzických ataků při práci se výrazně snížila, převládá snaha domluvit se verbálně. Při střetech, které nedokáží vyřešit, užívají vulgarity, ale i těch postupně ubývá. Ve 3. ročníku jsem práci zaměřila na spolupráci ve skupinách. Proces byl ze začátku také velmi náročný, ale zejména při práci na společném divadle, tyto obtíže téměř odezněly. Spolupráce na závěr probíhala poměrně v klidu. V dětech se začíná probouzet pocit sounáležitosti a potřeby pomáhat si navzájem. U některých jedinců se podařilo částečně odbourat fyzickou averzi vůči ostatním, tím se více začali zapojovat do společné práce, vnášet do skupiny svoje názory a nápady.

VO3: Má práce v předmětu tvořivá dramatika pozitivní vliv na respektování a vnímání pravidel v kolektivu žáků se SPU?

Na počátku práce v hodinách tvořivé dramatiky jsme si stanovili pravidla, ke kterým jsme se často při práci vraceli, postupem času děti začaly upozorňovat na dodržování pravidel samy. Nejobtížnější zpočátku bylo pro skupinu vnímat a dodržovat pravidla her. Hry se neobešly bez stupňujícího se hluku a nekoordinované honičky, ale i to se nám postupně podařilo minimalizovat. Žáci také začínají více respektovat pravidla třídy v běžném fungování ve škole.

VO4: Pomáhá práce v předmětu tvořivá dramatika žákům se SPU k lepšímu chápání a prožívání mezilidských vztahů, lidských charakterů a jejich interpretaci?

Výsledky procesu této části výzkumu lze pozorovat v záznamových arších pod ikonami: porozumění tématu, schopnost interpretace a míra pozornosti, které se vzájemně ovlivňují. Z šetření vyplývá, že také v těchto oblastech žáci udělali velké pokroky, i přesto, že se s náročností témat stupňovaly také nároky na jejich schopnosti a pozornost při budování příběhu, vstupování do charakterů postav a vlastní interpretaci příběhů. Ve 2. třídě chvíli dětem trvalo, než si zvykly na nový způsob práce, ale téma bajek bylo poměrně jasné a snadno uchopitelné. Ve 3. třídě se děti setkávaly s mnohem vykreslenějšími charaktery postav, se složitějšími příběhy, kde se musely rozhodovat, hledat různé varianty řešení, více pracovat samostatně a vstupovat do rolí. Ze začátku byli žáci nejistí, ale postupem času si pomalu osvojovali potřebné dovednosti, které je dovedli až k inscenaci krátkého představení pro rodiče. Prožitky a zkušenosti z hodin tvořivé dramatiky je znatelně ovlivnily při jednání v problémových situacích.

Výsledky výzkumu práce potvrdily, že kontinuální práce v hodinách tvořivé dramatiky má pozitivní výchovný vliv na psychosociální vývoj dětí se SPU na 1. stupni waldorfské školy.

13 Seznam zkratek

LMD – lehká mozková disfunkce

SPU – specifické poruchy učení

SLD – Specific Learning Difficulties (specifické poruchy učení)

ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder (Porucha pozornosti
s hyperaktivitou)

ADD – Attention Deficit Disorder (Porucha pozornosti bez hyperaktivity)

WŠ – waldorfská škola

DV – dramatická výchova

TvDr – tvořivá dramatika

14 Seznam použitých informačních zdrojů

ANTAL, Martin. To dítě je nepozorné. Praha: Mladá fronta, 2013, 296 s. ISBN: 978-80-204-2898-1.

EZOP, Nejznámější Ezopovy bajky. Fortuna Print, 2006, 125 s. ISBN 80-7321-272-2.

GERCMAROVÁ, Helena a URBANOVSKÁ, Eva. Waldorfská škola. Olomouc: Hanex, 1996, 143 s. HANEX Olomouc 80-85753-09-6.

HRABAL, Vladimír. Sociální psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2003, 125 s. ISBN 80-246-0436-1.

HRADIL, Radomil. Průvodce českou anthroposofií. Hranice: Fabula, 2002, 254 s. ISBN 80-8660000-9.

JANOUSEK, Jaromír. Sociální psychologie. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, 185 s.

KOCOUROVÁ, Marie. Komunikační kompetence jako téma inkluzivní školy. Aleš Čenek: 2002, 416 s. ISBN: 80-86473-23-6.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa a kol. Vybrané kapitoly z dramatické výchovy. Praha: Karolinum. 1998, 222 s. ISBN 80-7184-756-9.

MACHKOVÁ, Eva. Jak se učí dramatická výchova. Praha: AMU. 2007, 224 s. ISBN: 978-80-7331-089-9.

MACHKOVÁ, Eva. Úvod do studia dramatické výchovy. Praha: IPOS. 1998, s. 32. ISBN 80-7068-103-9.

MAREŠ, Jiří a KŘIVOHLAVÝ, Jaro. Komunikace ve škole. Brno: Masarykova univerzita, 1995, 210 s. ISBN: 80-210-1070-3.

MARUŠÁK, Radek, KRÁLOVÁ, Olga a RODRIGUEZOVÁ, Veronika. Dramatická výchova v kurikulu současné školy. Praha: Portál, 2008. 128 s. ISBN 978-80-7367-472-4.

MATĚJČEK, Zdeněk a VÁGNEROVÁ, Marie (ed.) a kolektiv. Sociální aspekty dyslexie. Praha: Karolinum, 2006, 271 s. ISBN 80-246-1173-2.

MORGANOVÁ, Norah a SAXTONOVÁ, Julia. Vyučování dramatu. Praha: STD, 2001, 250 s. ISBN 80-901660-2-4.

MUNDEN, Alison a ARCELUS, Jon. Poruchy pozornosti a hyperaktivita. Praha: Portál, 2006, 119 s. ISBN 80-7367-188-3.

RICHTER, Tobias (ed.). Vzdělávací plán pro 1. až 12. ročník waldorfské školy. Praha: Asociace waldorfských škol, 2013, 368 s. ISBN 978-80-905222-5-1.

STREIT, Jakob. A bylo světlo. Fabula, 2010, 127 s. ISBN 978-80-8660-072-7.

VÁGNEROVÁ, Marie a VALENTOVÁ, Lidmila. Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita. Praha: Karolinum, 1994. 115 s. ISBN 382–86-94.

VALENTA, Josef. Metody a techniky dramatické výchovy. Praha: Grada 2008, 352 s. ISBN 978-80-247-1865-1.

ZELINKOVÁ, Olga. Poruchy učení. Praha: Portál 1994, 196 s. ISBN 80-7178-038-3.

Životopis Rudolfa Steinera [online]. Praha: Anthroposofická společnost, 2002 [cit. 2018-04-08]. Dostupné z: <http://www.anthroposof.cz/online/rudolf-steiner-zivotopis>

Školní vzdělávací plán – Waldorfská škola, 2013

15 Seznam příloh

Příloha č. 1 - Učivo předmětu TvDr na 1. stupni WŠ (ŠVP Waldorfská škola, 2013)

Příloha č. 2 - Kompetence TvDr ve waldorfské škole (ŠVP Waldorfská škola, 2013)

Příloha č. 3 - Očekávané výstupy TvDr na 1. stupni ZŠ (ŠVP Waldorfská škola, 2013)

Příloha č. 4 - Veršovaný text bajky Lev a Slunce